

Regeringens proposition

1984/85: 57

om ny arbets- och tjänsteorganisation för lärare i den statliga högskolan;

beslutad den 18 oktober 1984.

Regeringen föreslår riksdagen att anta de förslag som har tagits upp i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

OLOF PALME

LENA HJELM-WALLÉN

Propositionens huvudsakliga innehåll

1977 års högskolereform innebar en genomgripande förändring av bl.a. den högre utbildningens och forskningens institutionella organisation. En rad läroanstalter och utbildningar sammanfördes i den nya högskolan och ett antal nya lärarkategorier blev högskolelärare. Möjligheter fanns dock inte att då ta ett samlat grepp om lärartjänstorganisationen. Gällande bestämmelser för högskolans lärare återspeglar därför alltjämt de äldre läroanstalternas och utbildningarnas tjänstekategorier. Det finns i dag inom den statliga högskolan ett stort antal tjänstekategorier som skiljer sig åt i vad avser lönegrad och undervisningsskyldighet m.m.

I propositionen föreslås att flertalet av de tjänstekategorier som nu finns i den statliga högskolan ersätts av tre, nämligen tjänster som professor, högskolelektor och högskoleadjunkt.

I propositionen föreslås vidare en enhetlig och mera generell reglering av innehållet i lärartjänsterna. Detta kommer bl.a. att medföra att fler högskolelärare än f.n. skall kunna, i mån av kompetens och resurser, medverka i forskning inom ramen för sin tjänstgöring. I propositionen föreslås även att en rörlig resurs för forskning skall finnas för varje fakultet/sektion och högskoleregion. Medlen skall disponeras av resp. högskolestyrelse.

En ny arbetstidsreglering kommer samtidigt att införas.

I huvudsak är i dag undervisningsskyldigheten den enda av högskolelärarnas arbetsuppgifter som är reglerad i tidshänseende. Parterna inom det statliga avtalsområdet har i anslutning till förhandlingarna om 1984 och 1985 års löner enats om en rambetonad reglering av högskolelärarnas arbetstid. Denna reglering av årsarbetstidens omfattning ger högskoleen-

heterna ökade friheter i valet mellan olika slags lärarinsatser och när det gäller fördelningen av uppgifter mellan lärarna. Vilka uppgifter den enskilda läraren skall fullgöra blir därmed beroende av lokala bedömningar och beslut med utgångspunkt i verksamhetens behov.

Omfattningen och inriktningen av utbildningen och forskningen inom högskolan förändras inte till följd av den föreslagna nya arbets- och tjänsteorganisationen, som bör träda i kraft den 1 juli 1986.

UTBILDNINGSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1984-10-18

Närvarande: statsministern Palme, ordförande, och statsråden I. Carlsson, Feldt, Sigurdsen, Gustafsson, Leijon, Hjelm-Wallén, Peterson, Andersson, Boström, Bodström, Göransson, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Holmberg, Wickbom.

Föredragande: statsrådet Hjelm-Wallén

Proposition om ny arbets- och tjänsteorganisation för lärare i den statliga högskolan

1. Inledning

Genom riksdagens beslut år 1975 (prop. 1975:9, UbU 17, rskr 179) och år 1977 (prop. 1976/77:59, UbU 20, rskr 246) om reformering av högskoleutbildningen infördes den 1 juli 1977 en ny organisation för den högre utbildningen. Genom reformen sammanfördes bl.a. en rad läroanstalter och utbildningar till statliga högskoleenheter. Organisationen av lärartjänster förändrades dock inte i samband härmed.

För att få underlag för en förändrad tjänsteorganisation tillkallade min företrädare, efter bemyndigande av regeringen den 14 april 1977, en kommitté¹ med uppdrag att finna en utformning av tjänsteorganisationen som underlättade strävandena att fullfölja de nya målen för den grundläggande högskoleutbildningen. Kommittén antog benämningen lärartjänstutredningen.

Kommittén fick den 15 februari 1979 tilläggsdirektiv vari betonades att tjänsteorganisationen borde utformas så att starkast möjliga samband skapas mellan högskolans båda huvudsakliga verksamhetsområden, forskning och utbildning. Regleringen av tjänsteorganisationen skulle vidare avspejla de strävanden till decentraliserat beslutsfattande som gäller högskolan i övrigt.

¹ Vid tidpunkten för avlämnande av betänkandet: riksdagsledamoten Jörgen Ullenhag, ordförande, riksdagsledamoten Claes Elmstedt, sektionschefen Lennart Grudevall, riksdagsledamoten Birgitta Johansson, professorn Ingvar Lindqvist, sekreteraren Henric Löfström, utredningssekreteraren Sten Marcusson, sekreteraren Sven Nilsson, planeringschefen Erland Ringborg, professorn Olof Ruin, riksdagsledamöterna Rune Rydén och Roland Sundgren samt ombudsmannen Jonas Åkerstedt.

Lärartjänstutredningen avgav i mars 1980 betänkandet (SOU 1980:3) *Lärare i högskolan*, som innehöll förslag till ny arbets- och tjänsteorganisation. Till protokollet i detta ärende bör fogas en sammanfattning av utredningens förslag som *bilaga 1*.

Betänkandet har remissbehandlats. Yttranden har avgivits av beredningen för u-landsforskning (SAREC), försvarets forskningsanstalt (FOA), socialstyrelsen, riksförsäkringsverket, statistiska centralbyrån (SCB), statskontoret, riksrevisionsverket (RRV), statens arbetsgivarverk (SAV), statens personalpensionsverk, statens arbetsmarknadsnämnd (SAMN), statens institut för personaladministration och -utveckling, naturhistoriska riksmuseet (NRM), universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) efter hörande av högskoleenheterna, utrustningsnämnden för universitet och högskolor (UUH), centrala studiestödsnämnden (CSN), skolöverstyrelsen (SÖ), statens kulturråd, statens livsmedelsverk, statens naturvårdsverk, patent- och registreringsverket, arbetsdomstolen, arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), arbetarskyddsstyrelsen, styrelsen för arbetarskyddsfonden (ASF), statens råd för byggnadsforskning (BFR), statens institut för byggnadsforskning (SIB), Sveriges geologiska undersökning (SGU), nämnden för energiproduktionsforskning, styrelsen för teknisk utveckling (STU), statens delegation för rymdverksamhet (DFR), forskningsrådsnämnden (FRN), humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet (HSFR), medicinska forskningsrådet (MFR), naturvetenskapliga forskningsrådet (NFR), Sveriges lantbruksuniversitet (SLU), statens råd för skogs- och jordbruksforskning, centrum för arbetslivsfrågor, delegationen för vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning (DFI), delegationen för energiforskning (DFE), studiestödsutredningen, jämställdhetskommittén, expertgruppen för regional utredningsverksamhet, nya anställningsskyddskommittén, forskningssamverkanskommittén (FOSAM), huvudmannaskapsutredningen, kommittén för forskningens och forskarutbildningens situation i den nya högskolan, direktionen för Karolinska sjukhuset, direktionen för Akademiska sjukhuset i Uppsala, Handelshögskolan i Stockholm, Vetenskapsakademien, Ingenjörsvetenskapsakademien, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Sveriges industriförbund, Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Centralorganisationen SACO/SR, Landsorganisationen i Sverige (LO), Svenska arbetsgivareföreningen (SAF) och Sveriges förenade studentkårer (SFS). Härjämte har inkommit ett stort antal skrifter i ärendet. En sammanställning av remissyttrandena bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 2*.

Riksdagen fattade i december 1981 (prop. 1981/82:89, UbU 20, rskr 248) beslut om lärartjänstorganisationen för den kommunala delen av högskolan med utgångspunkt i lärartjänstutredningens förslag. Vidare låg lärartjänstutredningens förslag om studiefinansieringen inom forskarutbildningen till grund för riksdagens beslut i denna fråga våren 1982 (prop. 1981/82:106, UbU 37, rskr 397). Dessa frågor behandlas därför inte i det följande.

Som en konsekvens av de förändringar jag nu föreslår beträffande lärartjänstorganisationen vid högskoleenheterna avser jag att i annat sammanhang föreslå regeringen att låta se över de tjänstekategorier som finansieras av forskningsråden samt tjänsterna som forskningsassistent.

Jag har samrått med chefen för jordbruksdepartementet.

På uppdrag av min företrädare påbörjades förhandlingar om anställnings- och arbetsvillkor för lärare inom högskolan m.m. i juni 1982. En inom utbildningsdepartementet upprättad promemoria fogades till förhandlingsuppdraget. Promemorian överensstämde i huvudsak med lärartjänstutredningens förslag.

Parterna inom det statliga avtalsområdet har i anslutning till förhandlingarna om 1984 och 1985 års löner enats om att ersätta nuvarande reglering av lärares arbetstid – som enbart avser undervisningsskyldigheten för olika lärarkategorier – med en rambetonad reglering av högskolelärarnas arbetstid. Avtalet i denna del bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 3*. Parterna har vidare enats om att vid den senare tidpunkt, då en ny tjänsteorganisation beslutats att genomföras, placera in lärartjänsterna i lönefält motsvarande de tjänstekategorier som angivits i det nyss nämnda förhandlingsunderlaget.

Föredragandens överväganden

2. Utgångspunkter

Jag vill först ge en sammanfattning av de viktigaste utgångspunkterna för mina förslag rörande en ny arbets- och tjänsteorganisation för lärare i den statliga högskolan.

Högskolereformen kännetecknades av en strävan att decentralisera beslut om organisation och resurser inom av regering och riksdag angivna mål och ramar. Högskoleenheternas frihet i detta avseende har ytterligare stärkts genom förändringar de senaste åren (bl.a. prop. 1983/84:52, UbU 10, rskr 114). Lärartjänsterna inom den statliga högskolan regleras dock fortfarande av ett stort antal centrala bestämmelser, som återspeglar den organisation av den högre utbildningen som gällde före 1977 års reform. Det är enligt min mening angeläget att också lärarkrafterna – med den viktiga roll de har i högskolans verksamhet – kommer att omfattas av den lokala beslutanderätt och frihet att förfoga över resurserna som i dag präglar högskolan i stort. Till de principiella skälen för en sådan decentralisering kommer att den, enligt min mening, är av stor betydelse för att högskoleenheterna bättre skall kunna möta kraven på effektivt utnyttjande av begränsade resurser, krav som i dagens ekonomiska läge blivit alltmer väsentliga.

Den nuvarande organisationen innebär att det finns ett stort antal kategorier av lärartjänster för vilka gäller olika bestämmelser bl.a. om tjänstgö-

ringsskyldighet, undervisningens förläggning under året och åligganden utöver undervisningsskyldighet. Dessa bestämmelser är svåröverskådliga och många gånger föråldrade och behöver ersättas med en ny reglering. Samtidigt som en enklare och enhetligare tjänstestruktur inom högskolan bör eftersträvas, måste det självklart även i en ny organisation finnas utrymme för hänsynstagande till olikheter i förutsättningar hos såväl enskilda högskoleenheter och arbetsenheter som enskilda utbildnings- och forskningsområden och individer.

Flertalet av lärartjänsterna inom högskolan är avsedda helt eller främst för grundläggande utbildning. Ett förverkligande av högskolereformen såvitt avser den grundläggande högskoleutbildningens anknytning till forskning underlättas om en större del av högskolans lärare än f.n. ges möjlighet att i tjänsten medverka i forskning, i mån av kompetens, intresse och tillgång på medel. En sådan förändring är enligt min mening angelägen också för att inom den del av högskolan, som hör till det traditionella universitetsområdet, garantera förutsättningar för utveckling och vitalitet i lärarkadern.

Inte minst i förhållande till det fortgående inre reformarbetet inom högskolan framstår den kvantitativa regleringen av tjänstgöringsskyldigheten i form av föreskrifter om antalet undervisningstimmar per läsår som otillräcklig. Andra åligganden än undervisning lämnas oftast oreglerade. En detaljerad reglering av enbart undervisningsskyldigheten kan innebära att annan för utbildningen väsentlig verksamhet skjuts i bakgrunden, t.ex. planering och samordning av utbildningsmoment, utveckling av läromedel och undervisningsmetoder, studievägledning samt kontakter med avnåmarna av utbildningen.

Utformningen av en ny tjänsteorganisation för högskolans utbildning och forskning aktualiserar flera avvägningsproblem. Dessa har sin grund bl.a. i att olika mål för verksamheten inom högskolan ställer krav som inte alltid är helt förenliga. Jag vill här ta upp några av dessa avvägningsfrågor från mera principiella utgångspunkter.

Högskolans verksamhet är mångfasetterad. Praktiskt leder det till att den centrala regleringen i åtskilliga avseenden måste bli av ramkaraktär. Centrala föreskrifter om lärartjänster för olika delar av högskolan kan exempelvis lätt bli ett hinder för ett rationellt utnyttjande av de samlade lärarkrafterna. Den hänsyn till olika utbildningars och områdets särart som är nödvändig bör således enligt min mening så långt det är möjligt komma till uttryck genom lokala beslut. På samma sätt bör ett effektivt utnyttjande av den samlade lärarkompetensen främjas genom att man inte på organisatoriska grunder förbehåller vissa arbetsuppgifter för någon eller några särskilda tjänstekategorier. För det stora flertalet lärartjänster inom den statliga högskolan bör istället avgränsningen av innehållet i tjänsterna kunna vara enhetlig.

Detta innebär inte att alla lärare vid varje tidpunkt skall fullgöra upp-

gifter inom samtliga förekommande verksamhetsområden. Något sådant är varken praktiskt möjligt eller lämpligt med hänsyn till de krav verksamheten ställer. I stället är det nödvändigt att vid verksamhetsplanering, vid tillsättning av tjänster och vid fördelning av arbetsuppgifter utgå från den enskildes kompetens och intresse, sedda i relation till verksamhetens behov. Avgörande för hur den enskilde lärarens insatser skall fördelas mellan olika uppgifter blir naturligtvis ytterst vilka resurser som totalt står till förfogande och vilka uppgifter som måste fullgöras.

Undervisningens uppläggning och karaktär varierar starkt mellan olika delar av högskolan. Detta är i inte ringa utsträckning en konsekvens av de skilda traditioner som präglar olika utbildningar. Kraven på att bevara olika utbildningars särart i vad avser en nära anknytning till det yrkesliv för vilket resp. utbildning förbereder upplevs ofta som stridande mot kravet på forskningsanknytning, något som kommer till uttryck bl.a. när det gäller utformningen av behörighetskrav och befordringsgrunder för lärartjänster. Det är, enligt min mening, varken lämpligt eller möjligt att försöka lösa detta problem genom ett generellt försteg för ettdera kriteriet. Inom ramen för en enhetligare tjänsteorganisation med lokalt inflytande på utformningen av innehållet i den enskilda lärartjänsten bör det vara möjligt att hävda både traditionella särdrag och andra särskilda behov i här aktuella avseenden samtidigt som man tar tillvara de möjligheter till utveckling och förnyelse som sambanden mellan olika delar av högskolan naturligt ger.

En viktig fråga är avvägningen mellan den enskildes krav på trygghet i anställningen och kraven på förnyelse och kvalitet i forskningen. Här kan erinras om vad dåvarande chefen för arbetsmarknadsdepartementet anförde i fråga om forsknings- och utvecklingsarbetets särskilda beskaffenhet vid sin anmälan av prop. 1981/82:71 om ny anställningsskyddslag. Ett starkt anställningsskydd för det stora flertalet av högskolans lärare och forskare kan emellertid inte förenas med kraven på förnyelse och kvalitet i forskningen utan att det finns betydande möjligheter till fördelning och omfördelning av arbetsuppgifterna mellan de anställda. Lärartjänstutredningens förslag om en vid ram för vad olika lärartjänster kan innehålla och om en rörlig resurs för forskning bör ses i detta sammanhang. Genom att så långt möjligt vidga den krets, inom vilken de samlade arbetsuppgifterna kan fördelas, ersätter man således en del av den möjlighet till förnyelse som med nödvändighet går förlorad med ett förstärkt anställningsskydd. Med en större stabilitet i organisationen måste samtidigt följa krav på ökad beredskap bland de anställda att byta arbetsuppgifter och ändra verksamhetsinriktning.

Jag vill framhålla att omfattningen och inriktningen av utbildningen inom högskolan inte skall förändras till följd av en reformering av tjänsteorganisationen. Däremot kan – genom den reglering jag föreslår i det följande – undervisningsvolymen behöva minskas för vissa i dag undervisningstata utbildningar till förmån för andra arbetsuppgifter. Detta måste göras inom ramen för de resurser som står till förfogande inom högskolan.

Avvägningar mellan kvalitet och kvantitet när det gäller verksamheten inom högskolan aktualiseras bl.a. i det följande. Enligt min mening måste generellt sett de kvalitativa kraven inom både forskning och utbildning väga tungt.

Jag övergår nu till att med utgångspunkt i lärartjänstutredningens förslag och remissyttrandena över det redovisa mina överväganden och förslag i olika frågor. För överblickens och sammanhangets skull redovisar jag även vissa frågor i vilka det ankommer på regeringen eller berörda myndigheter att bestämma.

3. Arbetsorganisationen

3.1 Innehållet i lärartjänst

I tjänst som lärare skall, enligt lärartjänstutredningen, kunna ingå att bedriva eller medverka i forskning, utbildning och utvecklingsarbete. Utredningen har utgått från att tjänstgöringen för den enskilde skall bestämmas med hänsyn till verksamhetens behov och vederbörandes kvalifikationer och intressen. Remissopinionen är i huvudsak positiv till detta synsätt.

För egen del får jag anföra följande.

En av de mer besvärande bristerna i nuvarande högskoleorganisation är de formella hinder som finns för att använda lärarpersonalen på ett sätt som är ändamålsenligt med hänsyn till både verksamhetens behov och den enskildes förutsättningar. Mycket talar enligt min mening för att ramen för vad som kan ingå i olika tjänster skall vidgas och att denna ram, så långt möjligt, skall vara enhetligt utformad för samtliga tjänstekategorier.

En ramreglering av detta slag innebär att varje lärare i princip är skyldig att ägna sig åt alla förekommande uppgifter. Vilka arbetsuppgifter som en lärare faktiskt kommer att ägna sig åt blir givetvis beroende av hur högskoleenheten med utnyttjande av tillgängliga resurser väljer att tillgodose verksamhetens behov. Arbetsuppgifterna för de enskilda arbetstagarna kommer inte att kontinuerligt vara desamma utan kommer normalt att växla över tiden. Exempelvis kommer för flertalet lärare möjligheten att bedriva forskning att vara beroende av att särskilda medel för ändamålet disponeras. Fördelningen av föreliggande uppgifter mellan arbetstagarna måste, som utredningen framhållit, bestämmas utifrån verksamhetens behov och den enskildes kvalifikationer och intresse. Flertalet lärare kommer även fortsättningsvis att ha undervisning som huvudsaklig arbetsuppgift.

Jag går nu över till att beskriva de uppgifter som enligt min mening skall kunna ingå i tjänstgöringen för lärarna vid de statliga högskoleenheterna.

Lärarnas arbetsuppgifter kan delas in i tre huvudkategorier, nämligen utbildning, forskning och administrativt arbete m.m.

Arbetsuppgifter inom kategorin *utbildning* är, förutom själva undervis-

ningen och förberedelse- och efterarbete i samband härmed, t.ex. pedagogiskt utvecklingsarbete, planering och samordning av utbildningsmoment, handledning av såväl forskarstuderande som andra studerande, utveckling av läromedel, bedömning av sökande i samband med antagning samt bedömning av de studerandes prestationer.

Till kategorin forskning räknar jag, förutom forskning och utvecklingsarbete, också forskningsinformation. Konstnärligt utvecklingsarbete har inom vissa delar av högskolan samma funktion som forskning.

Till kategorin *administrativt arbete* m.m. är i huvudsak följande att hänföra: verksamhets- och personalplanering, förberedelser för och deltagande i sammanträden med beslutande, beredande och rådgivande organ inom högskoleorganisationen, verkställighetsuppgifter i anslutning till sådana organs arbete samt arbetsledning i övrigt. Vidare hör studievägledning och kontakter med arbetslivet utanför högskolan till denna kategori. Till detta skall jag återkomma vid min behandling av de pedagogisk-administrativa tjänsterna. Innehavare av lärartjänst bör liksom hittills vara skyldig att inom ramen för sin tjänst företräda verksamheten som ledamot i högskolestyrelse, linjenämnd, fakultets/sektionsnämnd och andra organ inom högskoleenheten samt att svara för verkställande uppgifter för dessa organ och för ledningsuppgifter i övrigt inom forsknings- och utbildningsverksamheten i enlighet med de bestämmelser som meddelats.

Fortbildning och följande av vetenskaplig och annan utveckling inom det egna ämnesområdet måste också vara ett åliggande inom varje lärartjänst.

Samtliga uppgifter bör, som lärartjänstutredningen föreslagit, kunna ingå i resp. tjänst oavsett hur verksamheten finansieras. Detta ger högskolemyndigheterna en möjlighet att innefatta även den externt finansierade verksamheten, såväl forskning som utbildning, i underlaget för lärartjänster, något som underlättar en långsiktig planering för den samlade verksamheten.

Med den ram för innehållet i lärartjänsterna, som jag nu föreslår, ges högskoleenheter och arbetsenheter större frihet i fråga om fördelning av arbetsuppgifterna. Denna ökade frihet leder självklart till att större krav ställs på arbetsledningen. Jag återkommer härtill i det följande.

3.2 Lärares arbetstid

F.n. bestäms verksamhetens omfattning och inriktning vid en institution av dels utbildnings- och kursplaner, dels tillgängliga medel, dels ock vissa föreskrifter och avtal om lärarnas åligganden och tjänstgöringsskyldighet. Inom ramen för tillgängliga medel – ofta från olika källor och med olika ändamålsbestämning – bekostas tjänster som lärare, forskare och övrig personal. Med utgångspunkt i studie- och projektplaner m.m. definieras de arbetsuppgifter, som skall utföras inom ramen för givna resurser. Lärarnas/forskarnas kompetens och intresse, regleringen av tjänstgöringsskyldighet och åligganden samt verksamhetens behov avgör fördelningen av uppgifter dem emellan.

Lärartjänstutredningens förslag rörande arbetsorganisationen inom högskolan innefattar bl.a. att arbetstiden för lärarna inom den statliga högskolan skall regleras genom ett arbetstidsavtal. Ett sådant avtal skulle, enligt förslaget, omfatta regler om arbetstid till högskoleenhetens förfogande resp. förtroendearbetstid. Vidare skulle överenskommelse träffas om en enhetlig norm för maximalt uttag av arbetstid genom undervisning. Normen skulle vara gemensam för alla tjänstekategorier och inte avse kortare tid än ett läsår.

Arbetstiden till högskoleenhetens förfogande skulle, enligt lärartjänstutredningen, sammanfalla med de studerandes läsår om 40 veckor, medan förtroendearbetstid och semester skulle omfatta återstoden av arbetsåret.

I fråga om en allmän arbetstidsreglering är remissopinionen splittrad. Centrala myndigheter och organisationer som UHÄ, RRV, SAV, TCO, SAF och SFS tillstyrker den föreslagna principen. SACO/SR anser att nuvarande system med en reglering av undervisningsskyldigheten borde utvecklas. Direkt negativa reaktioner på förslaget framförs av några högskoleenheter, bl.a. universiteten i Uppsala och Göteborg. Utredningens skiss till utformning av ett arbetstidsavtal ifrågasätts på vissa punkter, även av dem som är positiva till en rambetonad reglering av lärarnas arbetstid.

För egen del får jag anföra följande.

En smidigare och mer ändamålsenlig reglering av lärarnas arbetstid utgör enligt min mening ett väsentligt moment i en reformering av den statliga högskolans arbets- och tjänsteorganisation. Lärartjänstutredningen har presenterat en skiss till en rambetonad reglering av lärarnas arbetstid. Den har i huvudsak tillstyrkts, även om den i enskilda detaljer mött kritik vid remissbehandlingen. Genom avtal mellan parterna inom det statliga avtalsområdet har, som jag förut berört, förutsättningar öppnats för ett förverkligande av en rambetonad reglering. Avtalsparterna har kommit överens om årsarbetstidens omfattning (se bilaga 3.).

Övergången till en rambetonad reglering av lärarnas arbetstid innebär inte att omfattningen av deras åligganden ändras. Däremot ger en sådan ordning, i motsats till nuvarande reglering som huvudsakligen anger undervisningens omfattning, högskoleenheterna ökade friheter i valet mellan pedagogiska insatser av olika slag och över huvud taget när det gäller fördelningen av uppgifter mellan lärarna. Den är därför av betydelse inte minst i ett läge när stora krav ställs på att den samlade kompetensen hos högskolelärarna skall utnyttjas så effektivt som möjligt. Liksom i nuvarande ordning förutsätts varje heltidsanställd lärare utföra arbetsuppgifter som motsvarar heltidstjänstgöring.

Det har framförts farhågor för att det nya systemet skulle medföra administrativt merarbete och behov av ytterligare resurser för administration. Jag delar utredningens uppfattning att en förändrad ordning ställer nya krav på planering och budgetering när det gäller verksamhet, personal

och ekonomi liksom också nya krav på ledningen och fördelningen av arbetet. Jag ser emellertid dessa krav som ofrånkomliga om den eftersträlvade ökade flexibiliteten och effektiviteten skall uppnås. Som jag inledningsvis påtalat måste de tillgodoses inom ramen för oförändrade resurser.

Den nyss nämnda överenskommelsen innebär att parterna är ense om att den årsarbetstid som skall gälla för heltidsanställda lärare skall vara densamma som för heltidsanställda statstjänstemän i övrigt, dvs. en ramtid om 1 757 timmar för år. Detta är den nettotid som fås genom beräkning av arbetstiden för tjänstemän som omfattas av det allmänna arbetstidsavtalet (ARB, 2 kap.), vilket ger en arbetstid av omkring 40 timmar per vecka. Det stora flertalet av dessa har sin arbetstid bestämd dels i det nämnda allmänna arbetstidsavtalet, dels i 14 § allmänna verksstadgan. Med hänsyn till verksamhetens art och högskolelärares speciella arbetsuppgifter är jag för egen del inte beredd att föreskriva att 14 § allmänna verksstadgan skall göras tillämplig inom högskolan, vilket skulle innebära centrala föreskrifter om när och var olika arbetsuppgifter skall utföras. I stället måste det bli den lokala arbetsledningens uppgift att ta ställning i dessa frågor. Självklart måste den enskilde arbetstagaren liksom i dag vara skyldig att befinna sig på arbetsplatsen när arbetsgivaren så beslutar med hänsyn till verksamhetens krav.

Vilka uppgifter som skall utföras vid en högskoleenhet bestäms bl.a. av tillgängliga medel samt fastställda utbildnings-, kurs- och projektplaner m.m. Verksamhetsplaneringen vid institutioner och andra arbetsenheter skall syfta bl.a. till att fördela arbetsuppgifterna mellan tillgänglig personal. Härigenom fördelas i den nya ordningen också lärarnas årsarbetstid mellan olika verksamhetsgrenar och uppgifter. Jag förutsätter att övergången till en ramreglering av arbetstiden sker genom successiv anpassning till nya former för att planera och leda arbetet.

Fördelningen på skilda arbetsuppgifter skall göras med utgångspunkt i den lokalt fastställda verksamhets- och personalplanen och de centrala föreskrifter som kommer att meddelas. Enligt min mening bör utgångspunkterna vara följande.

Högskoleutbildning anordnas normalt under ett läsår om 40 veckor av det statliga budgetåret. Flertalet lärare kommer även fortsättningsvis att ha undervisning som en betydande arbetsuppgift. Härav följer att den väsentliga delen av deras undervisningsuppgifter måste koncentreras till en kortare tid än det normala arbetsåret för statstjänstemän i allmänhet.

Andra lärare med stort inslag av eller enbart andra arbetsuppgifter, som t.ex. forskning, kan — där det från verksamhetssynpunkt inte finns skäl att anknyta till högskolans läsår — komma att bedriva sitt arbete under ett arbetsår med normal tidsomfattning. Några sakliga skäl för att binda detta arbete i tiden torde emellertid med hänsyn till uppgifternas art normalt inte finnas. Samtidigt måste det vara möjligt att föreskriva en sådan bindning när det ur verksamhetens synvinkel är befogat. Jag avser således inte att

föreslå förändringar av nuvarande möjligheter att vid behov ålägga lärarna undervisning utanför läsåret. Inte heller är det meningen att nuvarande möjligheter att vid behov koncentrera lärares undervisningsinsatser till viss del av läsåret skall ändras.

Jag förutsätter att parterna i kollektivavtal reglerar frågan om semesterns förläggning på så sätt att den i normalfallet liksom hittills uttages utanför läsårstid. Det ligger i sakens natur att lärarnas arbetsuppgifter huvudsakligen utförs under läsåret. Den tid som svarar mot de studerandes ferier kommer för lärarnas del att kunna ägnas dels åt sådana delar av tjänstgöringen som inte behöver bindas till läsåret – såsom egen fortbildning, forskning och följande av vetenskapens utveckling, planeringsarbete, etc. – dels åt semester.

4. Lärartjänsterna

Vid högskoleenheterna finns idag följande slag av tjänster som lärare, nämligen tjänster som ackompanjator, adjunkt, assistenttandläkare, avdelningstandläkare, biträdande lärare, docent, facklärare, forskarassistent, huvudlärare, klinisk lärare, lektor, lärare i visst ämne, professor, adjungerad professor, speciallärare, studieledare, universitetsadjunkt, universitetslektor, utländsk lektor och nordisk lektor. Vid SLU finns härutöver följande slag av lärartjänster, nämligen tjänster som avdelningsföreståndare, biträdande jägmästare, förste konsulent, biträdande lärare i visst ämne, yrkeslärare och övningsledare.

Vidare kan finnas oavlönade docenter.

Tjänsterna som docent, forskarassistent, professor och adjungerad professor är avsedda för utbildning och forskning eller, i fråga om tjänst som professor med vilken är förenat konstnärligt utvecklingsarbete, för utbildning och utvecklingsarbete. Övriga tjänster som lärare är avsedda företrädesvis eller helt för utbildning.

Lärartjänstutredningens förslag till organisation av lärartjänsterna inom den statliga högskolan innefattar i huvudsak, vid sidan av en bevarad tjänstekategori som professor, två nya tjänstekategorier, nämligen tjänst som högskolelärare/högskolelektor och tjänst som docent/biträdande professor. Den förstnämnda tjänstekategorin avses ersätta alla de lärartjänster i nuvarande organisation, för vilka inte krävs doktorsexamen eller motsvarande kompetens, med undantag för de tjänster som är knutna till den kliniska delen av läkar- och tandläkarutbildningarna. Den andra tjänstetypen, docent/biträdande professor, är avsedd att ersätta bl.a. nuvarande tjänster som universitetslektor och docent samt övriga tjänster för vilka doktorsexamen utgör behörighetskrav.

Majoriteten av de remissinstanser som yttrat sig är positiva till den föreslagna strukturen. Ett antal remissinstanser, däribland TCO, har ansett att den föreslagna tjänsten som docent/biträdande professor skall vara

den enda bastjänsten under professorstjänsten. Andra har framfört att endast lärare med doktorsexamen bör finnas inom högskolan.

Jag ansluter mig i huvudsak till utredningens förslag om tre tjänstekategorier för huvuddelen av lärarna inom den statliga högskolan. Förslaget öppnar möjligheter för ett effektivt utnyttjande av lärarresurserna i högskolan utan dagens låsning av vissa lärartjänster till helt eller företrädesvis forsknings- eller utbildningsuppgifter. Samtidigt bör det, som jag nämnt redan inledningsvis, vara möjligt att inom ramen för den enhetligare tjänsteorganisationen ta hänsyn till de särskilda förutsättningar som gäller inom olika utbildningsområden. Jag återkommer till detta bl.a. i samband med att jag diskuterar behörighets- och befodringsgrunderna för vissa tjänster. Jag vill dock redan här anmäla att jag inte avser att ändra de allmänna befodringsgrunderna vid tillsättning av tjänst som lärare i annat avseende än att, i enlighet med förslag från FRN, vikt också bör tillmätas arbete med information om forsknings- och utvecklingsarbete.

Vid högskoleenheterna bör således i huvudsaklig överensstämmelse med lärartjänstutredningens förslag finnas – förutom tjänster som professor – en tjänstekategori, där doktorsexamen eller motsvarande kompetens utgör behörighetskrav, och en tjänstekategori där behörighetskravet är genomgången grundläggande högskoleutbildning. Därutöver bör, enligt min mening, finnas dels tjänster som forskarassistent, dels vissa lärartjänster för speciella ändamål, nämligen tjänster som adjungerad professor, utländsk lektor och nordisk lektor. Till frågor om ytterligare tjänstekategorier för särskilda ändamål återkommer jag i det följande.

Regeringen bör inhämta riksdagens godkännande av vad jag har förordat om nya tjänstekategorier inom högskolan. Jag skall nu utveckla mina förslag rörande de olika tjänstekategorierna.

4.1 Professor

Professorstjänsterna bör – i enlighet med vad lärartjänstutredningen föreslagit – finnas kvar med i princip oförändrade arbetsuppgifter. Professorstjänsterna bör dock med avseende på löneförmåner utgöra en enhetlig tjänstekategori och inte som i dag två kategorier.

Utredningen har föreslagit att innehavarna av professorstjänster skall garanteras möjlighet att ägna 50 % av arbetstiden åt egen forskning och annan vetenskaplig verksamhet. Detta har fått ett starkt stöd vid remissbehandlingen. Många högskolemyndigheter, SACO/SR och SFS m.fl. har önskat bevara "sabbatsterminerna". Härmed avses den tid, normalt en termin vart femte år, som innehavare av ordinarie eller extra ordinarie tjänst som professor kan beviljas partiell tjänstebefrielse för att helt ägna sig åt forskning.

Jag anser det angeläget att de personer som tillsatts bl.a. för att leda den vetenskapliga verksamheten inom ett område verkligen också får möjlighet att ägna sig åt forskning och att i vetenskapliga sammanhang företräda sitt

ämne. Den nuvarande ordningen med "sabbatsterminer" har enligt min mening fungerat väl. Möjligheten att planera in forskning för en längre period är av stort värde. Den bidrar inte minst till kontakter med det internationella vetenskapssamhället eftersom hela forskningsterminer då kan förläggas till utländska universitet och högskolor. Jag förutsätter att högskoleenheterna i den nya ordningen kommer att fördela resurser på ett sådant sätt att professorerna i framtiden får möjlighet att ägna sig helt åt forskning i minst samma omfattning som dagens system med "sabbatsterminer" medgivit.

Också när det gäller den mera löpande arbetsfördelningen måste enligt min mening professorerna beredas tillfälle att ägna rimlig tid åt det som får anses vara deras huvuduppgift, nämligen forskning och övrig vetenskaplig verksamhet eller motsvarande uppgifter i fråga om konstnärligt utvecklingsarbete. En formlig garanti för innehavare av tjänst som professor att förfoga över 50 % av arbetstiden för vetenskaplig verksamhet skulle dock enligt min mening innebära en onödig låsning av den lokala planeringen.

Lärartjänstutredningen har också föreslagit att professorstjänsternas anknytning till den grundläggande utbildningen skall stärkas. Utredningen framhåller att professorernas medverkan är angelägen vid planering och utveckling av den grundläggande utbildningens innehåll. Enligt utredningen bör den överblick av den vetenskapliga utvecklingen nationellt och internationellt som professorn förväntas ha utnyttjas i den viktiga, kontinuerliga förnyelsen av den grundläggande utbildningens innehåll. Jag delar i huvudsak utredningens uppfattning.

Nuvarande bestämmelser innebär att, vid tillsättning av tjänst som professor, särskild vikt skall fästas vid vetenskaplig skicklighet samt även vid pedagogisk skicklighet, som har visats genom handledning av forskare, vetenskaplig undervisning eller utarbetande av läromedel för sådan undervisning. Det är enligt min mening väsenligt, inte minst för att stimulera rekryteringen till forskarutbildningen, att professorerna medverkar i grundutbildningen. I enlighet med utredningens förslag bör därför ledning, utveckling och planering av grundläggande högskoleutbildning samt även undervisning i sådan utbildning ingå i underlaget för bedömning av pedagogisk skicklighet.

Regeringen bör inhämta riksdagens godkännande av vad jag har förordat om befordringsgrund för tjänst som professor.

Från flera håll har det framlagts förslag om möjlighet att inrätta tidsbegränsade tjänster som professor utöver vad som finns i dag; detta gäller inte minst inom teknisk forskning, där nya ämnen och ämnesområden aktualiserat sådana förslag. Gällande regler medger tidsbegränsade tjänster som professor endast inom det konstnärliga området.

Jag vill här erinra om de möjligheter som för närvarande finns att inrätta arvodestjänst som adjungerad professor för den som är verksam utanför högskolan. En sådan tjänst inrättas av högskolestyrelsen. Förordnande för

adjungerad professor skall, enligt gällande bestämmelser, meddelas tills vidare för högst tre år. Något hinder att förlänga ett sådant förordnande föreligger inte.

En innehavare av arvodestjänst som adjungerad professor är skyldig att inom forskarutbildningen undervisa, handleda och bedöma de studerandes prestationer i den omfattning högskolestyrelsen bestämmer. Tjänstgöringsskyldigheten skall omfatta minst en femtedel av full arbetstid. Något hinder för att en adjungerad professor tjänstgör på heltid föreligger inte.

Som jag nämnt är den adjungerade professors tjänstgöringsskyldighet begränsad till forskarutbildningen. Jag anser det angeläget att dessa professorers kunskande också kan komma den grundläggande utbildningen till godo. Jag avser därför att återkomma till regeringen med förslag om att nuvarande bestämmelser i detta avseende ändras. Vidare avser jag att föreslå regeringen att tjänst som adjungerad professor skall kunna inrättas också för konstnärligt utvecklingsarbete i anslutning till högre konstnärlig utbildning.

Ordinarie tjänster som huvudlärare vid konstfackskolan bör enligt min mening omvandlas till tidsbegränsade tjänster som professor. Förordnandet bör i likhet med vad jag föreslår i det följande för professorstjänsterna inom högre konstnärlig utbildning vara tidsbegränsat till högst fem år med möjlighet till omförordnande en gång. Jag återkommer i det följande till de övergångsbestämmelser som bör gälla för de nuvarande innehavarna av dessa tjänster.

Vad gäller den högre konstnärliga utbildningen i Göteborg anser jag att det finns fog för att omvandla en del huvudlärartjänster där till tjänster som professor. Då emellertid tjänstekonstruktionen och tillsättningsproceduren för dessa tjänster är annorlunda än för motsvarande tjänstekategori vid konstfackskolan i Stockholm anser jag inte att man utan vidare kan omvandla dessa tjänster till professurer. Jag avser därför att föreslå regeringen att ge UHÅ i uppdrag att skyndsamt utreda hithörande frågor och inkomma med förslag om den framtida tjänsteorganisationen för den högre konstnärliga utbildningen i Göteborg.

4.2 Högskolelektor

I stället för nuvarande tjänster som universitetslektor, docent och vissa tjänster som lektor, för vilka kravet på doktorsexamen eller motsvarande kompetens gäller för behörighet, bör i den nya organisationen finnas en enhetlig tjänstekategori, i enlighet med vad lärartjänstutredningen föreslagit. Den nya tjänstekategorin bör också kunna tas i anspråk för uppgifter inom de delar av högskolan som hittills saknat lärartjänster med doktorsexamen eller motsvarande kompetens som behörighetskrav. Utredningen har framhållit att detta kan vara av stor betydelse inom berörda områden både för utvecklingen av forskningsanknytningen och för framväxten av utvecklingsarbete baserat på resp. utbildnings anknytning till yrkeslivet. Jag delar utredningens uppfattning.

Lärartjänstutredningen har föreslagit, att den nya tjänstekategorin benämns docent/biträdande professor. Många remissinstanser är kritiska till detta förslag. Både UHÄ och TCO har aktualiserat benämningar med anknytning till ordet lektor. Jag förordar för min del tjänstebenämningen högskolelektor, en benämning som också användes i det förhandlingsunderlag som min företrädare lämnade till avtalsparterna år 1982 och som därmed kom att användas i det avtal som träffades våren 1984.

Den nya tjänstekategorin högskolelektor kommer att ersätta följande i dag befintliga tjänster: tjänster som docent, förste assistent och universitetslektor, sådana lektorstjänster för vilka krävs doktorsexamen eller motsvarande kompetens, lärare i medicinskt ämne, som saknar anknytning till sjukvårdsorganisationen, vissa tjänster som biträdande lärare och huvudlärare inom konstnärlig utbildning samt tjänster som avdelningsföreståndare och förste konsulent vid SLU.

Tjänstekategorin förste assistent infördes 1975 som en anställningstrygghet efter förordnandetidens utgång för innehavare av tidsbegränsade extra ordinarie tjänster som docent.

Med den flexibilitet i tjänsteinnehåll m.m. som förordats för lärartjänsterna i den nya organisationen bortfaller i huvudsak motiven för förste assistenttjänsterna. Jag föreslår att tjänst som förste assistent omvandlas till tjänst som högskolelektor där det bedöms ändamålsenligt med avseende på de arbetsuppgifter vederbörande förste assistent f.n. utför i sin tjänst. Om tjänsteinnehavaren t.ex. uteslutande har administrativa göromål inom en högskoleenhets förvaltning torde en omvandling till en administrativ tjänst vara påkallad.

Jag föreslår vidare att innehavare av tjänst som forskare vid forskningsråd, vilka enligt nuvarande regler kan erhålla tjänst som förste assistent, får möjlighet att efter förordnandetidens utgång få tjänst som högskolelektor. Denna bör inrättas av den högskoleenhet vilken fungerat som arbetsgivare under forskarens tjänstgöringsperiod. Det bör ankomma på regeringen att utforma närmare föreskrifter härom.

Utredningen föreslår att alternativa regler för behörighet och befordringsgrunder skall gälla för den nu aktuella tjänstekategorin. Remissopinionen är i denna del mycket splittrad.

Jag finner det, som jag berört redan inledningsvis, naturligt att uppbyggnaden av den nya tjänsteorganisationen återspeglar högskolans mångfald. Ett naturligt sätt att tillgodose detta är att utforma reglerna för behörighet och befordran till de nya högskolelektorstjänsterna på ett sådant sätt att hänsyn kan tas till olika utbildningsområdets tradition och karaktär. Det är vidare enligt min mening viktigt att också i en mer enhetlig tjänsteorganisation kunna profilera tjänster på mellannivå, i första hand mot utbildning resp. forskning, där detta bedöms vara motiverat ur den samlade verksamhetens synpunkt. Alternativa befordringsgrunder i enlighet med utredningens förslag är ett lämpligt medel för detta.

Behörighetsgrund för tjänst som högskolelektor bör, i enlighet med utredningens förslag, vara doktorsexamen eller motsvarande kompetens eller kompetens av annat slag. Med kompetens av annat slag avser jag t.ex. meriter från konstnärligt utvecklingsarbete. Regeringen bör inhämta riksdagens godkännande av vad jag har förordat om behörighetsgrund för tjänst som högskolelektor.

Som allmän *befordringsgrund* vid tillsättningen av högskolelektorstjänst föreslår utredningen att nuvarande regler skall gälla, dvs. graden av sådan vetenskaplig, pedagogisk och annan skicklighet, som är av betydelse med hänsyn till tjänstens ämnesinnehåll och beskaffenhet i övrigt. Som jag tidigare nämnt skall även arbete med forskningsinformation och förmåga att sprida kännedom om forskning och utvecklingsarbete kunna utgöra befordringsgrund vid tillsättning av lärartjänst inom högskolan.

Särskild vikt skall enligt utredningen därutöver för varje enskild tjänst fästas vid meritering enligt ettdera av följande fyra alternativ: särskild vikt vid vetenskaplig skicklighet, särskild vikt vid pedagogisk skicklighet, lika vikt vid skicklighet av båda dessa slag samt särskild vikt vid sådan skicklighet av betydelse för tjänsten som vunnits genom verksamhet utanför högskolan. Beträffande pedagogisk skicklighet anser utredningen att hänsyn regelmässigt bör tas till utvecklingsarbete avseende utbildningen. I de fall arbetsuppgifterna även kan väntas avse undervisning på fördjupningsnivå resp. forskarutbildning bör även förmågan att fungera som handledare bedömas. Jag delar i detta avseende lärartjänstutredningens uppfattning.

Med tillägg att med vetenskaplig skicklighet bör likställas skicklighet inom konstnärligt eller annat kvalificerat utvecklingsarbete inom högskolan anser jag, från de utgångspunkter jag nyss redovisade, att de föreslagna fyra alternativen är väl avvägda. Jag anser det således angeläget att högskoleenheterna på detta sätt får möjlighet att variera tyngdpunkten i olika lärartjänsters inriktning allt efter verksamhetens behov. Det bör ankomma på högskolestyrelsen att besluta om vilket alternativ som skall tillämpas för varje enskild tjänst. Vägledande förutsätts härvid vara verksamhetens behov sett i relation till den aktuella och förutsebara personalsituationen.

Inom ramen för vart och ett av de fyra alternativen bör det också vara möjligt för högskolestyrelsen att för varje tjänst som högskolelektor beakta behovet av särskilda färdigheter eller erfarenheter. Detta bör kunna göras som ett led i en långsiktig planering och senast i samband med att en tjänst utlyses. Den profil som en tjänst på så sätt givits bör sedan vara vägledande vid bedömningen av de sökandes kvalifikationer och vid avvägningen mellan meriter av olika slag.

En lektorstjänst bör kunna utlysas med företräde för forskning under en viss tid, t.ex. tre eller sex år. Det är då rimligt, att ta särskild hänsyn till den vetenskapliga meriteringen. Samtidigt måste man uppmärksamma att tjänsteinnehavaren efter tre- eller sexårsperiodens utgång tillhör en lärarkategori där det stora flertalet tjänsteinnehavare fullgör uppgifter huvudsakligen inom den grundläggande utbildningen.

Sammanfattningsvis bör således för samtliga tjänster som högskolelektor befodringsgrunden vara sådan vetenskaplig, pedagogisk och annan skicklighet som är av betydelse med hänsyn till tjänstens ämnesinnehåll och beskaffenhet i övrigt. Därutöver bör särskild vikt fästas vid vetenskaplig skicklighet, pedagogisk skicklighet eller sådan skicklighet av betydelse för tjänsten som vunnits genom verksamhet utanför högskolan. Högskolestyrelsen kan även välja att fästa lika vikt vid vetenskaplig och pedagogisk skicklighet. Regeringen bör inhämta riksdagens godkännande av vad jag har förordat om befodringsgrund för tjänst som högskolelektor.

Jag vill avslutningsvis när det gäller högskolelektorskategorin upplysa om att parterna, i förhandlingarna om 1984 och 1985 års löner, har enats om att placera in denna tjänstekategori i ett lönefält som i huvudsak motsvarar lönegraderna för nuvarande tjänster för vilka i dag krav på doktorsexamen eller motsvarande kompetens gäller.

Lärartjänstutredningen har föreslagit att man för de båda lärarkategorierna under professorsnivån skall bygga in mekanismer, som stimulerar den enskilde att förkovra sig i sin yrkesverksamhet. För innehavare av högskolelektorstjänst föreslår utredningen att titeln biträdande professor skall kunna ges till den som gjort synnerligen framstående insatser av vetenskaplig eller pedagogisk art. För adjunktskategorin föreslår utredningen att titeln högskolelektor skall kunna ges till den som har avlagt doktorsexamen eller gjort väsentliga pedagogiska insatser. Remissinstanserna har delade uppfattningar i denna fråga.

Jag hyser för egen del stark sympati för tanken att det i den enskilda lärartjänsten skall finnas inbyggd en stimulans till utveckling och förkovran så att något som motsvarar en befördran kan komma till stånd även i de fall som en högre tjänst inte står till buds. Inte minst viktigt är detta – med tanke på professorstjänsternas tyngdpunkt på forskning – för högskolelektorsgruppen, som ju i praktiken kommer att bära upp stora delar av den grundläggande utbildningen. Också på adjunktsnivå är det väsentligt att på något sätt kunna premiera och stimulera till självständiga insatser och utveckling.

Sedan utredningen lämnade sitt förslag har emellertid förutsättningarna förändrats i det avseendet att parterna träffat avtal om ett system med lönefält för de berörda lärarkategorierna. Med ett sådant system blir det möjligt att inom ramen för de lokala löneförhandlingarna ta hänsyn till särskilt värdefulla pedagogiska eller vetenskapliga insatser och därigenom tillgodose de angivna syftena på ett enklare sätt än det av utredningen föreslagna. Jag utgår från att bl.a. skicklighetsbedömningar av detta slag kommer att ligga till grund för utnyttjandet av lönefältssystemet och är med hänvisning till det inte beredd att biträda utredningens förslag om särskilda befördringstitlar.

4.3 Höskoleadjunkt

Det är inte rimligt att införa ett generellt krav på doktorsexamen eller motsvarande kompetens för behörighet till alla lärartjänster inom högskolan. Flertalet högskolelärare har f.n. inte doktorsexamen och forskning och forskarutbildning saknas ännu inom stora delar av den samlade högskolan.

Lärartjänstutredningen har föreslagit att det stora flertalet tjänster i nuvarande organisation för vilka doktorsexamen eller motsvarande kompetens inte krävs skall ersättas med en enhetlig tjänstekategori. Detta förslag bör enligt min mening förverkligas. Det är dock, som också flera remissinstanser framhåller, mindre lämpligt att använda den av utredningen föreslagna benämningen högskolelärare som beteckning på viss tjänstekategori. Tjänsterna inom denna grupp bör i stället ha en tjänstebestämmelse med anknytning till titeln adjunkt, såsom bl.a. SACO/SR föreslagit. Min företrädare använde benämningen höskoleadjunkt i det förhandlingsunderlag som lämnades till avtalsparterna år 1982. Jag förordar denna benämning, som även den redan använts av parterna i samband med det avtal som träffades våren 1984.

Det innebär att följande nu befintliga tjänstekategorier ersätts av tjänster som höskoleadjunkt: tjänster som facklärare, samtliga lektorstjänster för vilka inte krävs doktorsexamen eller motsvarande kompetens, tjänster som lärare i visst ämne, speciallärare, universitetsadjunkt, övriga adjunktstjänster, arvodestjänster som lärare i scenisk framställning och scenisk teknik och övriga tjänster för vilka inte krävs doktorsexamen eller motsvarande kompetens. Till kategorin bör enligt min mening även föras vissa övriga tjänster som idag inte är lärartjänster, såsom studievägledare på löneplan L samt sådana arbetstagare vid dramatiska institutet som utan att i dag inneha lärartjänst fullgör motsvarande arbetsuppgifter. Härtill kommer vissa tjänster vid SLU.

Lärartjänstutredningens förslag beträffande behörighet och befodringsgrunder för denna tjänstekategori bör också förverkligas. För behörighet till tjänst som höskoleadjunkt bör sålunda krävas genomgången allmän utbildningslinje eller motsvarande kompetens. Som befodringsgrund bör gälla graden av sådan vetenskaplig, pedagogisk eller annan skicklighet som är av betydelse med hänsyn till tjänsternas ämnesinnehåll och beskaffenhet i övrigt. Därutöver bör varje enskild tjänst kunna ges en profil i samband med utlysningen, på samma sätt som jag förordar beträffande höskolelektorstjänsterna.

Utredningen har, som jag redan nämnt, föreslagit, att den alternativa titeln höskolelektor skall kunna ges till innehavare av tjänst av här aktuellt slag. Jag vill här erinra om vad jag nyss anförde om möjligheterna att utnyttja lönefältssystemet i det angivna syftet.

Regeringen bör inhämta riksdagens godkännande av vad jag har förordat om behörighets- och befodringsgrund för tjänst som höskoleadjunkt.

4.4 Forskarassistent

Lärartjänstutredningens förslag innebär att den tidsbegränsade tjänsten som forskarassistent skulle avskaffas. Remissinstanserna har i huvudsak avstyrkt detta.

För egen del anser jag det väsentligt för rekryteringen till bl.a. professors- och högskolelektorstjänster, att nyexaminerade doktorer kan beredas möjlighet till fortsatt vetenskaplig verksamhet inom högskolan även i de fall en fast tjänst i den reguljära organisationen inte står till buds. Syftet skall vara att bereda yngre forskare möjlighet att meritera sig för att därmed ge ett bättre underlag för bedömning om vederbörande är lämpad för fastare anställning inom högskolan samt vidare att skapa utrymme för fördjupad vetenskaplig träning efter doktorsexamen inför framtida yrkesverksamhet, inom eller utom högskolan. Arbetsuppgifterna bör sålunda till övervägande del avse forskning men också i begränsad utsträckning kunna innefatta undervisning och handledning. Jag förordar att en särskild tjänstekategori av detta slag, för vilken förordnandena bör vara tidsbegränsade, skall finnas. Tjänsten bör förbehållas dem som nyligen har avslutat forskarutbildning och – i likhet med närmast motsvarande tjänst i den nuvarande organisationen – benämnas forskarassistenttjänst.

Det är med hänsyn till syftena med tjänsten som forskarassistent viktigt att reglerna om behörighets- och befodringsgrunder utformas så att de intresserade snabbt får reda på om de kan komma ifråga för tjänst. Man måste således så långt möjligt undvika en ordning som lockar nyblivna doktorer att i väntan på en tjänst hålla sig kvar vid högskoleenheten år efter år med hjälp av timarvoderad undervisning eller korttidsförordnanden. Häremot står önskemålet att inte låta tidpunkten för doktorsexamen styra den enskildes möjligheter att få en tjänst. För behörighet till tjänst som forskarassistent bör enligt min mening krävas att den sökande har avlagt doktorsexamen under de tre åren närmast före ansökningstidens utgång. Om särskilda skäl föreligger bör dock tidigare avlagd doktorsexamen inte utgöra hinder för att erhålla tjänst som forskarassistent. Som exempel på särskilda skäl kan nämnas föräldraledighet, sjukdom m.m. samt vid medicinsk fakultet slutförande av utbildning för att erhålla läkarlegitimation. Som befodringsgrund bör gälla graden av vetenskaplig skicklighet, som då i första hand förutsätts ha visats genom egen forskning.

Förordnande på tjänst som forskarassistent bör meddelas för högst två år med möjlighet till omförordnande en gång. Sådant omförordnande bör normalt ges utan att tjänsten ledigförklaras, under förutsättning att innehavaren fullgör sina åligganden och inte visar sig olämplig som forskare. Tjänstgöringen bör under en fyraårsperiod ge samma utrymme för forskning som för närvarande ges under en sexårsperiod. Tjänstgöringsskyldigheten, vid sidan av egen forskning, bör därför enligt min mening vara 200 timmar per år. Efter förordnandetidens utgång bör högskoleenheten inte ha något arbetsrättsligt ansvar för den som innehaft forskarassistenttjänst.

Forskarassistentens anställningstrygghet blir sålunda sämre än vad som eljest gäller inom högskolan. Högskolans roll i forsknings- och utvecklingsorganisationen gör det emellertid enligt min mening nödvändigt med en tjänstekategori av detta slag.

Enligt min mening bör tjänstekategorin forskarassistent även kunna utnyttjas av forskningsråden. På detta sätt tillgodoses det av råden framförda önskemålet att kunna bereda unga forskare tillfälle till fortsatt forskning efter doktorsexamen. Denna fråga berördes av min företrädare vid hans anmälan av prop. 1981/82:106 om forskning m.m. (s. 97). Råden bör också ha möjlighet att medge att en forskarassistent, i likhet med vad som i dag gäller för innehavare av doktorandtjänst, får förlägga sin verksamhet utomlands.

Regeringen bör inhämta riksdagens godkännande av vad jag har förordat om behörighetsvillkor och befodringsgrund för tjänst som forskarassistent.

4.5 Övriga tjänster m.m.

Utöver de nu nämnda tjänstekategorierna bör det med hänsyn till särskilda behov även fortsättningsvis finnas tjänster som adjungerad professor, nordisk lektor och utländsk lektor. För de två sistnämnda tjänstekategorierna förordar jag inga förändringar utöver vad som följer av mina förslag beträffande arbetstidsreglering m.m. Beträffande tjänsterna som adjungerad professor har jag redan förordat vissa förändringar i samband med att jag behandlade professorstjänsterna i allmänhet.

Lärartjänstutredningen har föreslagit, att ordningen att anta forskare som oavlönad docent inte längre skall bibehållas, eftersom den saknar anknytning till den nya tjänsteorganisationen. Detta förslag har inte fått stöd vid remissbehandlingen.

Enligt min mening har möjligheten att anta oavlönad docent betydelse för kontakterna mellan högskolan och forskningen utanför högskolan. Docentkompetens har också utgjort en relativt väl definierad kompetensnivå, som haft praktisk betydelse inom och utom högskolan. Mot denna bakgrund anser jag att fakultets/sektionsnämnderna bör ha möjlighet att på samma grunder som hittills anta oavlönad docent.

I fråga om tjänst som ackompanjator avser jag i annat sammanhang att uppdraga åt UHÅ att närmare belysa de arbetsuppgifter som är förknippade med tjänsten och komma med förslag rörande tjänstens inplacering i den nya tjänsteorganisationen.

Vissa tjänster med tidsbegränsade förordnanden m.m.

En utgångspunkt för lärartjänstutredningens förslag har varit att tjänsteorganisationen inom högskolan så långt möjligt bör anpassas till det synsätt som präglar lagen om anställningsskydd (LAS). Ett uttryck härför är, som jag nämnt, utredningens förslag att avskaffa tjänstekategorierna docent och forskarassistent, vilka båda ursprungligen förutsatte att läroan-

stalternas personalansvar för tjänsteinnehavaren skulle upphöra efter ett visst antal år.

I likhet med många remissinstanser som är att se som företrädare för forskningen anser jag att forskningen ställer så speciella krav att tidsbegränsade förordnanden måste kunna förekomma. Mitt nyss redovisade förslag om tjänster som forskarassistent skall ses i detta sammanhang.

Om högskoleorganisationen skall kunna användas effektivt för externt finansierad verksamhet måste man också, såsom utredningen framhållit, räkna med att för sådan verksamhet i viss utsträckning objektsanställa forskande personal. Behovet av att för viss tid kunna knyta specialister till projekt, bl.a. av "frontlinjekaraktär", har uppmärksamats av ett flertal remissinstanser.

Jag anser att tidsbegränsade tjänster vid behov bör kunna inrättas vid högskoleenheterna på samma grunder som för närvarande, nämligen om det föranleds av arbetets särskilda beskaffenhet, vikariatsanställning, timläroanställning samt gästläroanställning. Icke behöriga lärare bör kunna förordnas på begränsad tid på samma villkor som i dag.

För långsiktig kunskapsupbyggnad bör tidsbegränsade tjänster som högskolelektor kunna inrättas vid högskoleenheterna inom ramen för externa medel främst från sektorsorgan. På dessa tjänster bör, enligt min mening, anställning kunna erbjudas för en period om sammanlagt högst sex år. Högskolestyrelsen bör mot slutet av en sådan tidsperiod ta ställning till om innehavaren av en sådan tidsbegränsad tjänst skall ges en fastare anknytning till högskoleenheten i form av tillsvidareanställning eller lämna enheten. Ett sådant ställningstagande styrs självfallet av tillgången på resurser.

I likhet med vad utredningen föreslagit anser jag att tjänster som forskningsassistent liksom f.n. bör kunna inrättas och tillsättas med tidsbegränsade förordnanden inom ramen för externa medel. Som jag tidigare anfört avser jag att i annat sammanhang föreslå regeringen att låta se över tjänsterna som forskningsassistent.

Lärartjänstutredningen har föreslagit ytterligare några undantag från huvudregeln att alla lärare vid en högskoleenhet skall vara anställda med förordnanden tills vidare. Det gäller bl.a. vissa lärare för konstnärliga utbildningar. Utredningen motiverar detta med att de konstnärliga utbildningarna intar en särställning vad gäller förnyelsebehovet. Läraren arbetar med hela personligheten som ett uttrycksmedel i utbildningen varför lärarens framtoning och egen utveckling har stor betydelse för de studerande. Lärare inom en konstnärlig utbildning kan, enligt utredningen, påverka flera generationer konstnärer. Effekten av en konstnärlig stagnation kan därigenom få snabb och betydande genomslagskraft på kulturlivet. Berörda lärares behov av anställningstrygghet bör, enligt utredningen, tillgodoses genom att ett system med s.k. lönegaranti efter anställningstidens slut kopplas till förordnandet.

Det finns skäl att särskilt uppmärksamma de konstnärliga utbildningarnas behov av förnyelse. Många lärare för de konstnärliga utbildningarna hämtas direkt från aktiv konstnärlig verksamhet till tjänst vid högskoleenhet och kan falla tillbaka på sin egen konstnärliga erfarenhet. Vissa lärartjänster inom de konstnärliga utbildningarna bör, enligt min mening, även fortsättningsvis tillsättas med tidsbegränsat förordnande. Tjänster som lärare i scenisk framställning, scenisk teknik och rollgestaltning bör enligt min mening liksom hittills ha tidsbegränsade förordnanden med hänsyn till dessa tjänsters speciella funktion. För högskolans roll i det konstnärliga utvecklingsarbetet är det nödvändigt med tjänstetyper av detta slag. Enligt min mening bör tidsbegränsat förordnande meddelas tills vidare för högst tre år med möjlighet till omförordnande för högst ytterligare en treårsperiod. Enligt nuvarande bestämmelser kan tidsbegränsade tjänster av det slag jag här nämnt endast tillsättas vid scenskolan i Stockholm och musikedramatiska skolan i Stockholm. Jag anser att en sådan möjlighet självfallet även bör ges för motsvarande utbildningar i Göteborg och Malmö. Dessa lärares anställningstrygghet blir – i likhet med vad jag i det föregående föreslagit beträffande forskarassistenterna – sålunda sämre än vad som eljest gäller inom högskolan.

Övriga tjänster inom den högre konstnärliga utbildningen som i dag är tidsbegränsade med en förordnandetid om högst tio resp. tio plus fem år bör enligt min mening även fortsättningsvis vara tidsbegränsade. Med hänsyn till syftet med dessa tjänster, dvs. att tillföra de studerande det kunnande och den erfarenhet som kommer från egen konstnärlig yrkesverksamhet, bör emellertid enligt min mening förordnandetiden vara högst fem år, med möjlighet till omförordnande för ytterligare högst en femårsperiod.

Lärartjänstutredningen har föreslagit att för innehavare av tidsbegränsade tjänster ett system med s.k. lönegaranti införs efter anställningstidens slut. Två tidigare innehavare av tidsbegränsad tjänst som professor och huvudlärare inom konstnärlig utbildning har numera erhållit garantirum för konstnärer (jfr prop. 1983/84:100 bil. 10 s. 299). I samband med riksdagsbehandlingen av förslaget härom framhöll kulturutskottet (KrU 1983/84:18) att den mera övergripande frågan om inkomst av lönegaranti för innehavare av lärartjänster inom konstnärliga utbildningar skulle prövas i samband med förslag till ny arbets- och tjänsteorganisation inom högskolan.

Med en förordnandetid för här aktuella tjänster om högst fem år är det enligt min mening inte nödvändigt att införa ett system med lönegaranti som utredningen föreslagit. Innehavare av en tjänst med förordnande för högst fem år bör enligt min uppfattning kunna behålla en naturlig kontakt med egen konstnärlig verksamhet i betydligt större utsträckning än vad som kan vara fallet för dagens innehavare av tioårsförordnanden. Jag finner det dock skäligt att innehavare av de föreslagna tjänsterna med förordnande om högst fem år erbjuds någon form av avgångsvederlag efter

förordnandetidens utgång för att underlätta återgången till egen konstnärlig verksamhet. Frågan om sådant avgångsvederlag bör i varje enskilt fall prövas av konstnärsnämnden i samråd med UHÄ. Beloppet bör uppgå till högst tre årslöner som professor och bestämmas i förhållande till förordnandetidens längd och andra omständigheter såsom t.ex. stadigvarande inkomster från egen verksamhet och/eller anställning efter förordnandetidens utgång. För dagens innehavare av tidsbegränsade tjänster med förordnande för högst tio resp. femton år bör däremot den föreslagna ordningen med inkomstgarantier gälla. UHÄ har redovisat behovet av medel för inkomstgarantier. Jag avser att återkomma till regeringen i dessa frågor.

Regeringen bör inhämta riksdagens godkännande av vad jag förordat om avgångsvederlag för innehavare av tidsbegränsade tjänster som professor.

Lärartjänstutredningen föreslår att lärare i tolkutbildning, fackspråklig utbildning resp. hemspråksutbildning skall få tidsbegränsade förordnanden på grund av att dessa utbildningar ställer särskilda krav som bäst kan mötas genom att lärare anställs på viss tid. Flera remissinstanser, bl.a. SACO/SR, framhåller att utredningen inte kunnat visa behovet av särreglering av nämnda tjänster. Inte heller jag anser att någon särreglering för tolk- och fackspråklig utbildning bör komma ifråga. Däremot anser jag att det finns starka skäl att medge möjlighet till tidsbegränsning av förordnandena för lärare som, med undervisning i hemspråket, medverkar i hemspråkslärover utbildningen. Det över tiden växlande behovet av utbildade lärare i olika språkgrupper gör det inte ändamålsenligt med tillsvidareanställning av dessa lärare. I de fall utbildningen kan förutses vara av fortlöpande karaktär bör dock tillsvidareanställning normalt erbjudas.

Jag förutsätter ett minskat behov av tjänstledigheter och därav betingade vikariat med den tjänsteorganisation jag nu föreslår, eftersom innehavare av tjänster som högskolelektor och högskoleadjunkt, inom ramen för sina tjänster, kommer att kunna utföra arbetsuppgifter – t.ex. forskning – för vilka dagens innehavare av motsvarande tjänster beviljas tjänstledighet. Även om behovet av vikarier kommer att minska kommer det att kunna finnas behov av att anställa extra personal för att fullgöra de arbetsuppgifter i fråga om främst utbildning som måste utföras när en tillsvidareanställd lärare mer eller mindre tillfälligt får forskningsuppgifter i sin tjänst. De förordnanden på extra tjänster som blir aktuella i dessa fall måste enligt min mening kunna tidsbegränsas intill dess arbetsuppgifterna är slutförda.

Det bör ankomma på regeringen att besluta om föreskrifter i dessa hänseenden.

Vissa tjänster inom de medicinska och odontologiska områdena

Utredningens förslag innefattar, som nämnts, förändringar av tjänsteorganisationen för utbildning och forskning inom de medicinska och odontologiska områdena. Förslagen har bemötts kritiskt av flera remissinstanser. Sålunda avstyrker MFR och socialstyrelsen m.fl. förslaget till tjänsteorganisation vid undervisningssjukhusen. UHÄ och Landstingsförbundet ställer sig tvekan inför möjligheterna att praktiskt genomföra förslagen.

Också jag är tveksam till om det är lämpligt att nu genomföra en tjänsteorganisatorisk reform inom det medicinskt-kliniska området. Utredningens förslag förutsätter en nära samverkan i resursfrågor mellan sjukvårdshuvudmännen och de lokala högskolemyndigheterna. Våren 1984 har avtal slutits mellan staten och berörda landstingskommuner/kommuner om samarbete om läkarutbildning och forskning. I detta avtal har parterna bl.a. kommit överens om att landstingskommunen/kommunen och högskoleenheten skall samråda vid tillämpningen av samarbetsavtalet och anslutande avtal och därvid också samråda om hur ekonomiska och andra resurser av gemensamt intresse skall utnyttjas. Enligt avtalet skall överenskommelse träffas mellan landstingskommunen/kommunen och högskoleenheten om formerna för samrådet. Regeringen har nyligen förelagt riksdagen en proposition i bl.a. hithörande frågor (prop. 1984/85:28). Det finns enligt min mening skäl att avvakta hur dessa nya samarbetsformer kommer att utvecklas innan någon mer långtgående tjänsteorganisatorisk förändring inom det medicinskt-kliniska området aktualiseras.

Vad gäller motsvarande tjänster inom det odontologiskt- kliniska området vill jag erinra om att regeringen givit statens förhandlingsnämnd i uppdrag att förhandla om ett överförande till landstingskommunalt huvudmannaskap av den tandvård som staten bedriver i anslutning till odontologisk forskning och utbildning. Det är enligt min mening lämpligt att de tjänsteorganisatoriska frågorna löses i anslutning till att dessa förhandlingar slutförs. Jag avser därför att återkomma till regeringen i denna fråga när förutsättningar för erforderliga förändringar i tjänsteorganisationen är för handen.

De tjänster för läkar- och tandläkarutbildning samt för forskning och forskarutbildning inom medicinsk och odontologisk fakultet som saknar anknytning till resp. sjukvårds- och tandvårdsorganisation bör dock förändras i enlighet med mina förslag i det föregående.

Tjänster för pedagogisk-administrativa arbetsuppgifter m.m.

Inom högskolan finns vid sidan av lärartjänster bl.a. ett antal tjänstekategorier för pedagogisk-administrativa arbetsuppgifter och studievägledning, nämligen tjänster som utbildningsledare, studierektor, biträdande utbildningsledare, konsulent och studievägledare. Vidare förekommer uppdrag som prefekt och studierektor. Utredningen föreslår att uppgifter av detta slag skall kunna fullgöras av lärare inom ramen för tjänsten eller som särskilt uppdrag. Särskilda tjänster för pedagogisk-administrativa uppgifter bör dock enligt utredningen kunna inrättas även i framtiden.

En förändring av arbetsorganisationen inom högskolan av det slag utredningen har förordat skapar förutsättningar för ett närmande mellan lärartjänsterna och de pedagogisk-administrativa tjänsterna. Jag har i det föregående lagt fram förslag om förändringar av arbetsorganisationen inom högskolan, som i sina huvuddrag ansluter till utredningens förslag. Jag har därvid förutsatt att de pedagogisk-administrativa uppgifterna, däri innefat-

tat studievägledning, i stor utsträckning skall kunna utföras av innehavare av lärartjänst inom ramen för vederbörandes totala tjänstgöringsskyldighet.

Vissa särskilda tjänster för enbart pedagogisk-administrativa uppgifter bör därmed upphöra. Enligt min mening finns dock ett behov av tjänster för ledning, planering och administration för vissa utbildningar inom högskolan, i synnerhet inom undervisningssektorn. Lärartjänstutredningen har föreslagit att tjänster som utbildningsledare, studievägledare och konsulent skall kunna inrättas även fortsättningsvis. Jag anser att, vid sidan av nuvarande tjänster som utbildningsledare på löneplan F, en ny kategori av tjänst som utbildningsledare med ansvar för ledning, planering och administration på institutions- eller linjenivå bör kunna inrättas. Innehavare av sådan tjänst bör normalt även fullgöra en del av sin tjänstgöringsskyldighet i form av undervisning. För behörighet till sådan tjänst som utbildningsledare bör därför krävas behörighet till lärartjänst och därutöver erfarenhet av tjänstgöring som lärare inom högskolan. Befintliga tjänster som studierektor och biträdande utbildningsledare bör successivt dras in i samband med att de blir vakanta.

Arbetsuppgiften studievägledning bör, som jag redan föreslagit, kunna ingå i en lärartjänst. Studievägledare på löneplan L, vilka är behöriga till lärartjänst, bör därför föras till den nya lärarkategorin högskoleadjunkt. Övriga tjänster som studievägledare på institutionsnivå bör omvandlas till rent administrativa tjänster. För studievägledare vid förvaltningarna räknar jag inte med någon förändring.

Det ankommer på regeringen att fatta beslut i dessa frågor.

5. Fördelning av resurser och arbetsuppgifter

5.1 Verksamhetsplaneringen

Jag har i det föregående redovisat min syn på lärares arbetsuppgifter och lärares arbetstid. Jag vill nu ta upp vissa frågor om fördelning av arbetsuppgifter och resurser. Kraven på arbetsledning och personalplanering kommer att ställas högre i den nya arbetsorganisationen. Avgörande för utnyttjandet av lärarnas arbetstid skall vara bedömningar med hänsyn till utbildningens och forskningens kvalitet och effektivitet. Dessa bedömningar måste göras lokalt, ytterst vid varje arbetsenhet.

Inom ramen för regeringens och riksdagens medelsanvisning under de olika anslagen till grundläggande högskoleutbildning resp. forskning och forskarutbildning ankommer det på högskolestyrelsen att besluta om budget för högskoleenheten och att i samband härmed meddela eventuella anvisningar om utnyttjandet av tillgängliga resurser och tjänster. I förarbetena till dessa beslut spelar givetvis fakultets/sektionsnämnder och linjenämnder en viktig roll, liksom också när det gäller att konkret besluta om verksamhetens innehåll. Inom de ramar som högskolestyrelse och

nämnder ställt upp blir det en väsentlig uppgift för institutionsledningen att fördela de anvisade medlen på uppgifter och uppgifterna mellan befintliga lärare.

Ansvar för arbetet vid en institution åvilar idag institutionsstyrelse och prefekt. Den nya organisationen innebär ingen ändring i detta avseende. Institutionsstyrelse skall ha allmän tillsyn över och vård om institutionens angelägenheter samt verka för goda arbets- och studieförhållanden och ett gott samarbete inom institutionen och med andra institutioner. Styrelsen skall ta initiativ till och främja utvecklingen av utbildning, forskning och utvecklingsarbete inom institutionens område och besluta om riktlinjer för organisation av arbetet och om fördelning av arbetsuppgifter mellan arbetstagarna.

Under institutionsstyrelsen skall institutionen ledas av en prefekt, som till sin hjälp kan ha en eller flera studierektorer. Prefekten har den omedelbara ledningen av verksamheten vid institutionen och avgör på institutionen ankommande ärenden som inte skall avgöras av styrelsen. Det åligger prefekten särskilt att främja goda arbets- och studieförhållanden och ett gott samarbete inom institutionen. Det åligger vidare prefekten att vara förman för personalen vid institutionen och att tillse att de anställda fullgör sina skyldigheter. Prefekten har även att svara för den ekonomiska förvaltningen för institutionen.

Genom den reform jag nu föreslår kommer det, som jag påpekat, att ställas ökade krav på de enskilda institutionernas verksamhetsplanering. Enligt lärtjänstutredningens förslag bör planeringen på institutionsnivå ske i två led. Det första utmynnar i institutionsstyrelsens beslut om hur de tillgängliga personalresurserna volymmässigt skall fördelas på olika delar av verksamheten inom institutionen. I det andra ledet kommer, enligt utredningens förslag, prefektens beslut om arbetsuppgifter för den enskilda arbetstagaren. Jag ansluter mig till utredningens förslag och vill till detta framhålla vikten av att institutionsstyrelsen i den nya ordningen verkligen fastställer en plan för fördelning av tillgänglig personal på de olika verksamhetsgrenarna.

Prefektens roll som arbetsledare för personalen får i den nya ordningen en vidare innebörd. Med de krav på verksamhets- och personalplanering liksom på arbetsledning som ställs är det av största vikt att till prefektuppgiften kan rekryteras personer som har erforderliga personliga och sakliga kvalifikationer för dessa uppdrag. Vid institutioner som har fasta resurser för forskning måste t.ex. förutsättas att till prefekter utses personer med erforderlig vetenskaplig kompetens.

I detta sammanhang vill jag också framhålla att med den ordning för fördelning av forskningsresurser som jag föreslår i det följande, kommer fakultets/sektionsnämnderna och deras ordförande, dekanerna, att få en väsentlig roll när det gäller förutsättningarna för forskning vid institutionerna. Det är viktigt att det utvecklas sådana former för samarbete mellan

institutioner och fakultets/sektionsnämnder att de senares överblick över verksamhet och personal underlättas.

5.2 Fördelning av undervisningsinsatser

Avvägningen mellan en lärares olika arbetsuppgifter måste, som jag framhållit, i princip göras lokalt. På en punkt anser jag det dock, med hänsyn till nuvarande reglering, rimligt att centralt precisera vissa förutsättningar. I det följande kommer jag sålunda att ange riktvärden för uttag av undervisning. Dessa avser ett högsta uttag för lektionstimmar, dvs. för undervisning i egentlig mening och inte för de övriga arbetsuppgifter som jag i det föregående fört till kategorin utbildning, såsom pedagogiskt utvecklingsarbete, bedömning av de studerandes prestationer, handledning, utveckling av läromedel, m.m.

Som riktvärden för högsta uttag av undervisning bör, under normala förhållanden, gälla följande antal lektionstimmar för år för de tre tjänstekategorierna, nämligen

professor	115
högskolelektor	400
högskoleadjunkt	630

I diskussioner med arbetstagarorganisationerna har dessa riktvärden ansetts vara ett rimligt uttryck för undervisningens andel av resp. lärarkategoriens totala tjänstgöring. Hänsyn har då tagits till dels tjänsternas huvudsakliga inriktning, dels de krav som förberedelse- och efterarbete m.m. ställer. Bedömning av de studerandes prestationer i för resp. tjänst normal omfattning innefattar jag inte i de angivna taken.

Innehavaren av en lärartjänst bör i princip inte kunna åläggas mer undervisning än vad som ryms under resp. tak. Konstruktionen innebär dock att taket kan komma att överskridas exempelvis vid undervisning med repetitiva inslag. Däremot bör undervisningens omfattning för den enskilde bli mindre i t.ex. de fall undervisningsförberedelser eller övriga tjänsteåligganden, t.ex. forskning eller administrativa insatser, får en större omfattning än normalt. Uttaget av undervisning, inom ramen för den takkonstruktion som beskrivits, måste ytterst bli beroende av lokala bedömningar av utbildningens behov av undervisning jämfört med behovet av insatser av annat slag.

En minskad fixering vid olika lärares undervisningsskyldighet bör innebära en allmän stimulans till omprövning av olika utbildningars uppläggning, undervisningsmetoder, m.m. De föreslagna riktvärdena för högsta uttag av undervisning kommer för vissa lärare att innebära en minskning av antalet undervisningstimmar i förhållande till dagens undervisningsskyldighet. Den nya ordningen är emellertid inte avsedd att innebära någon arbetstidsförkortning för lärarna. Arbetsuppgifterna kan dock komma att i

viss utsträckning byta karaktär, i första hand för sådana lärare som i dag har en hög undervisningsskyldighet. Dessa lärare kommer genom reformen att ges ökade möjligheter till fördjupning i förberedelse- och efterarbete i samband med undervisning. Jag vill i anslutning härtill framhålla att högskoleenheterna inte skall kompenseras för det bortfall av undervisningstimmar, som kan bli följden av en sänkning av undervisningsuttaget i förhållande till vad som gäller i dag för en viss lärarkategori eller tillämpas för en enskild lärare. Den kvalitetsförstärkning i undervisningen som måste anses bli följden av en minskad undervisningsbörda för den enskilde får således uppnås till priset av en minskad undervisningstäthet för de studerande.

För en högskolelektor eller högskoleadjunkt bör 400 resp. 630 timmars undervisning tillsammans med bedömning av de studerandes prestationer, förberedelse- och efterarbete samt övriga med den egna undervisningen sammanhängande uppgifter, egen fortbildning och följande av utvecklingen inom ämnesområdet, normalt anses motsvara heltidstjänstgöring.

Arten av lektionsundervisning varierar starkt mellan olika typer av utbildningar. En stor del av den tid, som lärare idag tillbringar med de studerande, är snarare att betrakta som handledning än som undervisning. Det finns i många fall ingen anledning att ändra på detta förhållande, som är av särskild vikt inom t.ex. de konstnärliga utbildningarna samt inom vissa utbildningar inom undervisningsområdet. De riktvärden för undervisningsuttag, som jag tidigare angivit, avser inte denna form av undervisning utan lektionsundervisning i mera egentlig mening.

5.3 Fördelning av resurser för forskning

Ett viktigt inslag i en ny tjänsteorganisation för högskolan är att lärare som har intresse och kompetens i vidgad omfattning skall beredas tillfälle att inom ramen för sin tjänst bedriva forskning eller delta i forsknings- och utvecklingsprojekt. Det är, som jag förut berört, inte ändamålsenligt att i samma omfattning som nu förbehålla innehavare av endast vissa tjänster möjlighet att ägna sig åt forskning.

Vid sidan av tjänsterna som professor utgör docent- och forskarassistenttjänsterna i dag de viktigaste forskningsresurserna inom resp. högskoleenhet. I syfte att inom den nya tjänsteorganisationen bevara den flexibilitet och de möjligheter till förnyelse som ligger i dessa tjänster föreslår lärartjänstutredningen att en rörlig resurs för forskning skapas för varje fakultet/sektion och högskoleregion. Denna resurs skall enligt utredningen användas för att bereda vetenskapligt kompetenta innehavare av lärartjänst tid för egen forskning samt för finansiering av vissa tidsbegränsade tjänster för forskning. Den föreslagna rörliga resursen kommer på så sätt att tillgodose de syften som i dagens ordning tillgodoses dels genom docent- och forskarassistenttjänster, dels genom de särskilda medlen för universitetslektors m.fl. forskning samt vidare att innebära vissa ökade forskningsmöjligheter också för andra kategorier av högskolelärare.

Utredningens förslag stöds bl.a. av UHÄ, SACO/SR och TCO, medan många högskolemyndigheter är tveksamma till det föreslagna sättet att bygga upp resursen. Av en del remissinstanser ifrågasätts högskolestyrelsernas och fakultetsnämndernas förmåga att fördela resurser på ett ändamålsenligt sätt. Farhågor yppas bl.a. för att en utspridning av resurser skall leda till en försämrad kvalitet totalt sett i den berörda forskningen.

För egen del får jag anföra följande.

Högskolereformen innebär bl.a., att de lokala högskolemyndigheternas rätt att fatta beslut i fråga om bl.a. organisation och resursanvändning vidgades kraftigt. En sådan decentralisering ställer krav på förändringar av attityder och verksamhetsformer inom högskoleenheternas beslutande organ. Ett antal års, i stort sett positiva, erfarenheter föreligger nu av den nya högskoleorganisationen. Efter riksdagsbeslut hösten 1983 (jfr prop. 1983/84:52, UbU 10, rskr 114) genomfördes den 1 juli i år förändringar som innebär ökad frihet för högskoleenheterna att utforma den egna planerings- och ledningsorganisationen. Jag ser den föreslagna ordningen i fråga om lokalt ansvar för fördelning av rörliga medel till forskning som ett naturligt ytterligare decentraliseringssteg.

I enlighet med utredningens förslag förordar jag således att det skall finnas "öronmärkta" medel under resp. fakultetsanslag som skall användas för att efter prövning i varje särskilt fall bereda vetenskapligt kompetenta högskolelärare tid för forskning.

Lärartjänstutredningen ansåg att möjligheten att söka medel för tid för forskning borde stå öppen för alla vetenskapligt kompetenta högskolelektorer och högskoleadjunkter. Jag delar denna uppfattning. Möjligheten att söka och få medel för forskning bör således stå öppen för samtliga högskolelektorer och högskoleadjunkter med doktorsexamen eller motsvarande kompetens.

Den rörliga resursen för forskning skall täcka behov som avser vad man kallar frontlinjeforskning. Vidare skall resursen täcka behov som avser forskning som är av betydelse för den grundläggande utbildningens utveckling och forskning som mera har karaktär av att stärka den enskilde lärarens kompetens. Det ligger inom ramen för högskolestyrelsens samlade ansvar för verksamheten inom högskoleenheten att göra avvägningar mellan dessa olika ändamål. Medlen bör enligt min mening, såvitt gäller högskoleenheter med fast organisation för forskning, disponeras av högskolestyrelsen, som har att besluta om medlens fördelning efter förslag från fakultets/sektionsnämnd. Det är därvid självklart, att högskolestyrelsen inte skall överpröva nämndens prioriteringar i vetenskapligt hänseende. Nämndens förslag skall upprättas med utgångspunkt i forskningens intressen. Det är uppenbart, att en fördelning av medel på sådan grund kan komma att stå i strid med enskilda forskares eller institutioners intressen. I detta avseende skiljer sig dessa beslut inte från dem som åligger t.ex. forskningsråden och andra medelsbeviljande organ. I likhet med vad stats-

rådet Ingvar Carlsson anförde i propositionen om forskning (prop. 1983/84:107 s. 16, UbU 166, rskr 401) vill jag understryka att kvalitetskraven måste beaktas i alla organ som fattar beslut om forskning och fördelar resurser till forskning.

Omfattningen av forskningen för den enskilde måste avgöras från fall till fall. För frontlinjeforskningen är det viktigt att man i det nya systemet söker bevara fördelarna med de nuvarande docenttjänsternas funktion. Dessa tjänster har gjort det möjligt för de mest kvalificerade forskarna att koncentrera sig på forskning under flera år i följd. Endast i undantagsfall bör enligt min mening för sådan forskning medel anvisas i mindre omfattning än att de täcker minst halvtidstjänstgöring under ett par läsår. Även i fortsättningen bör, som jag förut berört, tjänster kunna utlysas i vilka forskning är den huvudsakliga arbetsuppgiften för den närmaste perioden. En sådan period bör omfatta tre eller sex år.

Det är samtidigt väsentligt att kunna erbjuda i första hand högskolelektorerna möjligheter till mer eller mindre regelbunden personlig utveckling eller fortbildning i form av egen forskning. För sådan kompetensuppehållande forskning bör en tidsrymd om en termin med visst årsintervall vara lämplig.

För högskoleenheterna utan fast forskningsorganisation är tillgången till en rörlig resurs för forskningsändamål angelägen inte minst för att främja den grundläggande utbildningens forskningsanknytning. För dessa enheter är enligt min mening en särskild ordning nödvändig. Att centralt fördela medlen på enheter är här mindre ändamålsenligt. I likhet med vad som gäller idag beträffande medel för universitetslektorer m.fl. forskning bör regionstyrelsen disponera medel för forskning såvitt avser lärare vid dessa högskoleenheter. Regionstyrelsen skall samråda med berörda högskolestyrelser och fakultets/sektionsnämnder inför beslut om fördelning av dessa resurser. Fakultets/sektionsnämnderna – vilkas ansvar omfattar resp. högskoleregion i dess helhet – skall härvid alltid svara för de bedömningar som är av vetenskaplig karaktär.

Jag avser att vid riksdagens bifall till dessa förslag föreslå regeringen att utfärda föreskrifter om en beräkning av nuvarande rörliga resurser för forskning. En redovisning av medlens omfattning avser jag att lägga fram i samband med mina förslag till anslagsberäkning för det första budgetåret med den nya organisationen. De medel som skall användas för att bereda lärare möjlighet till forskning bör därefter för varje budgetår fastställas som delramar av berörda anslag. Vidare avser jag att föreslå regeringen att ge UHÄ i uppdrag att följa den praxis som utvecklas vid högskoleenheterna för fördelning av de rörliga resurserna.

Lärartjänstutredningen berör frågan om besvär över beslut om fördelning av medel till tid för forskning. Som utredningen har påpekat har i det föreslagna systemet dessa beslut karaktär av beslut rörande arbetsfördelning och arbetsledning. Någon besvärsrätt bör därför inte föreligga.

För lärartjänster inom det konstnärliga området bör möjligheter till särskilda medel för konstnärligt utvecklingsarbete öppnas på i princip samma sätt som de möjligheter till forskning som den rörliga resursen ger andra lärare. Jag avser att i annat sammanhang föreslå regeringen att uppdra åt UHÄ att utforma förslag till en ordning för detta med utgångspunkt i tillgängliga medel för konstnärligt utvecklingsarbete.

Regeringen bör inhämta riksdagens godkännande av vad jag har förordat om en rörlig resurs för forskning.

6. Inrättande och tillsättning av lärartjänster

6.1 Inrättande av tjänster

Av lärartjänsterna inrättas idag ordinarie tjänster som professor i det högre löneintervallet (L 24/26) av regeringen efter bemyndigande av riksdagen. Övriga ordinarie tjänster samt alla extra ordinarie lärartjänster i lönegrad L 10 eller högre inrättas av regeringen. Extra lärartjänster i högst lönegrad L 20 inrättas genom lokala beslut. Vid högskoleenheter där forskarutbildning bedrivs får inrättas extra tjänst som professor.

Jag föreslår ingen ändring i rätten att inrätta tjänster som professor.

Bland de tjänster som skall ersättas av de övriga två nya tjänstekategorierna finns vissa ordinarie tjänster, bl.a. som universitetslektor. Flertalet tjänster är dock extra ordinarie eller extra. Tjänsterna som högskolelektor och högskoleadjunkt bör enligt min mening inrättas som extra ordinarie eller extra tjänster. Befintliga ordinarie tjänster som universitetslektor samt övriga ordinarie lärartjänster under professorsnivå bör, som jag återkommer till i det följande, föras på övergångsstat.

Det bör ankomma på resp. högskoleenhet att vid inrättande av tjänst bestämma ämnesinnehållet för densamma. Detta innebär att alla frågor om innehållet i lärartjänster med undantag för ordinarie och extra ordinarie tjänster som professor kommer att avgöras lokalt, vilket är en klar förenkling i förhållande till nuvarande system.

Inrättandet av ordinarie universitetslektorat har hittills varit något av ett styrintstrument när det gäller att garantera grundläggande utbildning inom olika ämnesområden vid högskoleenheter. Jag räknar med att den nya planeringsordningen när det gäller vissa ämnesområden som UHÄ f.n. arbetar med i enlighet med riksdagens beslut med anledning av prop. 1983/84:52 i framtiden skall kunna fylla motsvarande funktion.

Den ordning utredningen föreslår, nämligen att lärartjänst skall vara knuten till en viss högskoleenhet, men att innehavaren skall vara skyldig att tjänstgöra vid andra enheter, är väl ägnad att öka resursutnyttjandet. Vid de mindre högskoleenheterna bör en sådan ordning skapa möjligheter att erbjuda ett vidgat kursutbud.

Det ankommer på regeringen att fatta beslut i nämnda hänseenden.

6.2 Tillsättning av tjänster

I det föregående har jag behandlat lärartjänstutredningens förslag till behörighetsregler och befordringsgrunder för tjänster som lärare vid högskoleenhet. Utredningen diskuterar utförligt innebörden av begreppen vetenskaplig resp. pedagogisk skicklighet. Utredningens utförliga analys och remissinstansernas yttranden över denna belyser de stora svårigheter som möter när man söker precisera begrepp som pedagogisk och vetenskaplig skicklighet och ställa dem i relation till kraven inom olika tjänstekategorier och inom olika delar av högskolan. Utredningens framställning utgör ett värdefullt bidrag till diskussionen av dessa frågor och bör, tillsammans med vad jag anfört i dessa frågor i det föregående, kunna utgöra ett stöd för berörda högskolemyndigheter vid deras behandling av tillsättningsärenden.

I detta sammanhang vill jag bara ta upp en aspekt på tjänstetillsättningar som utredningen inte har berört.

Jämställdheten mellan kvinnor och män är ett viktigt samhällsmål. Som riksdagen fastslog i samband med beslutet om reformeringen av högskoleutbildningen är strävandena mot jämställdhet också ett viktigt mål för högskolan. Lärartjänsterna spelar här en central roll. Det har ofta framhållits att en jämnare könsfördelning bland högskolans lärare är en viktig förutsättning för en ökad rekrytering av kvinnor till forskarutbildning och till sådana utbildningsvägar som i dag är manligt dominerade.

Jämställdhetsaspekten skall vägas in vid tillsättning av lärartjänst. De organ som avger förslag resp. beslutar om tillsättning av lärartjänst måste ta hänsyn till jämställdhetsaspekten vid sin slutliga sammanvägning av meriter. De ledamöter av en tjänsteförslagsnämnd som är utsedda som särskilt förtrogna med den aktuella tjänstens ämne eller andra s.k. ämnesakkunniga har däremot inte att beakta jämställdhetsaspekten vid sin bedömning av de sökandes skicklighet. De förslagsställande organen bör redovisa hur jämställdhetsaspekten beaktats, även när den inte varit av avgörande betydelse. Tillsättande myndighet torde nämligen inte utan vidare kunna utgå från att jämställdhetsaspekten alltid har beaktats.

Lärartjänstutredningen har lagt fram förslag i fråga om ansvarsfördelningen vid tjänstetillsättningar, som i allt väsentligt innebär förenklningar jämfört med nuvarande ordning. Förslagen får stöd av huvuddelen av dem som har yttrat sig i frågan.

Ordinarie och extra ordinarie tjänster som professor bör fortfarande tillsättas av regeringen. Övriga tjänster bör, som utredningen har föreslagit, tillsättas av högskolestyrelsen. De farhågor för utveckling av olika praxis vid meritvärdering och av provinsialism vid tjänstetillsättningar, som förs fram av bl.a. SACO/SR, synes mig överdrivna med hänsyn till ordningen med särskilda ledamöter i tjänsteförslagsnämnd och det korrektiv som finns i besvärsinstitutet.

Inom högskolan gäller, att en lokal högskolemyndighets beslut om tjänstetillsättning kan överklagas hos UHÄ och fullföljas hos regeringen. I fråga

om de tjänster som tillsätts av UHÄ kan tillsättningsbeslutet överklagas hos regeringen. Detsamma gäller i fråga om beslut av SLU. Riksdagen beslutade våren 1984 om vissa riktlinjer för en översyn av reglerna om rätt att överklaga ärenden till regeringen m.m. (prop. 1983/84:120, KU 23, rskr 250). Riksdagens beslut innebär att ärenden som har prövats av två instanser under regeringen normalt inte bör få överklagas till regeringen.

Jag ser inga skäl till att regional eller lokal myndighets beslut om tjänsteställning inom den statliga högskolan skall få överklagas i mer än en instans. Detta innebär, att den hittillsvarande möjligheten att hos regeringen fullfölja besvär, som har prövats av UHÄ, inte bör kvarstå i fråga om tjänster inom högskolan. Regeringen bör inhämta riksdagens godkännande av vad jag förordar ifråga om rätt att överklaga beslut i ärende om tillsättning av tjänst.

Beredningen av ärenden om tillsättning av lärartjänster inom högskolan åvilar f.n. i vissa fall en tjänsteförslagsnämnd (jfr prop. 1975:9, UbU 17, rskr 179), nämligen när det gäller tillsättning av ordinarie och extra ordinarie tjänster som professor och universitetslektor samt vissa lektorstjänster. I övrigt bereds sådana ärenden av institutionsstyrelse eller prefekt eller, ifråga om tjänster som docent och forskarassistent och extra tjänster som professor, av fakultets/sektionsnämnd.

Lärartjänstutredningens förslag innebär bl.a. att ärenden om tillsättning av tjänster som har inrättats av regeringen, dvs. i första hand ordinarie och extra ordinarie tjänster som professor och högskolelektor, skall beredas av tjänsteförslagsnämnd, medan institutionsstyrelse eller prefekt skall bereda övriga tillsättningsärenden. Dock skall enligt förslaget högskolestyrelse kunna hänskjuta också beredningen av ärenden av sistnämnda slag till tjänsteförslagsnämnd. Förslagen har tillstyrkts av bl.a. UHÄ, SACO/SR, TCO och flera högskolemyndigheter har framfört synpunkter, som innebär att tjänsteförslagsnämndernas kompetensområde bör vidgas.

Principiellt talar enligt min mening mycket för att samtliga ärenden om tillsättning av lärartjänster vid högskoleenheterna bereds av expertorganet tjänsteförslagsnämnd. Mot detta talar huvudsakligen den stora arbetsbelastning på ledamöterna i nämnderna som skulle följa av en sådan ordning. Av praktiska skäl och med hänsyn till tjänsternas karaktär kan det vara rimligt att endast tillsättningen av professurer och extra ordinarie tjänster som högskolelektor obligatoriskt bereds i tjänsteförslagsnämnd. Beredningen av ärenden om tillsättning av andra tjänster bör åvila institutionsstyrelsen (motsv.) och/eller fakultets/sektionsnämnd. Om högskolestyrelsen så beslutar bör emellertid även sådana tillsättningsärenden kunna beredas av tjänsteförslagsnämnd.

Som lärartjänstutredningen pekat på bör med hänsyn till högskolestyrelsens ansvar för den samlade verksamheten inom högskoleenheten tjänsteförslagsnämnds förslag i ärenden om tillsättning av professor regelmässigt anmälas för kännedom i högskolestyrelsen.

Utredningen föreslår även vissa mindre förändringar i tjänsteförslagsnämndernas sammansättning. För egen del är jag inte beredd att föreslå någon ändring i detta avseende.

7. Genomförande

De förslag jag redovisat i det föregående spänner över hela den statliga högskolan och berör praktiskt taget all personal med utbildnings- och forskningsuppgifter liksom viss personal med administrativa uppgifter. Inom vissa delar av den grundläggande högskoleutbildningen kommer också förändringar att behöva genomföras i fråga om undervisningstäthet och därmed utbildningens uppläggning i stort. Det är viktigt att en tillfredsställande planerings- och förberedelse tid ges inför en så genomgripande reform. En ny arbets- och tjänsteorganisation bör enligt min mening, under förutsättning av att riksdagen fattar beslut under hösten 1984, träda i kraft den 1 juli 1986.

Jag avser att snarast efter riksdagens beslut föreslå regeringen att besluta om ändrade bestämmelser för lärare i högskolan vilka bör träda i kraft den 1 juli 1986.

Jag avser också att föreslå regeringen att ge UHÄ i uppdrag att svara för en inventering av befintliga tjänster så snart som möjligt. Förslag bör härvid utarbetas till en överföring tjänst för tjänst till de nya tjänstekategorierna. Enligt vad jag har inhämtat kommer chefen för jordbruksdepartementet att ge motsvarande uppdrag till SLU.

Tjänster som professor

För innehavare av ordinarie och extra ordinarie tjänster som professor krävs inga övergångsanordningar. Av regeringen utfärdade fullmakter och förordnanden kommer att vara giltiga även med den nya tjänsteorganisationen, medan de nya reglerna om åligganden m.m. kommer att gälla. Förordnande på tjänst som extra professor påverkas heller inte utan löper vidare i den nya organisationen. Ordinarie innehavare av huvudlärartjänster vid konstfackskolan som har tillsatts efter sakkunnigprövning bör få förordnande på tjänst som professor.

Tjänster för vilka är föreskrivet krav på doktorsexamen eller motsvarande kompetens

Dessa tjänster skall som jag föreslagit i det föregående ersättas av tjänster som högskolelektor. Till den nya kategorin högskolelektor kommer sålunda följande i dag befintliga tjänster att höra: tjänster som docent, förste assistent och universitetslektor, sådana lektorstjänster för vilka krävs doktorsexamen eller motsvarande kompetens, lärare i medicinskt ämne, som saknar anknytning till sjukvårdsorganisationen, vissa tjänster som huvudlärare och biträdande lärare inom konstnärlig utbildning samt tjänster som förste konsulent och avdelningsföreståndare vid SLU.

Nyss nämnda tjänster finns idag med beteckningarna ordinarie, extra ordinarie och extra samt som arvodestjänster. I enlighet med vad jag föreslagit i det föregående skall de nya tjänsterna som högskolelektor inrättas som extra ordinarie eller extra. Befintliga ordinarie tjänster som universitetslektor och övriga ordinarie berörda tjänster som lektor bör dras in om de är vakanta eller föras på övergångsstat varvid innehavarna av dessa tjänster bör få förordnanden som extra ordinarie högskolelektor.

Jag kommer att föreslå regeringen att, under förutsättning av riksdagens bifall, fatta beslut om att bemyndiga högskoleenheterna att inrätta extra ordinarie tjänster som högskolelektor till det antal som motsvarar befintliga ordinarie och extra ordinarie universitetslektorstjänster och andra lektorstjänster för vilka krävs doktorsexamen eller motsvarande kompetens.

Ordinarie tjänster, som är vakanta den 1 juli 1985 eller blir vakanta därefter fram till den 30 juni 1986, dras in och ersätts i förekommande fall med extra tjänst.

Övriga tjänster

Övriga befintliga lärartjänster bör tillhöra kategorin högskoleadjunkt. Till denna kategori kommer därmed att föras innehavare av följande nuvarande slag av tjänster: tjänster som facklärare och samtliga lektorstjänster för vilka inte krävs doktorsexamen eller motsvarande kompetens, tjänster som lärare i visst ämne, speciallärare, universitetsadjunkt, övriga adjunktstjänster, arvodestjänster som lärare i scenisk framställning och scenisk teknik och övriga tjänster för vilka inte krävs doktorsexamen eller motsvarande kompetens. Härtill kommer vissa tjänster vid SLU. Till kategorin föreslås även föras vissa övriga tjänster som idag inte är lärartjänster, såsom studievägledare på löneplan L samt sådana arbetstagare vid dramatiska institutet som utan att i dag inneha lärartjänst fullgör motsvarande arbetsuppgifter.

De lärare som i dag innehar tjänst med benämningen lektor men som i det nya systemet kommer att föras till tjänstekategorin som högskoleadjunkt bör få behålla titeln lektor.

Liksom fallet är med de lärare, som förs till kategorin högskolelektor, avser jag att föreslå regeringen att fatta beslut om att bemyndiga högskoleenheterna att inrätta extra ordinarie tjänster som högskoleadjunkt till det antal som motsvarar befintliga ordinarie och extra ordinarie tjänster av här berörda slag. Innehavare av ordinarie tjänster som lektor eller adjunkt, vilka skall ingå i den nya adjunktskategorin, bör få förordnanden som extra ordinarie högskoleadjunkt varvid ordinarie tjänster förs på övergångsstat.

Tjänster som docent

Innehavarna av extra ordinarie tjänst som docent bör den 1 juli 1986 övergå till tjänst som högskolelektor, oavsett hur många år de innehaft

tjänst som docent. Innehavare av sådan tjänst måste garanteras utrymme för forskning i tjänsten, motsvarande det i docenttjänsten, dock sammanlagt under högst sex år eller för den tid som vid övergången återstår av det löpande förordnandet. Medel motsvarande docenttjänsterna tillförs på detta sätt successivt den rörliga resursen för forskning.

Extra tjänst som docent bör kunna innehas längst sex år i enlighet med nuvarande bestämmelser. Dessa tjänster skall dras in efter utgången av andra treårsperioden. Innehav av extra tjänst som docent bör inte automatiskt berättiga till övergång till tjänst som högskolelektor.

Tjänst som forskarassistent

Den nya tjänsten som forskarassistent bör vara tidsbegränsad till två år, med möjlighet till omförordnande en gång.

Innehavare av nuvarande forskarassistenttjänster som är inne på sin första förordnandeperiod den 1 januari 1985 bör få fullgöra denna och därefter omförordnas för en period om tre år. Åliggandena bör efter den 1 juli 1986 motsvara den nya forskarassistenttjänstens.

Innehavare av befintlig forskarassistenttjänst, som är inne på sin andra förordnandeperiod, bör få fullfölja denna med oförändrad tjänstgöringskyldighet.

Tjänster som förste assistent

Tjänst som förste assistent bör, som jag föreslagit i det föregående, den 1 juli 1986 omvandlas till tjänst som högskolelektor, där det bedöms ändamålsenligt med avseende på de arbetsuppgifter innehavaren av sådan tjänst utför idag. I de fall tjänsteinnehavaren huvudsakligen har administrativa arbetsuppgifter t.ex. inom högskoleförvaltningen torde en omvandling till en administrativ tjänst vara påkallad.

Icke behöriga lärare

Denna kategori kan indelas i två grupper: dels de som erhållit förordnande tills vidare, dels de – sannolikt flertalet – som har tidsbegränsade förordnanden.

Anställningstryggheten för den förstnämnda gruppen bör inte få påverkas av reformen. Vederbörande bör ges fortsatt förordnande på tjänst som lärare i den nya organisationen.

Icke behörig lärare med förordnande för begränsad tid bör på samma premisser i fråga om anställningsform m.m. som för närvarande kunna anställas på lärartjänst i den nya organisationen. Någon automatisk övergång till viss tjänst bör dock inte förekomma annat än övergångsvis, dvs. med oförändrad tidsbegränsning.

Tjänstledigheter och vikariat

Tjänstledighet och därav betingade vikariat förekommer idag i stor utsträckning bland högskolans lärare. Den utformning av tjänsteorganisationen som jag nu föreslår kommer att leda till ett minskat behov av tjänstledigheter.

De nya tjänsterna som högskolelektor och högskoleadjunkt kommer att medge forskning i tjänsten. De som den 1 juli 1986 är tjänstlediga för forskning från tjänst som universitetslektor resp. universitetsadjunkt bör därmed kunna återgå i tjänst.

Övrigt

Jag kommer att i annat sammanhang föreslå regeringen att uppdra åt SAV att föra vissa ytterligare förhandlingar rörande lärartjänster inom högskolan.

Jag avser att föreslå regeringen att uppdra åt UHÄ att svara för beräkning av den rörliga resursen för forskning. En redovisning av medlens omfattning avser jag lägga fram i samband med mina förslag till anslagsberäkning för budgetåret 1986/87.

Ett samråd om utformandet av information inför förändringar i lärartjänstorganisationen har påbörjats mellan företrädare för utbildningsdepartementet, UHÄ och skilda högskoleenheter. Detta informationsarbete avses rikta sig till de enskilda högskoleenheterna i deras egenskap av arbetsgivare, men även direkt till personalen i högskolan och till de studerande. Inte minst väsentliga i sammanhanget är utbildningsinsatser för arbetsledarna på institutionsnivå, prefekterna. Jag räknar med att de resurser som står till högskolemyndigheternas förfogande för information och utbildning budgetåren 1984/85 och 1985/86 i största möjliga utsträckning skall tas i anspråk för insatser i detta avseende.

Regeringen bör inhämta riksdagens godkännande av vad jag har förordat om genomförandet av en ny arbets- och tjänsteorganisation för lärare i den statliga högskolan.

8. Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag förordat om nya tjänstekategorier vid de statliga högskoleenheterna,
2. godkänna vad jag förordat om befodringsgrund för tjänst som professor,
3. godkänna vad jag förordat om behörighets- och befodringsgrund för tjänst som högskolelektor,
4. godkänna vad jag förordat om behörighets- och befodringsgrund för tjänst som högskoleadjunkt,

5. godkänna vad jag förordat om behörighets- och befordringsgrund för tjänst som forskarassistent,

6. godkänna vad jag förordat om avgångsvederlag för innehavare av tidsbegränsad tjänst som professor inom högre konstnärlig utbildning,

7. godkänna vad jag förordat om en rörlig resurs för forskning,

8. godkänna vad jag förordat om rätt att överklaga beslut i ärende om tillsättning av tjänst,

9. godkänna vad jag förordat om genomförandet av en ny arbets- och tjänsteorganisation för lärare vid de statliga högskoleenheterna.

Innehållsförteckning

Sida

1. Inledning	3
Föredragandens överväganden	5
2. Utgångspunkter	5
3. Arbetsorganisationen	8
3.1 Innehållet i lärartjänst	8
3.2 Lärares arbetstid	9
4. Lärartjänsterna	12
4.1 Professor	13
4.2 Högskolelektor	15
4.3 Högskoleadjunkt	19
4.4 Forskarassistent	20
4.5 Övriga tjänster m.m.	21
5. Fördelning av resurser och arbetsuppgifter	26
5.1 Verksamhetsplaneringen	26
5.2 Fördelning av undervisningsinsatser	28
5.3 Fördelning av resurser för forskning	29
6. Inrättande och tillsättning av lärartjänster	32
6.1 Inrättande av tjänster	32
6.2 Tillsättning av tjänster	33
7. Genomförande	35
8. Hemställan	38

Sammanfattning av lärartjänstutredningens betänkande SOU 1980: 3 Lärare i högskolan

1 Målbeskrivning och övriga utgångspunkter

Lärartjänstutredningen anger följande mål för sina förslag: "De överväganden och de förslag som vi redovisar i det följande skall bidra till förbättrade villkor för och utveckling av såväl utbildningen som forskningen och utvecklingsarbetet inom högskolan."

Den nya arbets- och tjänsteorganisationen skall – enligt utredningen – främja betingelserna för den grundläggande högskoleutbildningen, för forskning, forskarutbildning och utvecklingsarbete, för sambandet mellan dessa olika grenar av högskolans verksamhet samt för sambandet mellan högskolan och yrkeslivet i övrigt.

De medel som lärartjänstutredningen föreslår för att uppnå målen är i huvudsak följande: *Lokal frihet* för institutionerna att lösa sina samlade arbetsuppgifter, *stor flexibilitet i resursanvändningen*, *ökad rörlighet i fördelningen av arbetsuppgifterna mellan individer och tjänstekategorier* samt en *arbetsorganisation som möjliggör för lärarna att engageras i andra uppgifter än undervisning* genom att åtgärder vidtas för att förstärka anknytningen mellan forskning, utvecklingsarbete och undervisning och att eliminera begränsningar av lärarnas möjligheter till egen forskning och till kontakt med forskning och utvecklingsarbete.

Lärartjänstutredningen anger (s. 16) att utredningsarbetet i många avseenden syftat till att ange *riktlinjer* för förändringar än till i detalj utformade förslag.

Utredningens förslag omfattar även de delar av högskolan där utbildningen och forskningen bedrivs i samarbete mellan stat och kommun, främst vårddyrkesutbildningarna och den medicinska forskningen. Riksdagen fattade den 22 december 1981 beslut om den kommunala högskolans organisation och arbetsformer under beaktande av bl. a. lärartjänstutredningens förslag. Förslagen rörande tjänsteorganisationen för den kliniska delen av läkar- och tandläkarutbildningen behöver övervägas ytterligare. Ett uppdrag kommer att ges till universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) av den innebörden.

2 Nuvarande ordning inom högskolan

I kap. 3 ges en allmän överblick över verksamheten inom högskolan, där utredningen anger att exemplen oftast är hämtade från det traditionella

universitetsområdet och då särskilt från det s. k. filosofiska fakultetsområdet.

Högskolans huvuduppgifter är enligt utredningen:

- 1) att fungera som samhällets basorganisation för forskning,
- 2) att utbilda forskare och
- 3) att sprida information om forskning.

Utredningen berör några speciella aspekter i fråga om forskningen och framhåller att den kräver långsiktig planering och betydande tidsinsatser från forskarnas sida. Utredningen diskuterar olika slag av forskning och särskiljer "kompetensuppehållande forskning" och "frontlinjeforskning". Utredningen framhåller också vikten av sambandet mellan högskolan och externa forskningsfinansiärer, där samspelet mellan forskare och externa anslagsgivare ställer särskilda krav på högskolans organisation.

Utredningen definierar även begreppet *fasta resurser för forskning* och anger fyra kriterier (s. 38) för detta. Utgångspunkten för utredningens arbete är att fasta resurser för forskning liksom hittills endast skall finnas i fortsättningen på de sju orter där de nu finns, nämligen i Stockholm, Uppsala, Linköping, Lund/Malmö, Göteborg, Umeå och Luleå.

För den externt finansierade forskningen framhåller lärartjänstutredningen att den kräver en relativt stor andel fast anställda forskare samt möjligheter att för specifika arbetsuppgifter knyta extern personal till högskolan.

I fråga om forskarutbildningen menar utredningen att den som skall handleda i forskarutbildning själv måste vara vetenskapligt väl meriterad. I fråga om doktoranderna framhålls deras intresse av kontinuitet i forskarhandledningen samt av att studiestödet har en sådan utformning att det medger en skiftande aktivitetsgrad i studierna. Vidare påpekar utredningen det värde, som finns i assistenttjänster, där sambandet mellan forskarutbildning och grundutbildning förenats.

I fråga om de *konstnärliga utbildningarna* påpekas dels att de nu saknar de forskningsresurser som andra högskoleutbildningar har, dels att det konstnärliga utvecklingsarbetet ställer särskilda krav på utvecklingsarbetet.

Lärartjänstutredningen diskuterar därefter de förändringar som 1977 års högskolereform medfört för lärarna och redogör för problemen.

Här kan bl. a. följande generella svårigheter nämnas. Högskolan har f. n. en starkt splittrad tjänsteorganisation. Inom vissa utbildningar har organisationen sin utgångspunkt i en mer skolmässig syn på utbildningens form och uppgift. Vidare är lärarnas möjligheter till växling mellan verksamhet som lärare i högskolan och yrkesverksamhet utanför högskolan nästan obefintlig. Lärarens roll i undervisningen inom högskolan har undergått stora förändringar som bl. a. medfört att den nuvarande regleringen genom undervisningstimmar ter sig alltmer otidsenlig.

Lärarna har en viktig roll att spela när det gäller studievägledning i vid mening.

3 Förslag till ny tjänsteorganisation

Lärartjänstutredningen anger följande *allmänna utgångspunkter* för förslaget till ny tjänsteorganisation: "Av grundläggande betydelse för förslaget till ny tjänsteorganisation är vår uppfattning att organisationens utformning dels bör möjliggöra en rekrytering till fast anställning som lärare i högskolan i former som är godtagbara ur såväl verksamhetens som den enskildes synvinkel, dels stimulera den enskilde att fortlöpande förbättra sin förmåga som lärare och forskare."

Beträffande *kompetenskraven* framhålls följande: Det är självfallet önskvärt att alla lärare i högskolan har en kompetens som är så mångsidig, att den speglar verksamhetens samlade behov. Idealet är i sådana fall att vetenskaplig kompetens och extern yrkeserfarenhet kompletterar varandra i den enskilde lärarens bakgrund. Att detta är praktiskt möjligt att uppnå, åtminstone i en del sammanhang, visar bl. a. läkarutbildningen. Det är dock viktigt att anlägga ett långsiktigt tidsperspektiv när man bedömer realismen i en sådan ambition. Vi anser det inte möjligt att nu förutsäga när en sådan ordning kan åstadkommas inom olika delar av högskolan, endast att den bör eftersträvas.

Utredningen framhåller beträffande *tjänsternas innehåll* att den nuvarande regleringen av tjänsterna är alltför osmidig. I stället anser utredningen att "den formella avgränsningen av åliggandena bör vara enhetlig för samtliga tjänstekategorier och omfatta medverkan i såväl utbildning som forskning och utvecklingsarbete. Detta innebär inte, som vi återkommer till nedan, att man vid fördelningen av arbetsuppgifter kan bortse från den kompetens som legat till grund för rekryteringen av innehavare av vissa tjänster. Vi anser det exempelvis självklart att högt vetenskapligt och/eller pedagogiskt kvalificerad personal i första hand skall utnyttjas för att täcka motsvarande behov inom ramen för forsknings- och utbildningsverksamheten."

Lärartjänstutredningen anser därför att organisationen måste vara flexibel.

"Genom att alla berörda lärare är aktiva inom båda huvudgrenarna av verksamheten skapas en av de grundläggande förutsättningarna för den eftersträfvade flexibiliteten i arbetsfördelningen."

För att tillgodose detta krav framlägger utredningen också förslag till ny arbetstidsreglering och till ledningsfunktioner för forskning och utbildning.

I fråga om *forskningens krav på flexibilitet och förnyelse* kritiserar utredningen det hittillsvarande systemet med tidsbegränsade förordnanden för docenter och forskarassistenter. I stället anser lärartjänstutredningen att en större del av högskolans forskande och undervisande personal bör vara anställd med förordnande tills vidare.

Utredningen föreslår (s. 64-66) sålunda att

– tjänster med benämningen högskolelärare/högskolelektor skall finnas inom den statliga högskolan

- för behörighet till sådan tjänst skall krävas genomgången allmän utbildningslinje eller motsvarande kompetens
- som befordringsgrund skall gälla graden av sådan vetenskaplig pedagogisk och annan skicklighet som är av betydelse för tjänsten
- tjänstebenämningen högskolelektor skall ges till den tjänsteinnehavare som avlagt doktorsexamen eller gjort väsentliga pedagogiska insatser
- lönen vid tjänsten skall sättas med ledning av den enskildes kvalifikationer.

Denna tjänstekategori avses motsvara alla de lärartjänster i högskolan för vilka inte krävs doktorsexamen eller motsvarande kompetens, med undantag för tjänster som professor och för de lärartjänster som är knutna till den kliniska delen av läkar- och tandläkarutbildningarna. I viss utsträckning ersätter den (s. 65) även tjänster som forskningsassistenter, assistent och amanuens.

Bland de nuvarande lärartjänster som bör överföras till högskolelärar/högskolelektorstjänster anger utredningen i kap. 13 (s. 263) ackompanjör, adjunkt, facklärare, kursledare (vid DI), lektor (utan doktorsexamen), speciallärare, studieledare och universitetsadjunkt.

Lärartjänstutredningen föreslår i kap. 7 (s. 141) att högskolestyrelsen skall fatta beslut om befordran till högskolelektor. Befordran prövas enligt utredningen (s. 144) av tjänsteförslagsnämnd. I övergångsskedet anser utredningen dock (s. 267) att prövningen bör kunna förenklas något.

När en tjänst som högskolelärare tillsätts med sökande som avlagt doktorsexamen (s. 66) bör innehavaren redan från början benämnas högskolelektor. En sådan tjänsteinnehavare bör också i tjänsten ges utrymme för forskning och kunna söka medel ur den föreslagna rörliga resursen för forskning (s. 77).

Vidare föreslår utredningen en ny tjänst som docent/biträdande professor, vilken avses ersätta nuvarande tjänster som universitetslektor och docent (s. 66).

Lärartjänstutredningen föreslår att:

- det inom högskolan skall finnas tjänster som docent/biträdande professor
- för dessa tjänster skall gälla alternativa regler som behörighetskrav och befordringsgrunder
- det bör ankomma på högskolestyrelsen att besluta om vilket alternativ som skall gälla vid tillsättning av viss tjänst
- den som innehar en sådan tjänst och som meriterat sig genom väsentlig vetenskaplig eller pedagogisk verksamhet bör kunna ges tjänstebenämningen biträdande professor.

För att befordras till biträdande professor bör en docent (s. 71) besitta en vetenskaplig kompetens som överstiger vad som f. n. krävs för antagning till oavlönad docent. Eftersom antagningen av oavlönad docent saknar anknytning till tjänstens organisation föreslår lärartjänstutredningen att den inte bibehålls i den reformerade organisationen.

Innehållet i tjänst som docent/biträdande professor bör enligt utredningen (s. 72) inte preciseras genom centrala föreskrifter. Sådan tjänst skall dock kunna knytas till externt finansierad forskning. Innehavare av docenttjänst skall kunna söka medel ur den rörliga resursen (s. 77). I fråga om undervisningsinsatser understryker utredningen (s. 72) att "några kvantitativa bedömningar av typ stor undervisningsinsats under en följd av år inte bör komma i fråga."

Utöver docenter och universitetslektorer bör även extra docenter och 1:e assistenter (pers.tj.) föras över till nya docenttjänster (s. 264).

I fråga om tjänst som *professor* anger lärartjänstutredningen följande förslag till förändringar:

- innehavarna av ordinarie och extra ordinarie tjänster som professor garanteras ett utrymme i tjänsten för forskning och viss övrig vetenskaplig verksamhet
- befordringsgrunderna för tjänst som professor kompletteras så att det framgår att även pedagogisk skicklighet som visats genom ledning, planering och utveckling av grundläggande utbildning skall tillmätas särskild vikt.

4 Forskningsresurser

Lärartjänstutredningen framhåller (s. 76) att tjänsterna som docent och forskarassistent har funktioner som styrmedel för forskningen. Detta system har enligt utredningen negativa effekter rekryteringsmässigt och socialt.

I stället föreslår lärartjänstutredningen att – utöver de forskningsresurser som ligger i professorstjänsterna –

- en rörlig resurs för forskning skapas för varje fakultet/sektion och högskoleregion
- medlen i den rörliga resursen skall användas för att bereda vetenskapligt kompetenta högskolelektorer, docenter och biträdande professorer tid för egen forskning samt för att finansiera vissa tidsbegränsade tjänster för forskning.

Medlen i den rörliga resursen bör fördelas (s. 78) med utgångspunkt i forskningens intressen.

De som enligt lärartjänstutredningen skall kunna söka medel ur den rörliga resursen är vetenskapligt kompetenta högskolelektorer, docenter och biträdande professorer.

Utredningen nämner dock (s. 79) här dels de docenter som tillsatts med särskild vikt vid vetenskaplig skicklighet, dels att det kan finnas skäl att prioritera yngre forskare under en övergångsperiod.

Regering och riksdag (s. 80) skall besluta om en viss minsta omfattning av den del av resp. fakultetsanslag som skall disponeras som rörlig resurs för forskning.

En viss minsta andel av den rörliga resursen per fakultet och region skall också anvisas för disposition för andra högskoleenheter i regionen än den till vilken fakultetsnämnden är knuten.

Högskolestyrelsen skall fördela medlen efter förslag från fakultetsnämnden vid enheter med fasta resurser för forskning. Vid övriga högskoleenheter fördelas medlen av resp. fakultetsnämnd.

Rätt att anföra besvär över beslut om fördelning av medel för den rörliga resursen skall enligt lärartjänstutredningen (s. 85) inte föreligga.

Utredningen förordar att forskningstillfällena normalt (s. 81) ges för tre år i sänder. I fråga om omfattningen föreslås att minimivärdet av 50 % av hel arbetstid normalt endast accepteras i kombination med en varaktighet på minst två år.

Utredningen uppmärksammar även de samordningsproblem som fakultetsnämnderna bör beakta i samband med fördelning av den rörliga resursen, nämligen behovet av tillräckliga basresurser för forskning, vikarieproblematiken och samspelet med externa anslagsgivare (s. 81-83).

Lärartjänstutredningen påpekar (s. 83) att det finns särskilda problem i fråga om fördelningen av medel från den rörliga resursen till lärare som företräder *små ämnen*. Utredningen förordar här att (s. 84) det även i det reformerade systemet skall vara möjligt att – i viss omfattning – inrätta tjänster med tidsbegränsade förordnanden på underlag av medel från den rörliga resursen.

För de *konstnärliga utbildningarna* föreslår lärartjänstutredningen (s. 85) att medel för konstnärligt utvecklingsarbete bör disponeras efter samma principer som föreslås gälla för den rörliga forskningsresursen med anpassning till bl. a. de speciella institutionella förutsättningar som gäller för de konstnärliga utbildningarna.

I fråga om Stockholms-regionen föreslås att regionstyrelsen skall fördela medlen till högskoleenheterna med konstnärlig utbildning.

4.1 Uppbyggnad av den rörliga resursen

I kap. 13 (s. 267 ff) presenterar utredningen sitt förslag till uppbyggnad av den rörliga resursen för forskning. Utredningen föreslår en successiv uppbyggnad av den rörliga resursen i takt med att nuvarande tjänster som docent och forskarassistent dras in. Utredningen beräknar utrymmet för forskning i dessa tjänster till 75 % för docent och 50 % för forskarassistent. Forskarassistenternas nuvarande tjänstgöringsskyldighet på 800 tim./år har varit vägledande för beräkningen av schablonen.

Detta bör enligt utredningen vara den *minimandel* av resurserna som bör överföras till den rörliga resursen under resp. fakultetsanslag. Högskolestyrelsen skall besluta om disposition av "överskjutande" resurser och även kunna överföra en högre andel till den rörliga resursen. Även de hittills anvisade medlen för universitetslektors forskning bör överföras till den rörliga resursen.

I fråga om *små ämnen* berör utredningen de problem, som finns i samband med uppbyggnaden av den rörliga resursen och fördelningen av medel från den. Lärartjänstutredningen menar att detta problem kan lösas genom att någon överföring av forskningsandelen av docenttjänster i små ämnen inte sker. UHÅ bör enligt utredningen få i uppdrag att utarbeta ett underlag för genomförandet av reformen, eftersom överförandet av resursen måste ske planmässigt.

Uppbyggnaden av den rörliga resursen behandlas även i kap. 14 (s. 273 ff). Utredningen föreslår där att ytterligare medel anvisas till den i anslutning till genomförandet av reformen.

4.2 De mindre högskoleenheternas anknytning till forskning

I fråga om de mindre högskoleenheterna som saknar fasta resurser för forskning, konstaterar lärartjänstutredningen att någon fullständig likställdhet med de högskoleenheter som har sådana resurser, inte kan uppnås inom de ramar som lagts fast genom regerings och riksdags beslut år 1975.

Lärartjänstutredningen anser dock att universitetsinstitutionerna med forskningsresurser måste ges *ett regionalt ansvar* för lärarnas forskningskontakter. Utredningen redovisar (s. 86) ett flertal olika förslag till åtgärder som institutionerna bör kunna genomföra i detta syfte.

5 Tjänsteorganisatoriska specialfrågor

Utredningen har – som tidigare nämnts – föreslagit att lärare i högskolan som regel skall ha förordnanden tills vidare utan tidsbegränsning. Under punkten 4.7 (s. 87-97) föreslår utredningen dock att lärare i vissa fall skall anställas med *tidsbegränsade förordnanden*.

De fall där utredningen anser att tidsbegränsade förordnanden bör förekomma är:

- 1) tjänster som forskningsassistent/forskare under högst tre år (forskning för externa finansiärer eller på RR-medel)
- 2) vid tillfälligt bortfall av arbetskraft vid en institution
- 3) deltidstjänster som amanuens för högst tre år, förenad med aktiva studier på grundutbildningsnivå
- 4) för lärare vid konstnärliga utbildningar (s. 92). (Obs. att vissa lärare föreslås en lönegaranti vid anställningstidens utgång)
- 5) för lärare i tolkutbildning, i fackspråklig utbildning (speciallärare), lärare i hemspråkläro-utbildning, gästlärare/forskare.

6 Högskolans anslagssystem

Under rubriken Vissa övriga frågor (s. 98-101) anmäler lärartjänstutredningen vissa frågor av principiell natur såsom sambandet mellan anslagen till högskolan och tjänstekategorierna samt inrättandet av tjänster i högskolan.

7 Ledningsfunktioner (s. 103-115)

Lärartjänstutredningen föreslår *att*

- innehavaren av en lärartjänst skall kunna åläggas att inom ramen för sin tjänst *dels* företräda verksamheten i olika organ inom högskoleenheten, *dels* fullgöra ledningsuppgifter inom forsknings- och utbildningsverksamheten
- särskilda tjänster för pedagogisk-administrativa arbetsuppgifter skall kunna inrättas även i framtiden.

I avsnitt 5.2.2.1 Uppgifter för styrelsen föreslås *att*

- institutionsstyrelsen skall besluta om fördelningen av de tillgängliga personalresurserna på de olika delarna av verksamheten inom institutionen.

I avsnitt 5.2.2.2 Uppgifter för prefekt och studierektor föreslås *att*

- prefekten skall leda och fördela arbetet vid institutionen
- prefekten till sin hjälp skall kunna ha en biträdande prefekt och/eller en eller flera studierektorer.

I avsnitt 5.2.2.3 Behörighetskrav för prefekt och studierektor föreslås *att*

- det för behörighet till uppdrag som prefekt/biträdande prefekt eller studierektor, om inte särskilda skäl föranleder annat, skall krävas innehav av tjänst som lärare.

I avsnitt 5.2.2.4 Forskarkollegium föreslås *att*

- det vid institution med fasta resurser för forskning och forskarutbildning skall finnas ett forskarkollegium
- forskarkollegiet skall ha rådgivande och beredande uppgifter rörande fördelning av resurserna för forskningen och forskarutbildningen vid institutionen.

8 Arbetsorganisationen inom den statliga högskolan (s. 117–127)

Lärartjänstutredningen föreslår *att*

- ett avtal träffas om arbetstidsreglering för lärartjänster inom den statliga högskolan

- detta avtal bl. a. omfattar regler om arbetstid till högskoleenhetens förfogande resp. förtroendearbetstid samt en enhetlig norm för maximalt uttag av arbetstid genom undervisning.

Kalenderåret bör enligt utredningen indelas i:

- I arbetstid till högskoleenhetens förfogande
- II förtroendearbetstid
- III semester.

Arbetstiden till högskoleenhetens förfogande bör sammanfalla med läsåret för de studerande, dvs. 40 veckor.

För frågan om på vilket sätt läraren skall stå till högskoleenhetens förfogande, t. ex. genom närvaro på arbetsplatsen, kan bl. a. lokalsituationen och verksamhetens karaktär ha betydelse. Inom ramen för det centrala kollektivavtalet bör därför den frågan kunna regleras i lokalt avtal och beslut kunna fattas av den lokalt ansvariga ledningen.

Förtroendearbetstiden och semestern bör omfatta sammanlagt återstoden av kalenderåret. *Förtroendearbetstiden* disponeras av läraren själv för egen forskning eller utvecklingsarbete samt fortbildning.

I avsnitt 6.4.2 Överväganden och förslag rörande bemanningsplanering föreslås att

- institutionsstyrelsen skall upprätta bemanningsplan för verksamheten vid institutionen
- prefekten skall på grundval av bemanningsplanen fördela arbetsuppgifterna på berörd personal.

9 Tillsättningsgrunder och tillsättningsordning (s. 129-145)

Lärartjänstutredningen föreslår att

- ordinarie och extra ordinarie tjänster som professor oförändrat skall tillsättas av regeringen
- övriga tjänster skall tillsättas av högskolestyrelsen
- högskolestyrelsen skall fatta beslut om befordran till biträdande professor resp. högskolelektor.

I avsnitt 7.3.2.3 Beredning av ärende om tillsättning av tjänst föreslås att

- tjänsteförslagsnämnd skall bereda ärenden om tillsättning av ordinarie och extra ordinarie tjänst som professor
- högskolestyrelsen skall kunna hänskjuta även andra tillsättningsärenden till nämnden
- institutionsstyrelsen alternativt prefekten skall bereda övriga tillsättningsärenden
- fråga om befordran till biträdande professor resp. högskolelektor skall beredas av tjänsteförslagsnämnd
- tjänsteförslagsnämndens sammansättning breddas och görs mer enhetlig.

Remissammanställning

Lärartjänstutredningens betänkande Lärare i högskolan (SOU 1980: 3) har remissbehandlats. Yttranden har avgivits av beredningen för u-landsforskning (SAREC), försvarets forskningsanstalt (FOA), socialstyrelsen, statistiska centralbyrån (SCB), statskontoret, riksrevisionsverket (RRV), statens arbetsgivarverk (SAV), statens personalpensionsverk, statens arbetsmarknadsnämnd (SAMN), naturhistoriska riksmuseet (NRM), universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) efter hörande av samtliga högskolemyndigheter, centrala studiestödsnämnden (CSN), skolöverstyrelsen (SÖ) efter hörande av landstingens utbildningsnämnder, statens kulturråd, statens livsmedelsverk, statens naturvårdsverk, patent- och registreringsverket, arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), arbetarskyddsstyrelsen, styrelsen för arbetarskyddsfonden (ASF), statens råd för byggnadsforskning (BFR), statens institut för byggnadsforskning (SIB), Sveriges geologiska undersökning (SGU), nämnden för energiproduktionsforskning, styrelsen för teknisk utveckling (STU), statens delegation för rymdverksamhet (DFR), forskningsrådsnämnden (FRN), humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet (HSFR), medicinska forskningsrådet (MFR), naturvetenskapliga forskningsrådet (NFR), Sveriges lantbruksuniversitet, statens råd för skogs- och jordbruksforskning, centrum för arbetslivsfrågor, delegationen för vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning (DFI), delegationen för energiforskning (DFE), studiestödsutredningen, jämställdhetskommittén, expertgruppen för forskning om regional utveckling (ERU), anställningsskyddskommittén, forskningssamverkanskommittén (Fosam), huvudmannaskapskommittén, kommittén för forskningens och forskarutbildningens situation i den nya högskolan, transportforskningskommittén och militärhögskolan samt av Vetenskapsakademien (KVA), Vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien (KVHAA), Ingenjörsvetenskapsakademien (IVA), Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet (LF), Sveriges industriförbund, Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Centralorganisationen SACO/SR, Landsorganisationen i Sverige (LO), Svenska arbetsgivareföreningen (SAF), Moderata ungdomsförbundet, Sveriges förenade studentkårer (SFS), Medicinska föreningen i Göteborg, studievägleddarföreningen vid universitetet i Stockholm och av Konstnärernas riksorganisation (KRO). Jämställdhetsombudsmannen har överlämnat en kopia av en skrivelse från forskarassistenten Gunn Johansson, Stockholm.

Centralorganisationen SACO/SR har överlämnat yttranden från förbunden Agrifack, Arkitektförbundet, förbundet Sveriges arbetsterapeuter (FSA), Jurist- och samhällsvetarförbundet (Jusek), Legitimerade sjukgym-

nasters riksförbund (LSR), Lärarnas riksförbund (LR), Skolledarförbundet, Sveriges civilingenjörsförbund (CS-STF), Sveriges läkarförbund, Sveriges psykologförbund, Sveriges socionomers riksförbund, Sveriges tandläkarförbund, Sveriges universitets- och högskoleanställdas förbund (SU-HAF), Sveriges veterinärförbund och Universitetslärarförbundet (ULF).

De inom parentes angivna vedertagna förkortningarna av vissa myndigheters och organisationers namn kommer i den fortsatta framställningen att användas genomgående. I den mån förkortningar i övrigt används utskrivs de inom parentes första gången.

1 Allmänna synpunkter

Lärartjänstutredningens förslag rör vissa av de grundläggande villkoren för forskningen och utbildningen inom högskolan. Utredningen föreslår vilka tjänster som skall finnas för lärare och forskare inom högskolan, vilka åligganden som skall vara knutna till dessa tjänster, hur de skall tillsättas och på vilka grunder man skall välja bland de sökande till en tjänst. Även frågan om hur arbetet inom högskolan skall ledas och fördelas berörs. Utredningens förslag till ny arbets- och tjänsteorganisation avser att ge ökade möjligheter att organisera såväl utbildning som forskning med utgångspunkt i individuella och lokala förutsättningar. Utredningen föreslår att alla lärartjänster skall kunna knytas till såväl utbildning som forskning. En förutsättning för genomförandet av utredningens förslag är införandet av en generell arbetstidsreglering för alla lärare i högskolan.

Lärartjänstutredningens förslag till ny tjänsteorganisation har – i fråga om *de allmänna riktlinjerna* – genomgående mottagits positivt. Bland de remissinstanser som – var och en från sina utgångspunkter – anslutit sig till utredningens grundläggande bedömningar är FOA, UHÄ, *statens kulturråd*, ASF, FRN, ERU, Fosam, militärhögskolan, transportforskningskommittén, SAF, LO, Svenska kommunförbundet, TCO, Centralorganisationen SACO/SR, SFS och KRO.

FOA framhåller bl. a. att forskning definitionsmässigt är en verksamhet som kännetecknas av en hög förändringstakt och som därför kräver en mycket flexibel organisation. Även om FOA inte direkt berörs av de föreslagna förändringarna, ser FOA som avnämare vissa fördelar med utredningens förslag till arbets- och tjänsteorganisation, vilket innebär att den nuvarande organisationen ersätts med ett flexiblare system i vilket undervisning och forskning bättre kan anpassas till individuella och lokala förutsättningar.

UHÄ anser att utredningen på ett förtjänstfullt sätt angripit de mångskiftande och delvis komplicerade problem den ställts inför. *Kulturrådet* instämmer i att det finns ett behov av en reformerad tjänsteorganisation med förbättrade möjligheter för högskolelärarna att ägna sig åt forskning

och/eller utvecklingsarbete. Liknande synpunkter utvecklas av bl. a. *ASF*, *FRN*, *ERU*, *Fosam* och *Andréns utredning*.

Styrelsen för universitetet i Lund, som ansluter sig till grunddragen i utredningens modell, anser dock att den möjlighet till forskning som utredningen föreslår inte är tillräcklig. Styrelsen framhåller att det rimliga är att föreskriva en rätt och skyldighet till forskning, åtminstone vad gäller flertalet tjänster.

Andréns utredning framhåller, trots sin positiva inställning till vissa delar av förslaget, att kommittén inte anser att en bättre anknytning mellan grundläggande utbildning och forskning tillgodoses tillräckligt genom utredningens förslag till arbets- och tjänstekonstruktion. Kommittén, som avstyrker förslaget, anför: "Vidare tror vi att utredningens förslag, om det genomförs, kommer att kräva avsevärt mer resurser, än vad som angivits. Detta innebär att vi i stället föreslår, att man genomför de förbättringar som krävs inom ramen för nuvarande organisation."

Liknande starkt kritiska synpunkter framförs även av *SAREC*, *statskontoret*, *flera av högskolestyrelserna*, *SIB*, *DFR*, *HSFR* och *MFR*.

Flera remissinstanser framför principiella erinringar mot förslaget att skapa en enhetlig tjänsteorganisation för samtliga områden inom högskolan. *Andréns utredning* anför här: "Det förslag utredningen lägger fram innebär en stor förändring av tjänsteorganisationen inom högskolan. Det är ett ramförslag, som skall täcka samtliga utbildningar. Vi anser att utredningen inte i tillräcklig omfattning har beaktat de stora skillnader inom högskolans delar som finns och som måste finnas." Utredningen har enligt nämnda kommitté huvudsakligen baserat sina överväganden på förhållandena inom de traditionella filosofiska fakulteterna. Den redovisade uppfattningen delas av *KVA*, *KVHAA* och *IVA* samt av *SAF*, *Sveriges industriförbund* och *Jusek*.

SFS menar att utredningen borde fullföljt diskussionen kring den enhetliga lärartjänsten och lagt ett förslag där man erhållit en högskola med forskare som undervisar. I stället har utredningen – enligt *SFS* – lagt ett förslag som innebär att lärare får forskningsanknytning. Liknande synpunkter anläggs även av *FRN*, *HSFR*, *KVA*, *KVHAA* och *IVA* samt *Sveriges industriförbund*.

SAMN framhåller bl. a. att huvudinvändningen mot utredningens förslag är att man inte tillräckligt analyserat och pekat på vilka åtgärder som behövs för att komplettera tjänsteorganisationen, för att möjliggöra en flexibel användning av personalen och för att öka rörligheten mellan högskolan och andra delar av arbetsmarknaden samt för att klara de krav som arbetsrättsliga lagar ställer. Vidare anser *SAMN* att de tjänsteorganisatoriska förslagen måste kompletteras med en total analys av högskolans ledningsfunktion och aktiva personaladministrativa åtgärder såsom en genomtänkt PA-organisation och PA-planering.

Fosams utredningsuppdrag, nämligen att se över högskolans forsknings-samverkan med forskningsråd, myndigheter, företag och organisationer åberopas i detta sammanhang av flera remissinstanser. Flera remissinstanser bl. a. *BFR*, *STU* och *SACO/SR* har berört anknytningen mellan Fosams arbete och utredningens förslag.

BFR anser för sin del att utredningens analys är otillräcklig för att nu ta ställning till de framlagda förslagen om tjänsteorganisation för forsknings- och utvecklingsarbete (FoU) med externa medel. Det är – enligt *BFR* – nödvändigt att utredningens och Fosams betänkanden tillsammans läggs till grund för statsmakernas beslut om ny tjänsteorganisation vid högskolorna.

Vidare framhåller *BFR* att utredningen genomgående behandlat FoU med externa medel som ett enhetligt begrepp. Enligt rådets mening kan det emellertid vara betydelsefullt för valet av organisatoriska lösningar att skilja på uppdragsforskning av kommersiell natur och FoU som bedrivs med anslag från statliga sektorsorgan, såsom *BFR*. Samhället styr inriktningen av sektorsorganens stöd till FoU. Det är – enligt *BFR* – väsentligt att samhällets prioriteringar kan förverkligas även då sektorsforskning och utvecklingsarbete bedrivs inom universitetens och högskolornas ram. Liknande synpunkter anförs av *STU*, som även behandlat de speciella problem som gäller tjänsteorganisation vid *de tekniska högskolorna*. *STU* anför här: "De speciella förhållandena vid de tekniska fakulteterna har utredningen inte behandlat i tillräcklig utsträckning. De tekniska fakulteterna skall utbilda kvalificerade tekniker, genomföra teknisk vetenskaplig forskning och förmedla egna och internationellt framkomna forskningsresultat. Verksamheten skall också möjliggöra kvalificerad forskning samt utvecklingsarbete för tillämpningar i och beställda av olika samhällssektorer inom ramen för den svenska sektoriella forskningspolitiken. Denna externt finansierade verksamhet kan vid de tekniska högskolorna vara mera omfattande än den verksamhet som finansieras över forsknings- och forskarutbildningsanslagen. Tekniska högskolan i Stockholm har visat att så är fallet. *STU* är den största anslagsgivaren vid sidan av anslagen under utbildningsdepartementets huvudtitel. *STU* och främst de tekniska högskolorna har ett gemensamt intresse av att högskolans utbildnings- och forskningsorganisation är en tillräcklig bas för nödvändig kunskaps- och kompetensutveckling." *SFS* menar att utredningens förslag om en rörlig resurs för forskning över huvud taget inte passar för de tekniska fakulteterna. *SAF* och *SACO/SR* påpekar också att det finns speciella lärartjänster inom teknisk högskoleutbildning, t. ex. forskningsingenjörer och assistenter, vilka bör finnas kvar inom tjänsteorganisationen.

I tilläggsdirektiven till lärartjänstutredningen angavs bl. a. att utredningen borde beakta önskemålet om jämställdhet mellan kvinnor och män i forskarutbildning och forskarkarriär.

Några remissinstanser, bl. a. *SAMN*, *HSFR*, *jämställdhetskommittén*

och ULF har uppmärksammat att utredningen inte alls behandlat denna fråga. Jämställdhetskommittén framhåller bl. a. att kravet på fler kvinnliga forskare och lärare i högskolan är mer än ett rättviseproblem.

Jämställdhetskommittén anser det mycket anmärkningsvärt att utredningen överhuvudtaget inte berör frågan om jämställdhet och finner sålunda att utredningen inte fullföljt sitt uppdrag enligt direktiven.

Några remissinstanser har tagit upp frågan om hur den nya tjänsteorganisationen i formellt hänseende skall regleras.

UHÄ framhåller att det enligt ämbetets uppfattning bör ankomma på de politiskt ansvariga instanserna – regering och riksdag – att fatta beslut om arten av och ramarna för lärarnas åligganden. Frågor av denna karaktär bör enligt UHÄ:s mening inte avgöras genom kollektivavtal mellan arbetsmarknadens parter.

Statskontoret anser också att det vid en författningsteknisk översyn bör övervägas hur långt och i vilka former en fortsatt decentralisering inom högskolan kan och bör förverkligas, bl. a. med hänsyn till behov och möjligheter för regering och riksdag att kunna styra kostnadsutvecklingen inom högskolans olika verksamhetsområden.

2 Internationell utblick

Ett fåtal av remissinstanserna har kommenterat den redogörelse för internationella förhållanden som utredningen gjort till utgångspunkt för flera av sina förslag. KVA, KVHAA och IVA anför: "För akademierna är det naturligt att särskilt betona det internationella perspektivet på utbildning och forskning. Ett effektivt och fortlöpande internationellt samarbete erbjuder en adekvat jämförelsenorm, som kan förhindra provinsiell självgodhet. Det kan skapa förutsättningar för nyskapande insatser på vissa avsnitt av den internationella forskningsfronten och i övrigt ge tillräcklig orientering för att vi skall kunna tillgodogöra oss viktiga nyheter inom andra forskningsområden."

DFR framhåller dock följande: "Vid den jämförelse, som utredningen gjort mellan förhållanden i Sverige och i andra länder i fråga om professorernas arbetsuppgifter, har ej beaktats att i praktiskt taget alla de behandlade länderna antalet professorer i varje enskilt ämne är större än i Sverige. Detta ger möjligheter att dela upp både utbildningen på grundnivå och den kvalificerade forskningshandledningen på flera personer."

SACO/SR och ULF anser att utredningen borde ha visat en större ambition när det gäller den internationella aspekten. Vid den fortsatta beredningen av utredningens förslag bör större hänsyn tas till internationella förhållanden. Framför allt anser SACO/SR att forskningsskyldigheten i samtliga lärartjänster, för vilka krävs avlagd doktorsexamen eller motsvarande kompetens, bör vara en utgångspunkt för den reformerade tjänsteorganisationen.

3 Verksamheten inom högskolan

Lärartjänstutredningen ger i kapitel 3 en beskrivning av verksamheten inom högskolan och analyserar den nuvarande tjänsteorganisationen för forskning och utbildning. Utredningen anger att exemplen oftast är hämtade från det traditionella universitetsområdet och då särskilt från det s. k. filosofiska fakultetsområdet.

Flertalet remissinstanser har antingen anslutit sig till utredningens beskrivning och analys av situationen inom högskolan eller lämnat den utan någon kommentar.

Några remissinstanser, bland dem *Lantbruksuniversitetet*, *DFI*, *SACO/SR* och *styrelsen för scenskolan i Stockholm*, har dock anmält avvikande uppfattningar i vissa hänseenden.

DFI framhåller att en av högskolans viktigaste uppgifter är att sprida information om den forskning som bedrivs inom högskolan. *Scenskolan i Stockholm* understryker utredningens bedömning att de konstnärliga utbildningarna har en speciell ställning inom högskolan. *Scenskolan* framhåller dock att de konstnärliga utbildningarna sinsemellan är mycket olika. *Lantbruksuniversitetet* delar de sammanfattande värderingar som utredningen gjort av verksamheten i högskolan men redovisar i sitt yttrande de särdrag som gäller för lantbruksuniversitetet, nämligen att lantbruksuniversitetets verksamhet huvudsakligen omfattar forskning och att utbildningen utgör en mindre del.

Beträffande utredningens beskrivning av forskningen och forskarutbildningen har *DFI*, *Andréns utredning* och *SACO/SR* anlagt särskilda synpunkter. *Andréns utredning* framhåller att forskningen måste vara det primära i högskolans verksamhet samtidigt som samhällets behov av högre utbildning måste tillgodoses. Utredningen påpekar att forskning i många fall kräver en långsiktig planering och betydande tidsinsatser från forskarnas sida. Det krävs därför alltid sammanhängande tid för forskning om resultaten skall bli av kvalitativt tillfredsställande karaktär. *DFI* kompletterar beskrivningen av forskningens situation på följande sätt: "Drygt 98 % av den totala forskningen i världen utförs utanför Sverige. *DFI* vill därför understryka vikten av informationsförsörjningens betydelse som hjälpmedel för högskolan. Det gäller inte enbart att snabbt kunna sprida forskningsresultat från högskolan till övriga intressenter i samhället, utan det är också nödvändigt att på ett enkelt sätt kunna hitta relevant information som stöd för högskolans egen forsknings- och utvecklingsverksamhet. Nyttan av att kunna utnyttja information effektivt begränsas inte enbart till den direkta forskningen. Den har också stor betydelse för den enskilde läraren och institutionen i det övriga arbetet inom högskolan. *DFI* föreslår därför att det på olika nivåer i högskolans utbildning skall ingå utbildning i informationsanvändning." *SACO/SR* har funnit att närmare 90 % av professorerna och 70 % av alla i den föreslagna docentkategorin kommer att

pensioneras under detta sekels sista decennium. Om inte detta problem i tid uppmärksammas finns enligt SACO/SR en allvarlig fara att svensk forskning åren efter 1990 kommer att skakas av en djupare kris än någonsin tidigare, med konsekvenser långt in på 2000-talet.

I en kommentar till utredningens beskrivning av forskning och konstnärligt utvecklingsarbete drar SACO/SR även en parallell mellan konstnärligt utvecklingsarbete och utvecklingsarbete inom lärarutbildningen, bl. a. pedagogik, musik, bild och gymnastik.

4 Tjänsteorganisationen i den statliga högskolan

4.1 Allmänna utgångspunkter

Lärartjänstutredningen anger följande allmänna utgångspunkter för förslaget till ny tjänsteorganisation: "Av grundläggande betydelse för förslaget till ny tjänsteorganisation är vår uppfattning att organisationens utformning dels bör möjliggöra en rekrytering till fast anställning som lärare i högskolan i former som är godtagbara ur såväl verksamhetens som den enskildes synvinkel, dels stimulera den enskilde att fortlöpande förbättra sin förmåga som lärare och forskare."

Beträffande kompetenskraven framhåller utredningen att det är önskvärt att alla i högskolan har en kompetens som är så mångsidig, att den speglar verksamhetens samlade behov. Idealet är i sådana fall att vetenskaplig kompetens och extern yrkeserfarenhet kompletterar varandra i den enskilde lärarens bakgrund. Att detta är praktiskt möjligt att uppnå, åtminstone i en del sammanhang, visar bl. a. läkarutbildningen.

Lärartjänstutredningen framhåller beträffande tjänsternas innehåll att den nuvarande regleringen av tjänsterna är alltför osmidig. I stället anser utredningen att "den formella avgränsningen av åliggandena bör vara enhetlig för samtliga tjänstekategorier och omfatta medverkan i såväl utbildning som forskning och utvecklingsarbete. Detta innebär inte, att man vid fördelningen av arbetsuppgifter kan bortse från den kompetens som legat till grund för rekryteringen av innehavare av vissa tjänster. Vi anser det exempelvis självklart att högt vetenskapligt och/eller pedagogiskt kvalificerad personal i första hand skall utnyttjas för att täcka motsvarande behov inom ramen för forsknings- och utbildningsverksamheten."

UHÄ finner utredningens förslag väl avvägt i här berörda avseenden. Den föreslagna möjligheten att avancera inom ramen för innehavd tjänst är enligt UHÄ viktig för att stimulera enskilda att utveckla sin kompetens till gagn för verksamheten. "Samtidigt måste systemet ge utrymme för öppen konkurrens om tjänster på olika nivåer, av rättviseskäl och för att rörlighet mellan olika högskoleenheter skall främjas." Flertalet remissinstanser ansluter sig i likhet med UHÄ till de allmänna utgångspunkterna för utredningens förslag. SACO/SR anför dock följande: "Centralorganisationen

vill emellertid understryka att avvikande lösningar grundade på de skilda behoven inom olika fakulteter och sektorer måste tillåtas. SACO/SR:s tillstyrkan är vidare starkt betingad av att resurser tillskjuts i minst den omfattning som utredningen har föreslagit." TCO understryker för sin del att utbildningarnas resp. behov och inriktning är vitt skilda och måste vara avgörande för vilka kompetenskrav och erfarenheter som skall krävas för den specifika lärartjänsten. Traditionell forskarutbildning inom kanske icke adekvat ämnesområde får inte prioriteras framför kunskaper och erfarenheter som vunnits på andra vägar.

4.1.1 Forskningens villkor

Lärartjänstutredningen föreslår att en större del av högskolans forskande och undervisande personal skall vara anställd med förordnande tills vidare. Utredningen anser även att den föreslagna tjänsteorganisationen i princip bör tillämpas för den externt finansierade forskningen och utvecklingsarbetet. Utredningen framhåller att förslaget innebär dels att en större del av högskolans undervisande och forskande personal än för närvarande anställs med förordnande tills vidare, dels att fler individer bland den fast anställda personalen kommer att komma i fråga för egen forskning eller för deltagande i forsknings- och utvecklingsarbete. Samtidigt förklarar utredningen sig vara medveten om att – med ett traditionellt synsätt – detta kan bädda för stagnation inom forskningen och utvecklingsarbetet. Utredningen påpekar dock att någon fulländad organisatorisk lösning på problemet att i varje enskilt fall förena de motstridiga kraven på stabilitet och flexibilitet knappast kan åstadkommas.

Förslagen har kommenterats av flertalet remissinstanser.

Möjligheterna att – enligt utredningens modell – forska inom ramen för fasta tjänster anses av många remissinstanser ge bättre förutsättningar för forskning. Till dessa remissinstanser hör bl. a. RRV, SAV, rådsforsknar-nämnden vid NFR, lantbruksuniversitetet, SAF, Sveriges industriförbund, KRO, SACO/SR, Sveriges professorers förening (SPF) samt SFS.

De invändningar som rests mot utredningens förslag gäller framför allt att den inte tillräckligt beaktat de villkor och förutsättningar som gäller för forskningen. Flera remissinstanser, t. ex. *Andréns utredning*, RRV och SFS, framhåller att forskning måste vara ett åliggande, en skyldighet för lärarna i högskolan. I utredningens förslag har forskningen närmast fått karaktär av en utfyllnad av uppgifterna i tjänsten. Utredningen har – enligt BFR och DFR – i alltför hög grad anknytat lärartjänsterna till undervisningens behov. *Andréns utredning* framhåller med skärpa att lärarna måste garanteras möjligheten till kompetensuppehållande forskning. Eftersom utredningens förslag inte tillgodoser detta krav, avstyrker kommittén utredningens förslag. Flera remissinstanser med anknytning till forskning framhåller behovet av mer tid för forskning och större resurser för s. k. frontlinjeforskning. Till dessa instanser hör bl. a. DFR, *Andréns utredning*,

rådsforskarnämnden och ERU. ERU anser att forskarna i alltför hög grad måste använda sin arbetstid för administrativa uppgifter och kräver "forskningsfrid" på institutionerna.

Fosam, SACO/SR, SÖ och SAREC m. fl. tillstyrker inrättandet av en gemensam tjänsteorganisation för högskolans ordinarie verksamhet och för den externt finansierade forskningen. I detta sammanhang behandlar SÖ även de problem som är förknippade med behovet av experter med specialkompetens.

SÖ anför här bl. a.: "Utredningen har inte tagit ställning till det faktum att ett projekt för att kunna behandla nya problemområden, för vilka det eventuellt ej finns forskarutbildad personal, måste ha möjligheten att knyta experter till sig. Om så ej kan ske finns det en uppenbar risk för att vad som bestämmer på vilka områden forskning kommer att bedrivas är för vilka områden det finns forskare anställda. Detta skulle på sikt vara till stor nackdel för den forskning som utredningen benämner "frontlinjeforskning". Även DFR, rådsforskarnämnden och Andréns utredning framför kritik mot utredningen för att den inte tillräckligt beaktat frontlinjeforskningens problem. DFI framhåller möjligheterna till projektanställning och pekar på risken för att små, specialiserade ämnen inte tillförs den kompetens som är nödvändig för att föra forskningen framåt. Till viss del kan detta enligt DFI mötas med utredningens förslag om tidsbegränsade tjänster.

Andra problem i fråga om tjänsteorganisationen för externt finansierad forskning behandlas av ASF och BFR, som anför: "BFR ställer sig bakom principen att forskare som bedriver projekt med externa medel i likhet med andra arbetstagare skall ha en rimlig social och ekonomisk trygghet. Samtidigt vill rådet påtala behovet av att låta vetenskapliga kriterier avgöra sammansättningen av projektgrupper. I ett trångt budgetläge kan emellertid detta lätt komma i konflikt med utbildningens behov eller med de sociala hänsyn en högskola kan behöva ta som arbetsgivare. Den flexibilitet i tjänsteorganisationen som lärartjänstutredningen eftersträvat kan därför i praktiken komma att kringskäras kraftigt, särskilt inom små institutioner. Enligt rådets uppfattning har utredningen behandlat denna konflikt alltför lättvindigt."

ASF framhåller att det kan vara svårt för anslagsbeviljande organ att avveckla sitt stöd till forskargrupper, antingen nu detta sker genom att gruppen upplöses eller genom att den fortsatta finansieringen övertas av högskolan. Enligt ASF:s mening är det angeläget att dessa frågor behandlas och ges en smidig lösning vid införandet av en ny arbets- och tjänsteorganisation i högskolan.

Trygghetsaspekten behandlas bl. a även av akademierna KVA, KVHAA och IVA (i fortsättningen benämnda som akademierna), som anför: "Utredningen har strävat efter att införa den trygghet i anställningen, som numera gäller inom arbetslivet, även vid högskolan. I praktiken har ut-

vecklingen redan gått långt i den riktningen, och även om utredningens förslag når ännu ett stycke eliminerar det icke alla svårigheter. Trygghetsproblemen kommer att överföras till åtskilliga av de vikarier, som förordnas för "friköpta" lärare. Det innebär ett permanentande av ett nu existerande dåligt system, där vissa personer har sin trygghet garanterad genom tjänster, som de sällan eller aldrig uppehåller."

ASF och DFI anser slutligen att utredningens utgångspunkter är vällovliga i fråga om tjänsteorganisationens utformning för den externt finansierade forskningen, men DFI finner att ytterligare frågor återstår att lösa, något som dock ankommer på Fosam.

4.2 Tjänsteorganisationen

Den nya tjänsteorganisationen skall enligt utredningens förslag bestå av *tre olika tjänstetyper*: högskolelärare/högskolelektor, docent/biträdande professor samt professor. Utredningen framhåller (s. 64) att utgångspunkten för övervägandena rörande tjänsteorganisationen är att den huvudsakliga indelningsgrunden för tjänstekategorierna skall vara *nivån på den kompetens som krävs för behörighet* till resp. tjänst.

Utredningens principförslag har kommenterats av de flesta av remissinstanserna. Majoriteten av de myndigheter som yttrat sig är också positiva till den föreslagna strukturen i tjänsteorganisationen, t. ex. FOA, RRV, SAV, SAMN, UHÄ, FRN, SACO/SR och SAF. De som har anmält avvikande uppfattningar är dels vissa personalorganisationer, dels några högskolemyndigheter, dels ock SFS.

TCO anser att den föreslagna tjänsten som docent/biträdande professor bör vara den enda bastjänsten under professorerna och avstyrker således förslaget om tjänster som högskolelärare/högskolelektor. *Styrelsen för universitetet i Stockholm* anser att endast lärare med doktorsexamen bör finnas inom högskolan. SFS framhåller att endast docent/biträdande professorstjänster bör finnas inom de områden av högskolan som har fasta resurser för forskning. *Styrelsen för universitetet i Lund* förespråkar en modell med tre tjänster under professorsnivån: högskoleadjunkt, högskolelektor och biträdande professor. Tjänstebenenämning och löneförmåner skulle enligt Lundamodellen följa den enskildes kvalifikationer. SACO-organisationen *SUHAF* framför ett förslag om en enda tjänst under professorstjänsten med tre olika steg: lektor, docent, biträdande professor.

4.2.1 Behörighet till tjänst som lärare

Lärartjänstutredningen har föreslagit att *alternativa behörighetsregler* skall kunna tillämpas för lärartjänsterna i högskolan.

Detta har kommenterats av de flesta av remissinstanserna. Deras meningar går starkt isär. Vissa remissinstanser trycker hårt på behovet av särskilda behörighetskrav för t. ex. lärare inom sektorn för undervisnings-

yrken, medan andra instanser lika bestämt hävdar att kravet på forskarutbildning och annan dokumenterad vetenskaplig skicklighet alltid skall gälla för docent- och professorstjänster.

Till den förstnämnda gruppen av remissinstanser hör främst *RRV*, *UHÄ*, *LO*, *TCO* och *SACO/SR*.

UHÄ anför bl. a.: "UHÄ förutsätter att kvalifikationskraven i den nya tjänsteorganisationen inte skall sänkas jämfört med vad som gäller i dag och vill därför i detta sammanhang bl. a. framhålla vikten av att de lärare inom lärarutbildningen för vilka i dag genomgången praktisk-pedagogisk utbildning är ett behörighetsvillkor även i den framtida organisationen har sådan utbildning."

Personalorganisationerna *LO*, *TCO* och *SACO/SR* ansluter sig i huvudsak till *UHÄ*:s ovan citerade yrkande, varvid *LO* understryker följande: "Särskilt vill *LO* framhålla att den alternativa behörigheten, t. ex. i form av kvalificerad erfarenhet från yrkeslivet eller yrkesanknutet utvecklingsarbete, för dessa tjänster är av största vikt för att därigenom tillförsäkra angelägna områden erforderlig kunskap och kompetens. Detta bör gälla i första hand områden där en forskningsverksamhet är under uppbyggnad och där få eller inga genomgått forskarutbildning."

RRV anför: "Annan skicklighet än den vetenskapliga bör enligt *RRV*:s mening gälla som befodringsgrund endast då kompetens av annat slag än vetenskaplig utgör behörighetsgrund. Överhuvudtaget behandlas av utredningen i alltför hög grad forskningsanknytning och yrkeslivsanpassning som lika angelägna mål för alla utbildningar i högskolan. Enligt *RRV*:s mening borde klargöras vilket mål som är huvudsakligt i olika utbildningar. Behörighetskrav och befodringsgrunder skulle sedan anpassas härefter. För vissa utbildningar borde sålunda särskilda behörighetskrav kunna fastställas, där hänsyn tas till speciella behov av t. ex. yrkesskicklighet eller praktisk erfarenhet."

SFS menar att frågan om den pedagogiska kompetensen bör lösas i en särskild utredning. Enligt *SFS* bör pedagogisk utbildning kunna läggas in som ett obligatoriskt moment i forskarutbildningen.

Andra remissinstanser, t. ex. *FRN*, *ERU*, *Andréns utredning*, *akademierna*, *konsistoriet vid universitetet i Uppsala*, *styrelserna för universitetet i Linköping* och *Chalmers tekniska högskola (CTH)* samt *SPF* och *Sveriges industriförbund* betonar däremot betydelsen av vetenskaplig kompetens och skicklighet i motsats till utredningens värdering av den pedagogiska behörigheten och skickligheten.

Lärartjänstutredningen föreslår att lärartjänsterna i högskolan skall kunna utnyttjas flexibelt så att lärarna skall kunna tas i anspråk för forskning och utvecklingsarbete, undervisning och administration inom ramen för institutionens behov.

Utredningens förslag i fråga om tjänsternas innehåll behandlas positivt

av ett stort antal remissinstanser, t. ex. *FOA, RRV, SAV, BFR, DFR, Fosam, Transportforskningskommittén, SACO/SR, ULF* och *SAF*.

SAV påpekar dock – mot bakgrund av förslaget till tjänsternas användningsområde – att skillnaderna mellan högskolelektor, docent och biträdande professor endast förefaller att bli en fråga om olikheter i formell kompetens.

4.2.2 Högskolelärare/högskolelektor

Lärartjänstutredningen föreslår i fråga om tjänstekategorien *högskolelärare/högskolelektor* att för behörighet skall krävas genomgången allmän utbildningslinje eller motsvarande kompetens. Denna tjänst avses motsvara alla de lärartjänster i den nuvarande organisationen för vilka doktorexamen inte krävs – med undantag av tjänster som professor och för de lärartjänster som är knutna till den kliniska delen av läkar- och tandläkarutbildning.

Remissopinionen är splittrad ifråga om detta förslag.

Till de remissinstanser som redovisar en i huvudsak positiv inställning hör *RRV, UHÄ, lantbruksuniversitetet* och *SACO/SR*.

RRV tillstyrker förslaget men anser att ett system för avancemang inom samma tjänst från högskolelärare upp till docent borde komma ifråga. *UHÄ*, som framhåller att en sänkning av kompetensnivån inte bör komma ifråga, anser att det bör stå varje högskolestyrelse fritt att i varje särskilt fall göra en bedömning av hur lärartjänsten skall anpassas till behoven. *UHÄ* och *SACO/SR* betonar dock att de krav på praktisk-pedagogisk utbildning som nu gäller inom lärarutbildningen bör finnas kvar. *SACO/SR* anser dock att tjänstebenämningen bör vara högskoleadjunkt.

Till de remissinstanser som är negativa till utredningens förslag ifråga om högskolelärare/lektorer, är flera av *högskolorna, MFR, Andréns utredning, TCO* och *SFS*. *MFR* anser att förslaget över huvud taget inte är lämpligt inom den medicinska utbildningen och forskningen. *Högskolorna* och *Andréns utredning* förordar att doktorsexamen skall vara den lägsta kompetensnivån för lärare inom högskolan. *SFS* delar denna uppfattning ifråga om ämnesområden med fasta resurser för forskning, medan *TCO* – såsom tidigare redovisats – helt avstyrker inrättandet av högskolelärare/högskolelektorstjänster.

Lärartjänstutredningen föreslår också (s. 65) att högskolelärartjänsterna i viss utsträckning skall ersätta *nuvarande tjänster som forskningsassistent, assistent och amanuens*. Enligt utredningens förslag (s. 91) skall det ändå i viss utsträckning finnas möjlighet att inrätta särskilda deltidstjänster för studerande inom grundutbildning eller forskarutbildning. Utredningen föreslår sålunda att deltidstjänster som *amanuens* skall kunna inrättas och tillsättas för begränsad tid, högst tre år.

Lärartjänstutredningens förslag har kommenterats av flera remissinstanser, särskilt bland *högskolemyndigheterna*.

UHÄ, som tillstyrker de föreslagna nya amanuens tjänsterna, ifrågasätter om det inte finns skäl att ytterligare överväga behovet av assistent- och amanuens tjänster inom vetenskaplig verksamhet. Flera av UHÄ:s underremissinstanser betonar också behovet av dessa tjänster inom teknisk och matematisk-naturvetenskaplig fakultet. Liknande synpunkter framförs av *Andréns utredning* och av *Sveriges industriförbund*.

4.2.3 Tjänster som docent/biträdande professor

Lärartjänstutredningen föreslår inrättandet av *tjänster som docent/biträdande professor*. För tjänsterna skall gälla alternativa regler om behörighetskrav och befordringsgrunder. Gemensamt för tjänsterna gäller att avlagd doktorsexamen ger behörighet. Enligt det ena alternativet bör *doktorsexamen eller motsvarande* vetenskaplig kompetens vara behörighetsgivande. I det andra alternativet, som endast bör tillämpas om det föreligger särskilda skäl, bör doktorsexamen eller *kompetens av annat slag* än vetenskaplig som prövas likvärdig för tjänsten ge behörighet. Utredningen föreslår även att *alternativa befordringsgrunder* skall kunna gälla vid tillsättning av de nya docenttjänsterna. Särskild vikt skall kunna läggas alternativt vid resp. vetenskaplig skicklighet, pedagogisk skicklighet, lika vid vetenskaplig och pedagogisk skicklighet eller vid sådan skicklighet av betydelse som vunnits genom verksamhet utanför högskolan. *Högskolestyrelsen* skall enligt utredningens förslag avgöra vilket alternativ (ifråga om behörighet resp. befordringsgrund) som skall gälla vid tillsättning av tjänst. Den som innehar docenttjänst och som meriterat sig genom väsentlig vetenskaplig eller pedagogisk verksamhet bör enligt utredningen kunna ges tjänstebestämmningen *biträdande professor*.

De nya docenttjänsterna föreslås ersätta de nuvarande universitetslektors- och docenttjänsterna.

Lärartjänstutredningen föreslår även att möjligheten att bli antagen till *oavlönad docent* skall upphöra eftersom denna procedur inte fyller någon funktion i den reformerade organisationen.

Utredningen har emellertid inte varit enig på alla punkter beträffande docenttjänsterna.

Reservation har anförts av ordföranden Jörgen Ullenhag och ledamoten Rune Rydén mot förslaget om *alternativa behörighetskrav*. Reservanterna anser att man måste hävda ett vetenskapligt behörighetskrav. Ledamoten Olof Ruin har reserverat sig mot förslaget att avskaffa möjligheten att anta *oavlönade docenter* och yrkar att denna möjlighet skall finnas kvar.

Beträffande docenttjänsternas innehåll framhåller utredningen att detta inte bör preciseras genom centrala föreskrifter utöver vad som framgår av utredningens förslag om arbetstidsreglering. Dock bedömer utredningen det fullt möjligt att tjänsteinnehållet i en del fall, åtminstone periodvis, helt kommer att avse externt finansierad forskning.

De flesta av remissinstanserna har avgett synpunkter på förslaget att inrätta tjänster som docent/biträdande professor.

I fråga om *inrättandet av tjänsterna* är remissinstanserna i huvudsak positivt inställda. *UHÄ*, *FRN*, *Fosam*, *TCO* och *SACO/SR* tillstyrker inrättandet av de nya docenttjänsterna. *MFR* säger sig kunna acceptera inrättandet av dem och *SPF* vill inte motsätta sig förslaget. Högskolemyndigheterna tillstyrker allmänt förslaget – men har invändningar beträffande de olika delarna av förslaget.

I fråga om *tjänsternas innehåll* anföras invändningar, särskilt från de myndigheter som har anknytning till forskning. Ett undantag utgör dock *Andréns utredning* som tillstyrker att både grundutbildning och forskning skall vara huvuduppgifter för de "nya" docenterna. *NFR* och *HSFR* samt *DFR*, *SIB* och *SGU* anser dock att forskning primärt skall inräknas i tjänsterna. *SACO/SR* anser att forskning bör vara en skyldighet för tjänsteinnehavarna och förordar ett forskningsåliggande på 30 %. *SFS* anser också att de av utredningen föreslagna docenttjänsterna skall vara renodlade forskartjänster. Enligt *SFS* bör universitetslektorstjänsterna successivt omvandlas genom resursförstärkning till forskning under tio år framåt.

Förslaget att införa *två olika alternativ för behörighet* till docenttjänsterna har väckt debatt.

UHÄ och *SACO/SR* anser att doktorsexamen är ett självklart krav inom sådana områden av högskolan, där vetenskaplig verksamhet utgör den enda eller huvudsakliga grunden för utvecklandet av ny kunskap. *UHÄ* ser dock uppställandet av differentierade behörighetskrav som en naturlig konsekvens av högskoleutbildningens mångfasetterade karaktär. Flera högskolor avstyrker dock utredningens förslag till alternativa behörighetskrav, t. ex. *universiteten i Stockholm*, *Uppsala* och *Göteborg* samt *CTH* och *högskolorna i Kristianstad*, *Luleå* och *Örebro*.

Flera remissinstanser har också anslutit sig till den reservation i fråga om de alternativa behörighetskraven som avgivits av Ullenhag och Rydén. Till dessa instanser hör *FRN*, *HSFR*, *MFR*, *SIB*, *lantbruksuniversitetet*, *Andréns utredning* och *akademierna*. Några remissinstanser, t. ex. *BFR* och *SFS*, anser att docentkompetens bör krävas som behörighet för de nya tjänsterna.

I fråga om utredningens förslag till *alternativa befördringsgrunder* finns också kommentarer.

SACO/SR och *SPF* anser att lika vikt bör läggas vid vetenskaplig och pedagogisk skicklighet. *SFS* anser att frågan om vetenskaplig resp. pedagogisk skicklighet bör utredas särskilt.

Några högskolor, t. ex. *Handelshögskolan i Stockholm (HLS)* och *högskolan i Kristianstad*, anser att inom lärarutbildningarna bör praktisk yrkesverksamhet kunna likställas med vetenskaplig meritering.

Flera högskolor framhåller dock att behörighetskrav och befördringsgrunder för en tjänst bör behandlas i anslutning till inrättandet av tjänsten

eller omprövning av tjänsten, inte i samband med ledigförklarandet. Till dessa högskolor hör *universiteten i Stockholm, Linköping och Göteborg* samt *högskolorna i Örebro och Växjö*.

Benämningarna docent och biträdande professor har väckt diskussion och föranlett kommentarer.

UHÄ förordar benämningarna högskolelektor/docent, vilka nära ansluter till det förslag som ledamoten *Ruin* framlagt, nämligen universitetslektor/docent. *TCO* föreslår benämningarna lektor/biträdande professor. Flera högskolor anser i likhet med *lantbruksuniversitetet* att benämningen biträdande professor inte uppväcker entusiasm, eftersom den avskaffades 1979.

Lärartjänstutredningens förslag att avskaffa möjligheten att antaga *oavlönade docenter* har inte vunnit remissinstansernas tillstyrkan. Samtliga remissinstanser, som kommenterat förslaget, har avstyrkt det, t. ex. *UHÄ* och *högskolemyndigheterna*, *MFR*, *lantbruksuniversitetet* och *SACO/SR*. Dessa instanser ansluter sig sålunda till den reservation som avgetts av ledamoten *Ruin* i detta hänseende.

Andra problem i samband med inrättandet av docenttjänster har också uppmärksamrats.

Fosam anser således att utredningen i ännu högre grad borde ha uppmärksammat *den minskade genomströmningen* av forskare som blir konsekvensen av ett genomförande av utredningens förslag. Likaså framhåller *Fosam* att utredningen borde ha belyst de kostnadmässiga konsekvenserna av att inrätta tjänster som docent/biträdande professor. Detta problem uppmärksammas även av *NFR* och av *universitetet i Lund*.

4.2.4 Tjänster som professor

Lärartjänstutredningen föreslår vissa förändringar i fråga om *professorstjänsterna*. Utredningen föreslår att professorerna skall garanteras ett utrymme (50 %) i tjänsten för forskning och viss övrig vetenskaplig verksamhet. Den nuvarande möjligheten för professorer att få partiell tjänstebefrielse en termin under en femårsperiod avses bli inkluderad i resurserna för forskningsgarantin.

Vidare föreslås att befodringsgrunderna för tjänst som professor kompletteras så att det framgår att även pedagogisk skicklighet som visats genom ledning, planering och utveckling av grundläggande utbildning skall tillerkännas särskild vikt.

Lärartjänstutredningens förslag har kommenterats av flertalet remissinstanser, nämligen av *SAREC*, *UHÄ med underremissinstanser*, *BFR*, *DFR*, *MFR*, *NFR* och *lantbruksuniversitetet*, *DFI*, *Andréns utredning*, *transportforskningskommittén*, *akademierna*, *SACO/SR* och *SPF*, *TCO*, *SFS* och *Moderata ungdomsförbundet*.

Majoriteten av remissinstanserna tillstyrker förslaget om en *forskningsgaranti* för professorerna. Samtidigt framhålles det – särskilt från företrä-

dare för högskolemyndigheterna samt SACO/SR och SFS – att professorernas möjligheter till partiell tjänstebefrielse för forskning ändå måste finnas kvar. Några remissinstanser – t. ex. SAREC, NRM och DFR – ifrågasätter dock det realistiska i förslaget, då utredningen samtidigt ställer krav på professorernas deltagande i institutionernas styrelsearbete och i grundutbildningen. MFR och NFR instämmer också i utredningens åsikt att forskarutbildningen stimuleras av att professorerna deltar i grundutbildningen.

Förslaget om *ändrade befordringsgrunder* för tjänst som professor har kommenterats av UHÄ och övriga högskolemyndigheter, lantbruksuniversitetet, akademierna, SACO/SR och SPF samt av TCO. Förslaget tillstyrks av UHÄ, lantbruksuniversitetet och av TCO. Däremot är de flesta av UHÄ:s underremissinstanser klart negativa eller tveksamma till förslaget. Andra remissinstanser som avstyrker förslaget är SACO/SR, SPF och Moderata ungdomsförbundet.

4.3 Rörlig resurs för forskning

Lärartjänstutredningen framhåller (s. 76) att tjänsterna som docent och forskarassistent har funktioner som styrmedel för forskningen. Detta system har enligt utredningen negativa effekter rekryteringsmässigt och socialt.

I stället föreslår utredningen att – utöver de forskningsresurser som ligger i professorstjänsterna – en rörlig resurs för forskning skapas för varje fakultet/sektion och att medlen i den rörliga resursen skall användas för att bereda vetenskapligt kompetenta högskolelektorer, docenter och biträdande professorer tid för egen forskning samt för att finansiera vissa tidsbegränsade tjänster för forskning.

De som enligt utredningen skall kunna söka medel ur den rörliga resursen är vetenskapligt kompetenta högskolelektorer, docenter och biträdande professorer.

Högskolestyrelsen skall fördela medlen efter förslag från fakultetsnämnden vid enheter med fasta resurser för forskning. Vid övriga högskoleenheter fördelas medlen av resp. fakultetsnämnd, med hänsyn till att anvisade medel är avsedda för samtliga dessa högskoleenheter inom regionen.

Rätt att anföra besvär över beslut om fördelning av medel för den rörliga resursen skall enligt utredningen inte föreligga.

Medlen i den rörliga resursen bör fördelas med utgångspunkt i forskningens intressen.

Lärartjänstutredningen förordar att forskningstillfällena normalt (s. 81) ges för tre år i sänder. I fråga om omfattningen föreslås att minimivardet av 50 % av hel arbetstid normalt endast accepteras i kombination med en varaktighet på minst två år.

Regering och riksdag skall besluta om en viss minsta omfattning av den del av resp. fakultetsanslag som skall disponeras som rörlig resurs för forskning.

I kapitel 13 presenterar utredningen sitt förslag till uppbyggnad av den rörliga resursen för forskning. Utredningen föreslår en successiv uppbyggnad av den rörliga resursen i takt med att nuvarande tjänster som docent och forskarassistent dras in. Utrymmet för forskning i dessa tjänster bör enligt utredningen vara den minimiandel av resurserna som bör överföras till den rörliga resursen under resp. fakultetsanslag. Högskolestyrelsen skall besluta om disposition av "överskjutande" resurser och även kunna överföra en högre andel till den rörliga resursen. Även de hittills anvisade medlen för universitetslektorers forskning bör överföras till den rörliga resursen.

Förslaget om rörlig resurs för forskning har kommenterats av majoriteten av remissinstanserna.

Tillskapandet av en rörlig resurs har mötts av en i huvudsak positiv remissopinion. Till dessa hör *UHÄ, SÖ, SAV, kulturrådet, BFR, STU, FRN, MFR, lantbruksuniversitetet, DFE, SAF, SACO/SR* och *TCO*.

Däremot avstyrks förslaget av *flertalet av UHÄ:s underremissinstanser, RRV, HSFR, Andréns utredning, akademierna* samt av *SFS*.

Anledningen till att flera företrädare för högskolan uttrycker tveksamhet mot förslaget om den rörliga resursen är det föreslagna sättet att bygga upp den. Högskolemyndigheterna anser allmänt att docent- och forskarassistenttjänsterna måste finnas kvar. Denna åsikt delas av bl. a. *DFR, Andréns utredning, SFS, HSFR* och *MFR*. *MFR* bedömer att medicinsk forskning skulle lida stor skada om forskarassistenttjänsterna avskaffades. Även *SPF*, som är positivt inställd till föreliggande förslag, understryker att forskarassistenttjänster bör finnas kvar. *Jämställdhetskommittén* anser att den kvinnliga representationen i forskarutbildningen får en oacceptabel försämring om bl. a. forskarassistenttjänsterna försvinner.

Många remissinstanser, t. ex. *högskolemyndigheterna, SÖ, RRV, HSFR, SACO/SR* och *ULF* framhåller att det krävs ett *nyttillskott av resurser* för att skapa garantier för att varaktiga forskningstillfällen kommer till stånd, om docent- och forskarassistenttjänsterna försvinner. *NFR* framhåller att den rörliga resursens realvärde måste garanteras och dess storlek anges i regleringsbrev. *SACO/SR* samt *ULF* anser dock att den rörliga resursen kan tillföras de nödvändiga extra medlen utan ökade statsfinansiella åtaganden, om en viss del av sektorsmedlen kan användas för generell kompetensuppbyggnad inom högskolan. Med denna modell anser *SACO/SR* att ett forskningsutrymme om 30 % i docent/biträdande professorstjänsterna kan garanteras. *SÖ* framhåller att det i nuvarande statsfinansiella läge är mest angeläget att en rörlig resurs för forskning kommer till stånd. Den behövs enligt *SÖ* särskilt för forskning inom omvärldsområdet.

Även utredningens förslag i fråga om *fördelning av den rörliga resursen* har väckt diskussion.

RRV anser det oklart vilka kriterier som skall gälla för erhållandet av medel från den rörliga forskningsresursen. *NRM* och *BFR* sätter frågetecknen för hur förslaget kommer att tillämpas i praktiken och anser att konsekvenserna av utredningens förslag är svåra att överblicka i praktiken. *SAF* och *HSFR* anser att det finns en uppenbar risk för en fördelning efter anciennitets- och jämlikhetsprinciper snarare än efter strikt vetenskapliga normer. *TCO* och *UHA* behandlar särskilt situationen för högskolor utan fast forskningsorganisation, varvid *UHA* anser utredningens förslag till principer för fördelning väl avvägt medan *TCO* anser att den del av den rörliga resursen som är avsedd för de mindre högskoleenheterna bör tilldelas regionstyrelserna. *TCO* är tveksam om det stora ansvar som läggs på fakultetsnämnderna kan vara den slutgiltiga lösningen.

Andréns utredning anser att den enklaste lösningen vore att avsätta ökade resurser för universitetslektorernas möjligheter till egen forskning.

4.4 Tidsbegränsade förordnanden, behov och användning

Lärartjänstutredningen föreslår att lärarna i högskolan i princip skall vara förordnade tills vidare utan tidsbegränsning. Utredningen framhåller dock att det i vissa fall kan finnas behov av att kunna anställa personal för begränsad tid.

De fall där utredningen anser att *tidsbegränsade förordnanden* bör förekomma är:

1) tjänster som forskningsassistent/forskare under högst tre år (forskning för externa finansiärer eller på medel från den rörliga resursen).

Lärartjänstutredningen lämnar här möjligheten öppen att – i undantagsfall – inrätta en tjänst med tidsbegränsat förordnande på underlag av medel från den rörliga resursen för sökande av forskningsmedel vilka inte innehar annan tjänst för sin framtida försörjning. Vidare anser utredningen att en forskare – efter forskningsprojektets upphörande – skall kunna förordnas på lärartjänst utan ledigkungörande.

2) vid tillfälligt bortfall av arbetskraft vid en institution (högst tre år)

3) deltidstjänster för högst tre år, förenade med aktiva studier på grundutbildningsnivå

4) för lärare vid konstnärliga utbildningar

5) för lärare i tolkutbildning, i fackspråklig utbildning (speciallärare), lärare i hemspråksutbildning, gästläsare/forskare.

Ledamoten *Jonas Åkerstedt*, *TCO* har reserverat sig mot förslaget om vissa tidsbegränsade anställningar och av principiella skäl förordnat tillsvidareanställning för alla lärare.

4.4.1 Tjänster för forskning

Flertalet remissinstanser har yttrat sig över utredningens förslag om tidsbegränsade anställningar för forskning. Diskussionen gäller främst behovet av tidsbegränsade anställningar och i andra hand vilka förordnandetider som bör gälla.

Lärartjänstutredningens förslag tillstyrks av UHÄ, SAV, SAMN, *akademierna* och DFE. UHÄ anser dock att en forskningsassistent efter avslutat förordnande inte skall ges en lärartjänst i högskolan utan ledigkuningörande. UHÄ:s uppfattning delas också av övriga högskolemyndigheter, *Akademierna* samt SAREC, *Sveriges industriförbund* och CTH anser att förordnandetiden bör vara längre än tre år.

SAREC och DFI uttrycker tveksamhet i fråga om förslaget. SAREC anser att utredningens resonemang i denna fråga är motsägelsefullt och oklart. DFI menar att konsekvenserna av förslaget är otillräckligt belysta.

Flera remissinstanser, som företräder forskningsintressen, t. ex. FOA, DFR, NFR, *rådsforskarnämnden*, Fosam, *Andréns utredning* och BFR understryker behovet av att i fortsättningen också kunna inrätta särskilda forskartjänster under långa perioder. NFR och DFR betonar att forskartjänsterna vid forskningsråden måste finnas kvar med hänsyn till den tunga grundforskningens behov. DFE framhåller att möjligheten att inrätta extra tjänst som professor också måste finnas kvar.

SFS anser att utredningen tangerat uppgifter, som Fosam har i uppdrag att avge förslag om. SFS anser dock att det bör finnas dels en basorganisation med fasta forskartjänster, dels en forskningspolitiskt motiverad organisation med personliga tjänster som forskare/forskningsassistent.

TCO är av principiella skäl helt negativ till utredningens förslag om tidsbegränsade anställningar.

Flera remissinstanser har i detta sammanhang framhållit behovet av utökade möjligheter för vidareutbildning och meritering för *de unga forskarna*. Särskilt har behovet av s. k. postdoktorsstipendier framhållits av UHÄ, *Andréns utredning*, NFR, *rådsforskarnämnden*, SFS och SA-CO/SR.

4.4.2 Tillfälliga förordnanden vid bortfall av arbetskraft på institution

UHÄ och flera högskolemyndigheter, t. ex. *universitetet i Linköping*, har kommenterat utredningens förslag i denna del. UHÄ tillstyrker förslaget men framhåller dock de risker för ett s. k. "vikariatselände" som kan uppkomma som en konsekvens bl. a. av utredningens förslag om den rörliga resursen för forskning. Dessa problem måste enligt UHÄ uppmärksammas i samband med genomförandet. Samma uppfattning framförs av *universitetet i Lund*.

4.4.3 Lärare vid konstnärliga utbildningar

Lärartjänstutredningens förslag har i denna del behandlats av bl.a. *statskontoret*, *kulturrådet*, *TCO*, *SACO/SR* och *KRO* samt av *konstfackskolan*, *konsthögskolan* och *musikhögskolan* i *Stockholm*. Förslaget att tidsbegränsade förordnanden även i fortsättningen skulle tillämpas på vissa tjänster inom högre konstnärlig utbildning har tillstyrkts av bl.a. *UHÄ*, *kulturrådet*, *KRO*, *SACO/SR* och *musikhögskolan* i *Stockholm*.

Däremot framhåller *TCO* – i linje med sin principiella uppfattning – att det inte finns anledning att behandla professorer inom konstnärlig utbildning annorlunda än andra innehavare av professorstjänster. Övriga remissinstanser anser dock allmänt att det föreligger ett försörjningsproblem för de befattningshavare, vars förordnandetid utgått. *KRO* förordar att pension utgår, när förordnandetiden utgått. Utredningens förslag om en lönegaranti anses av flera remissinstanser vara tillräcklig för den som skall återgå till konstnärligt yrkesutövande efter en förordnandeperiod.

I övrigt framhåller *kulturrådet* att utredningens förslag inrymmer förbättrade möjligheter till forskning och utvecklingsarbete. *Statskontoret* framhåller att det behövs centrala riktlinjer i fråga om behörighetskrav och befordringsgrunder för lärare inom ifrågavarande utbildningar.

För de *konstnärliga utbildningarna* föreslår utredningen att medel för konstnärligt utvecklingsarbete bör disponeras efter samma principer som föreslås gälla för den rörliga forskningsresursen med anpassning till bl.a. de speciella institutionella förutsättningar som gäller för de konstnärliga utbildningarna.

I fråga om *Stockholms-regionen* föreslås att regionstyrelsen skall fördela medlen till högskoleenheterna med konstnärlig utbildning.

Förslaget om den rörliga resursen kommenteras av några remissinstanser bl.a. av *SAV*, *kulturrådet*, *TCO*, *SACO/SR* och *ULF* samt av *konstfackskolan*.

Förslaget tillstyrks i huvudsak, men i fråga om fördelningen av medlen föreslår *SACO/SR* en kvotering mellan de olika högskolorna, varefter resp. styrelse skulle fördela resurserna på projekt. *Konstfackskolan* anser att en rörlig resurs också bör tilldelas bildlärarinstitutet.

4.4.4 Lärare i tolkutbildning, i fackspråklig utbildning, lärare i hemspråkslärarutbildning och gästföreläsare/forskare

Endast ett fåtal remissinstanser har yttrat sig över detta förslag. Till dessa remissinstanser hör *SACO/SR* och *ULF*.

SACO/SR tar avstånd från förslaget om tidsbegränsat förordnande för tolklärare och betonar att krav måste ställas på dessa lärare i form av gedigna språkteoretiska kunskaper, yrkesverksamhet som tolk och pedagogisk erfarenhet. Vidare avstyrker *SACO/SR* – i likhet med *ULF* – förslaget om tidsbegränsade förordnanden för utländska lektorer. Däremot tillstyrker *SACO/SR* förordnande på viss tid för utländsk lärare, som inbjuds att verka vid svensk högskola.

4.5 Forskningsanknytning

I fråga om de mindre högskoleenheterna (statliga), som saknar fasta resurser för forskning, konstaterar utredningen att någon fullständig likställdhet med de högskoleenheter, som har sådana resurser, inte kan uppnås inom de ramar som lagts fast genom beslut av regering och riksdag år 1975.

Lärartjänstutredningen anser dock att universitetsinstitutionerna med forskningsresurser måste ges *ett regionalt ansvar* för lärarnas forskningskontakter. Utredningen redovisar ett flertal olika förslag till åtgärder som institutionerna bör kunna genomföra i detta syfte.

Dessa är:

1. Lärare från den mindre högskoleenheten inbjuds att delta i konferenser och överläggningar vid universitetsinstitutionen rörande dels förändringar av kursplaner inom de enskilda utbildningsområdena, dels utvecklingen av ny utbildning.

Forskarutbildade lärare vid universitetsinstitutioner medverkar i referensgrupper etc. för utveckling av kurser och utbildningslinjer vid de mindre enheterna.

2. Rapportserier etc. som finns vid universitetet utsänds automatiskt till lärarna vid resp. institution vid andra enheter i högskoleregionen.

3. Samtliga lärare inom högskoleregionen får automatiskt kallelser och annan information som hör samman med forskarutbildningen vid universitetsinstitutionen och som berörs av dem. Även protokoll från institutionsstyrelser kan vara av intresse och bör därför utsändas till berörda lärare vid andra enheter i regionen.

4. Samarbete när det gäller internationella kontakter. Universitetsinstitutionerna har i regel ett omfattande kontaktnät. De andra enheterna bör genom ett sådant samarbete bl. a. lättare kunna få besök av gästlärare från andra länder samt information om konferenser m. m.

5. Vid planering och rekrytering av personal till större forskningsprojekt vid universitetsinstitutioner bör man undersöka om en del av projektet kan förläggas till högskoleenhet utanför universitetsorten eller personal anställas som har sin bottenjänst vid enhet på annan ort.

6. Ett samordnat resursutnyttjande bör kunna vara ömsesidigt gynnsamt för två högskoleenheter. En lärartjänst som inrättas vid en enhet med fasta resurser för forskning kan "delas" med en annan enhet genom en formell överenskommelse mellan enheterna. Det ankommer redan nu på regionstyrelserna att verka för sådana anordningar.

I tjänsteinnehavarens åligganden kommer därvid att ingå arbetsuppgifter vid båda enheterna i en omfattning och av en art som bör regleras i varje enskilt fall.

Förslagen har i huvudsak kommenterats av *UHÄ* och *högskolemyndigheterna* samt av personalorganisationerna *TCO* och *SACO/SR*.

UHÄ ansluter sig till utredningens inställning att det föreligger ett ansvar för institutionerna att ge forskningskontakter inom resp. högskoleregion. Flera av de små högskoleenheterna understryker vikten av de föreslagna åtgärderna. *Högskolan i Jönköping* finner de fyra första åtgärdsförslagen så självklara att de inte behöver särskilt föreskrivas.

SACO/SR framhåller behovet av ämnespedagogisk forskning – s. k. didaktisk forskning – och påpekar att 1974 års lärarutbildningsutredning (LUT) hänskjutit frågor som rör tjänster och behörighet till tjänst inom lärarutbildningen till utredningen. *SACO/SR* och *ULF* föreslår att en försöksverksamhet där lärarutbildningssektorn bildar en egen didaktisk fakultet kommer till stånd. Varje didaktisk fakultetsnämnd borde enligt förslaget tilldelas rörliga medel för forskning. Även *TCO* framför att det finns behov av en fakultetsorganisation för pedagogisk forskning.

4.6 Högskolans anslagssystem

Lärartjänstutredningen framhåller att med den reformerade tjänsteorganisationen – med vissa undantag – försvinner ett samband som nu finns mellan anslag och tjänstekategorier. Detta medför att alla medel som disponeras vid en institution kan komma att utgöra underlag för en lärartjänst, oavsett om medlen är avsedda för forskning eller utbildning.

Anslagssystemet och tilldelningen av medel till den enskilda institutionen från resp. anslag kommer dock indirekt att få stor betydelse för *innehållet* i varje tjänst.

Lärartjänstutredningen framhåller även att högskolan i det nya systemet bör få inrätta extra lärartjänster utan någon begränsning uppåt.

Särskilt yttrande har avgivits av ledamoten Olof Ruin, som menar att den uppdelning som nu finns för högskolans ledningsorgan på mellannivå i fråga om kompetens för forskning resp. grundutbildning måste ses över som en konsekvens av utredningens förslag om den rörliga resursen för forskning.

Lärartjänstutredningens förslag i dessa delar har endast kommenterats av några få remissinstanser.

Fosam framhåller att utredningens förslag kan medföra problem när det gäller att täcka vissa inte budgeterade, ökade lönekostnader som följer av avtal. Detta kräver att täckningsanslag kan disponeras även för de lönekostnader som bekostas från externa medel. *BFR* understryker att anslagssystemet måste utformas så att forskningen garanteras tillräckliga resurser. *SAMN* menar att man bör utgå från att högskolan inte skall få inrätta tjänster i högre lönegrad än som nu är möjligt för myndigheterna.

5 Ledningsfunktioner i forsknings- och utbildningsverksamheten inom den statliga högskolan

Lärartjänstutredningen ger i kapitel 5 en redogörelse för de olika ledningsorganen inom högskolan, högskolestyrelse, fakultets/sektionsnämnd, linjenämnd och institutionsstyrelse m. fl. administrativa organ.

5.1 Lärares skyldighet att åta sig uppdrag

Mot den bakgrund som utredningen anger i fråga om de nuvarande administrativa organen i högskolan föreslår utredningen att

innehavaren av en lärartjänst skall kunna åläggas att inom ramen för sin tjänst *dels* företräda verksamheten i olika organ inom högskoleenheten, *dels* fullgöra ledningsuppgifter inom forsknings- och utbildningsverksamheten och att

särskilda tjänster för pedagogisk-administrativa arbetsuppgifter skall kunna inrättas även i framtiden.

Förslaget har kommenterats av *UHÄ* och *företrädare för högskolan* samt av personalorganisationerna *TCO* och *SACO/SR*.

UHÄ framhåller att utredningens förslag i fråga om lärares åligganden inte innebär någon nyhet. Enligt *UHÄ*:s uppfattning föreligger redan nu ett tjänsteåliggande för den lärare som t. ex. utsetts till ledamot av högskolestyrelse. De övriga högskolemyndigheter, som yttrat sig över förslaget, t. ex. *universitetet i Stockholm* och *tekniska högskolan i Stockholm (KTH)*, tillstyrker det. *HLS* är däremot tveksam om lärare kan åläggas att åta sig uppdrag i olika ledningsorgan. *TCO* och *SACO/SR* tillstyrker i huvudsak förslaget, men understryker att uppdragen skall kunna fullgöras inom ramen för normal arbetstid. *TCO* framhåller att mer utpräglade ledningsfunktioner normalt inte kan ingå i en ren forskar/lärartjänst.

5.2 Institutionen

Ansvaret för verksamheten på institutionsnivån ligger f.n. på institutionsstyrelsen. Styrelsen skall i den framtida organisationen besluta om fördelningen av de tillgängliga personalresurserna på de olika delarna av verksamheten inom institutionen, föreslår utredningen.

Förslaget har diskuterats och kommenterats av flertalet remissinstanser. *SAV* behandlar särskilt frågan om institutionsbegreppet som sådant och efterlyser ett klagörande av vad en institution eller arbetsenhet är. Övriga remissinstanser, t. ex. *UHÄ* och *högskolemyndigheterna*, *HISFR*, *NFR*, *lantbruksuniversitetet*, *SAREC*, *SAMN*, *RRV*, *SÖ* och *SACO/SR* samt *SPF* behandlar sammansättningen av institutionsstyrelsen. *RRV* betonar att kraven på administrativ kompetens inom institutionerna kommer att öka. *UHÄ* påpekar att vissa förändringar av institutionsstyrelserna redan

har genomförts lokalt vid vissa högskolor. Flera remissinstanser, t.ex. *HSFR* och *SPF* yrkar på mer inflytande för forskarna på institutionerna och *SACO/SR* anser att det bör vara lärarmajoritet i institutionsstyrelsen. *SÖ* vill utöka det centrala inflytandet i institutionsstyrelsen, medan *ERU* anser att institutionerna bör äläggas mer ansvar för forskningen. *SAREC* framhåller att det saknas en fullständig beskrivning och analys av institutionernas ledningsuppgifter och fördelningen av arbetet på institutionerna i utredningen. För att balans mellan forskning och utbildning skall uppnås, måste sammansättningen av institutionsstyrelserna ändras, anser *SAREC*.

5.2.1 Uppgifter för prefekt och studierektor

Den omedelbara ledningen av verksamheten vid en högskoleinstitution åvilar f. n. prefekten, som kan ha en eller flera studierektorer till sin hjälp. Utredningen föreslår i princip samma typ av ledningsfunktioner vid institutionerna som nu men framhåller att kraven på övergripande planering kommer att kräva större insatser än hittills. Med hänsyn till de ökade kraven på ledningens insatser föreslår utredningen att även biträdande prefekt skall kunna utses. Även särskild befattningsutbildning bör enligt utredningen föreskrivas för innehavare av prefekt- eller studierektorsupdrag. Utredningen föreslår således att

prefekten skall leda och fördela arbetet vid institutionen

prefekten till sin hjälp skall kunna ha en biträdande prefekt och/eller en eller flera studierektorer

det för behörighet till uppdrag som prefekt/biträdande prefekt eller studierektor, om inte särskilda skäl föranleder annat, skall krävas innehav av tjänst som lärare

det skall föreligga skyldighet för prefekt och studierektor att genomgå befattningsutbildning.

Yttranden har avgivits av följande remissinstanser, nämligen *UHÄ*, *SAV*, *SAMN*, *MFR*, *lantbruksuniversitetet*, *akademierna* samt *SFS*, *SACO/SR* och *SPF*.

UHÄ och flera högskolemyndigheter, t.ex. *universiteten i Stockholm* och *Lund*, tillstyrker utredningens förslag i fråga om ökat ansvar för institutionsledningen samt krav på befattningsutbildning. Däremot avstyrker *UHÄ* och *universitetet i Uppsala* förslaget att införa biträdande prefekter. *Akademierna* samt *SPF* ansluter sig till förslaget om biträdande prefekter men understryker att prefekten normalt bör vara professor och ha kvalificerad administrativ hjälp. Även *lantbruksuniversitetet* framhåller att det krävs befattningsutbildning för att en institution skall få en stabil funktionsduglig ledning. Kravet på befattningsutbildning accepteras allmänt av remissinstanserna. *SAV*, *SACO/SR* och *SFS* behandlar på olika sätt arbetsfördelningen inom institutionerna. *SACO/SR* och *SFS* är negativa till den utökning av prefektens ansvar som utredningsförslaget innebär och anser att det bör läggas på institutionsstyrelsen. *SAV* menar att upp-

delningen av ledningsfunktionerna mellan lärare och biträdande prefekt är artificiell. Arbetsfördelningen mellan prefekt och biträdande prefekt bör enligt SACO/SR preciseras. UHÄ framhåller som ett önskemål att arvodestjänster som studierektor bör finnas vid alla institutioner med grundläggande utbildning.

5.2.2 Forskarkollegium

Lärartjänstutredningen föreslår att

det vid institution med fasta resurser för forskning och forskarutbildning skall finnas ett forskarkollegium samt att

forskarkollegiet skall ha rådgivande och beredande uppgifter rörande fördelning av resurserna för forskningen och forskarutbildningen vid institutionen.

Yttranden över förslaget har avgivits av UHÄ och övriga högskolemyndigheter, BFR, DFI, lantbruksuniversitetet, Andréns utredning, TCO, SACO/SR och SFS. Samtliga remissinstanser är negativt inställda till att ett nytt ledningsorgan tillskapas genom särskilda föreskrifter i förordning.

5.2.3 Ledningsfunktioner ovanför institutionsnivån

I fråga om sådana ledningsfunktioner som spänner över flera institutioners verksamhet konstaterar utredningen att dessa i många fall måste ankomma på lärare. Vidare berör utredningen sammansättningen av fakultets-/sektionsnämnderna och framhåller att en av de lärare som utses av fakultetskollegiet bör vara lärare vid någon av de mindre högskoleenheterna i regionen. Utredningen anser även att den förändrade tjänsteorganisationen medför att föreskrifterna i högskoleförordningen (1977: 263, 14 kap.) om vilka tjänstekategorier som skall vara företrädade i nämnden måste ändras. Dock bör, enligt utredningen, fortfarande den ordningen gälla att minst fyra ledamöter skall vara professorer.

Uppdrag att vara ordförande, dekanus i fakultets/sektionskollegium resp. i -nämnd kan förväntas bli mer arbetskrävande. Detta gäller även för ordförande i linjenämnd.

Lärartjänstutredningen framhåller även att en institution måste ersättas för bortfall i arbetstid, då en lärare – under längre tidsperioder – anlitas för särskilda uppgifter åt linjenämnd eller högskolestyrelse.

Endast några få remissorgan har behandlat ledningsfrågorna i sina yttranden. Till dem hör bl. a. universiteten i Stockholm och Göteborg, lantbruksuniversitetet, Andréns utredning, SACO/SR och SPF. SACO/SR och SPF avstyrker utredningens förslag att även en lärare från de mindre högskolorna skall utses av fakultetskollegiet att vara ledamot i fakultets/sektionsnämnd. De övriga remissinstanserna har tagit upp den fråga som ledamoten Ruin aktualiserat, nämligen behovet av en översyn av ledningsfunktionerna på mellannivå. Universiteten i Stockholm och Göteborg samt Andréns utredning ansluter sig till Ruins bedömning. Även lantbruksuni-

versitetet framhåller att åtgärder måste vidtas för att främja samordningen av planeringen för grundutbildning och forskning.

5.2.4 Vissa särskilda tjänster

I det sista avsnittet av kapitel 5 avger utredningen vissa förslag i fråga om de nuvarande tjänsterna som utbildningsledare, biträdande utbildningsledare och studierektor samt studievägledare och praktikkonsulent.

Tjänsten som utbildningsledare bör även i framtiden kunna inrättas om det bedöms som ändamålsenligt. Sådana arbetsuppgifter bör också kunna läggas ut som uppdrag inom ramen för lärartjänster. I fråga om innehavare av ordinarie tjänster som studierektor föreslås att de förordnas på tjänster som utbildningsledare och att studierektorstjänsten utgår ur organisationen. Uppdrag att vara studievägledare bör enligt utredningen läggas på lärare, men möjligheter att inrätta tjänster som studievägledare bör finnas kvar. I fråga om praktikadministrationen anser utredningen att det bör finnas lokal frihet att organisera den i form av tidsbegränsade uppdrag eller som särskild tjänst.

Förslagen har kommenterats av bl. a. *TCO* och *SACO/SR*. Utredningens förslag tillstyrks av *SACO/SR*. *TCO* markerar att organisationen endast kan tillstyrka förslaget i fråga om avskaffande av tjänster som biträdande utbildningsledare och studierektor, under förutsättning att tjänster som motsvarar de nuvarande tjänsterna inrättas i den nya organisationen.

6 Arbetsorganisation inom den statliga högskolan

Lärartjänstutredningen framhåller i kapitel 6 att den nuvarande regleringen av åliggandena för lärartjänsterna inom högskolan är otillfredsställande av flera skäl. Den för varje tjänst preciserade undervisningsskyldigheten styr valet av arbetsformer och prioriteringar av lärarnas arbetsinsatser på ett sätt som inte är ändamålsenligt, menar utredningen.

6.1 Lärares arbetstid

Lärartjänstutredningen anser att lärarnas åligganden bör ges en vidsträckt och rambetonad bestämning. Lärartjänst bör liksom nu vara knuten till viss högskoleenhet. Arbetstiden bör regleras genom kollektivavtal. Utredningen framför inte något detaljerat förslag till en ny arbetstidsreglering men redovisar vissa huvudlinjer vilka redovisats i sammanfattningen av utredningens betänkande.

Ledamoten Sten Marcusson har i en reservation framhållit att det enligt hans mening borde vara det mest närliggande alternativet till dagens förhållanden att utveckla nuvarande usk-system varvid detaljerna preciseras i ett kollektivavtal. Marcusson anser inte heller att läsåret för de studeran-

de, 40 veckor, utan vidare bör föras över till arbetstid till högskoleenheternas förfogande i ett arbetstidsavtal för lärare.

Lärartjänstutredningens förslag till en ny arbetstidsreglering för lärarna i högskolan har behandlats av flertalet remissinstanser, dock särskilt av *högskolemyndigheterna*, SAV och personalorganisationerna TCO samt SACO/SR. Flera remissinstanser, t. ex. UHÄ, RRV, SAV, NRM samt flera högskolor ansluter sig till utredningens kritik av den nuvarande regleringen av lärares åligganden. UHÄ delar utredningens uppfattning att det för verksamheten inom högskolan är av stort värde att ramen för lärares åligganden görs så flexibel att tjänstgöringen kan inrymma olika moment från år till år. Flera högskolor, t. ex. universiteten i Stockholm och Lund och högskolan för lärarutbildning i Stockholm, är positivt inställda till en rambetonad bestämning av lärares arbetstid. Universitetet i Umeå och CTH anser dock att utredningens system inte skulle innebära några större förändringar jämfört med vad som nu gäller, för CTH: s del skulle det dock innebära vissa fördelar. Allmänt positiva synpunkter på förslaget anläggs i övrigt av RRV, lantbruksuniversitetet, TCO, LO, SAF och SFS. SAF anser att den skisserade arbetstidsregleringen skulle vara användbar över hela skolsystemet. Direkt negativa åsikter om den föreslagna arbetstidsregleringen uttrycks dock av universiteten i Uppsala och Göteborg samt av högskolan i Växjö. SPF avstyrker införandet av en fullständigt flexibel arbetsordning och Andréns utredning finner inte att förslaget innebär någon förbättring ur forskningens synpunkt. SPF menar att det även i fortsättningen bör finnas grundläggande skillnader i uppgifter för olika befattningshavare, så att vissa tjänster främst är inriktade på undervisning, medan andra är inriktade på forskning.

Det finns bland remissinstanserna olika uppfattningar i fråga om det sätt på vilket den nya arbetstidsregleringen skall komma till stånd. UHÄ anser att det bör ankomma på de politiskt ansvariga instanserna – regering och riksdag – att fatta beslut om arten och ramarna för lärarnas åligganden. SAV anser också att statens ambitioner i fråga om verksamhetens mål, omfattning och kvalitet bör komma till uttryck i bestämmelser i en förordning. I polemik med reservanten Marcusson hävdar SAV att uppfattningen om att lärares arbetstid uteslutande är en partsfråga, till stor del bottnar i ett missförstånd om var gränsen går mellan den politiska demokratin och det avtalsrättsliga området. SAV finner därefter att det bör ankomma på SAV att i kollektivavtal söka reglera frågan om arbetstidens längd och andra frågor av arbetsteknisk art.

RRV förordar i likhet med utredningen att ett tak för maximalt uttag av undervisningsskyldighet bör sättas lägre än vad nuvarande regler anger. Enligt UHÄ:s – och flera högskolors – uppfattning bör det däremot – inom ramen för arbetstidsreglering – finnas någon form av reglering av undervisningsskyldigheten som utgångspunkt för de lokala avvägningarna av hur varje enskild forskare/lärare skall tas i anspråk. SAV anser däremot

inte – i motsats till utredningen – att någon regel om maximum av tid för undervisning eller annan arbetsuppgift skall finnas.

Beträffande förslaget om läsårets uppdelning i arbetstid, förtroendetid och semester finns flera synpunkter. *SACO/SR* understryker att ferierna ofta används på det sätt som utredningen föreslagit i fråga om förtroendearbetstiden. *Lantbruksuniversitetet* framhåller dock att ferier har vissa fördelar för den enskilde. Avskaffandet av ferierna kan enligt *lantbruksuniversitetet* försämra rekryteringen till vissa tjänstekategorier, vilket det då blir en förhandlingsfråga att ge kompensation för. *SAV*, *RRV* och flera högskolor, t.ex. *universitetet i Uppsala* och *högskolorna i Jönköping, Växjö och Falun/Borlänge*, är negativt inställda till utredningens förslag. *SAV* kan inte ansluta sig till förslaget om förtroendearbetstid, eftersom det enligt *SAV* försvårar beräkningen av ordinarie arbetstid. *SAV* framhåller att "kärnfrågan" i förslaget är den betydelse man lägger i uttrycket övervakande av arbetet. *SAV* understryker att lärare bör vara tillgängliga på arbetsplatsen och att arbetet måste fastställas i tjänstgöringslista eller annan handling för att man skall kunna ändra, omprioritera och omfördela arbetsuppgifter efter behoven. Enligt *SAV* måste även anslagsberäkningarna göras enligt andra grunder än de nuvarande.

TCO påpekar att arbetstiden normalt regleras genom kollektivavtal. Det måste enligt *TCO* föreligga en proposition om en reformerad tjänsteorganisation, innan detaljerna i ett avtal kan börja diskuteras.

6.2 Bemanningsplanering och arbetsfördelning

Lärartjänstutredningen framhåller att det krävs en överskådlig och lätthanterlig ordning för planering och fördelning av tillgängliga personalresurser på institutionerna. Normalt sker det inom yrkeslivet genom bemanningsplanering. Utredningen anser att bemanningsplaneringen bör ske i två led. Det första ledet utmynnar i institutionsstyrelsens beslut om hur tillgängliga resurser volymmässigt skall fördelas. I det andra ledet kommer prefektens beslut om arbetsuppgifter för den enskilde arbetstagaren.

Lärartjänstutredningen föreslår sålunda att

institutionsstyrelsen skall upprätta bemanningsplan för verksamheten vid institutionen och att

prefekten på grundval av bemanningsplanen skall fördela arbetsuppgifterna på berörd personal.

Följande remissinstanser har behandlat förslagen, nämligen *UHÄ*, *högskolemyndigheterna*, *RRV*, *SAMN*, *lantbruksuniversitetet*, *Fosam*, *TCO* och *SACO/SR*.

Förslaget att institutionsstyrelsen skall upprätta en bemanningsplan tillstyrks av *RRV*, *TCO*, *Fosam* och *lantbruksuniversitetet*. *Universitetet i Stockholm* påpekar att det krävs en kompetenshöjning i institutionsledningen och att ett system för anförande av besvär över beslut om tjänste-

fördelning erfordras. *Universitetet i Uppsala* framhåller också att förslaget kräver ett beslutsfattande på institutionsnivå av helt annat slag än för närvarande. *Universitetet i Lund* menar att institutionsstyrelsens övergripande ansvar för såväl verksamhetens innehåll som för personalens arbetsfördelning måste markeras klarare. Liknande synpunkter framförs av *högskolorna i Karlstad* och i *Sundsvall/Härnösand*, som bl. a. anser att prefektens roll är onödigt starkt betonad. *Lantbruksuniversitetet* påpekar behovet av särskild befattningsutbildning, eftersom prefekternas skyldighet att själva föra MBL-förhandlingar sannolikt kommer att öka, när utredningens förslag genomförs. *Lantbruksuniversitetet* anser att en ökad administrativ börda läggs på institutionerna. *SAMN* påpekar att utredningens beskrivning av bemanningsplaneringen inte är tillfyllest för en närmare analys. Det framgår – enligt *SAMN* – inte om institutionerna skall vara skyldiga att göra en verksamhetsplan, som bemanningsplaneringen sedan kan grunda sig på. *SAMN* anser att högskolan behöver en systematisk bemanningsplanering i förening med en flerårig verksamhetsplanering. *SACO/SR* och *KTH* kan dock inte se någon anledning att centralt reglera administrativa rutiner för institutionernas beslutsfattande i dessa frågor.

6.3 Samordning av budgetarbete och bemanningsplanering

I avsnittet 6.4.5 beskriver utredningen procedur och tidplan för det lokala budgetarbetet vid högskoleinstitutionerna med utgångspunkt i att budgetpropositionen framläggs i januari och att många tidsbegränsade förordnanden för lärare utlöper den 30 juni. Utredningen konstaterar att det vid institutioner med enbart grundläggande utbildning eller med relativt liten volym externa anslag för forskning finns underlag för beslut om bemanningsplan redan i april. Vid institutioner med en större volym externt finansierad forskning finns förutsättningar för beslut om bemanningsplan först sedan anslagsgivarnas beslut är kända. Forskningsrådets beslut om anslag bör därför enligt utredningens mening tillkännages tidigare för att lämna bättre rådrum för beslut om personalplanering, rekrytering, omplacering m. m.

RRV och *HSFR* ansluter sig till utredningens uppfattning om ett tidigare läggande av forskningsrådets beslut. *HSFR* framhåller att detta måste ske i full samordning mellan samtliga forskningsfinansierande organs ansöknings- och anslagsutdelningsterminer. *BFR* nämner att rådet numera av hänsyn till forskarnas önskemål fattar beslut löpande under budgetåret.

6.4 Underlag för lärares tjänstgöring

Lärartjänstutredningen behandlar även konsekvenserna för lärares tjänsteunderlag vid tillfälliga förändringar i verksamheten. Utredningen framhåller det angelägna i att man vid bedömning av underlaget för en viss

tjänst på olika sätt prövar möjligheten till vad som skulle kunna kallas fyllnadstjänstgöring vid annan institution. Utredningen framhåller dock att forskning inom ramen för externt projekt är underkastad vissa effektivitetskrav. Man bör därför undvika att omplacera en arbetstagare till verksamhet inom ett projekt och förutsätta att denne skaffar sig nödvändiga kvalifikationer inom projektets ram.

Lärartjänstutredningens bedömningar har kommenterats av några få remissinstanser. *DFI* ser positivt på förslaget till fyllnadstjänstgöring på annan institution. *RRV* finner att förslaget i praktiken är svårt att genomföra. På institutionen finns – enligt *RRV* – inte den planeringskapacitet som är förutsättning för att sådana arrangemang skall kunna lösas smidigt. På grund av den flexibilitet som utredningen föreslår beträffande tjänsternas innehåll ser *RRV* emellertid inte tillfälliga och mindre förändringar i verksamheten som något problem. *RRV* understryker dock att – om högskolan blir föremål för besparingsåtgärder – prioriteringar kan bli nödvändiga och att en viss handlingsberedskap är önskvärd. *BFR* ansluter sig helt till utredningens grundsyn att en arbetstagare vid arbetsbrist inte bör omplaceras till verksamhet inom ett projekt och förutsätta att denne skaffar sig nödvändiga kunskaper inom projektets ram.

7 Tillsättningsgrunder och tillsättningsordning

7.1 Tillsättningsgrunder

Lärartjänstutredningen har i bil. 2 redovisat ett utkast till författningsföreskrifter rörande bl. a. tillsättning av tjänst som lärare samt i kapitel 7 mera utförligt redovisat intentionerna bakom de föreslagna reglerna.

Vad gäller motiv och funktionssätt för de alternativa behörighetskraven och befordringsgrunderna för tjänst som docent/biträdande professor hänvisar utredningen till kapitel 4.

Förslagen vad gäller tillsättningsgrunder har kommenterats av få remissinstanser.

UHÄ, som i stort ansluter sig till utredningens överväganden och förslag om tillsättningsgrunder, ställer sig tveksamt till den utvidgade bemärkelse i vilken utredningen använder begreppet vetenskaplig skicklighet. Enligt *UHÄ*:s mening bör man tala om vetenskaplig skicklighet endast i fråga om sådan verksamhet där någon, ensam eller tillsammans med andra, i varje fall till någon del självständigt bedriver forskning. Enbart medverkan i forskning bör däremot inte ses som mått på sådan skicklighet.

Sveriges industriförbund och *FOA* framhåller att, för att bibehålla en god forskningsnivå, måste den vetenskapliga skickligheten vara den avgörande meriteringsgrunden till högre tjänster. *SACO/SR* har samma inställning men betonar att vid sidan därav måste alltid pedagogisk skicklighet vägas in i bedömningen.

Universitetet i Göteborg ser som en förutsättning för att pedagogisk skicklighet skall tillmätas avseende för alla undervisningstjänster att begreppet definieras bättre. *Universitetet* finner inte uppslagen i utredningen tillfyllest och föreslår att UHÄ uppdrar åt en arbetsgrupp att dra upp riktlinjer för bedömningen av pedagogisk skicklighet.

Även *universitetet i Uppsala* anser att det är väsentligt att det utarbetas kriterier för bedömning av den pedagogiska meriteringen. *Lantbruksuniversitetet* och *CS-STF* ser med tillfredsställelse den diskussion av begreppet pedagogisk skicklighet som utredningen gör.

Förslaget om ökad vikt vid pedagogisk meritering vid tillsättning av tjänst som professor avvisas av *Andréns utredning*.

SFS avstyrker förslaget att enbart pedagogiska meriter skulle kunna meritera för högre tjänst.

Tanken att kursvärderingar skulle kunna ges ett självständigt värde i tillsättningsärenden anses oacceptabelt av *SACO/SR*, *universitetet i Linköping* och *högskolan i Jönköping*.

DFE menar att förmåga att planera och leda stora forskningsprojekt m. m. bör vara meriterande samt kunna anges vid utannonsering av tjänst. *Lantbruksuniversitetet* betonar att även personliga egenskaper såsom samarbetsförmåga, arbetsledande förmåga och beslutskapacitet bör beaktas vid tillsättning av tjänst.

SACO/SR har särskilt framhållit att på samma sätt som konstnärligt utvecklingsarbete jämföras med vetenskaplig skicklighet bör för lärarutbildare pedagogiskt utvecklingsarbete som utvecklingsarbete inom ämnena musik, bild och gymnastik samt för omvårdnadsforskning jämföras med vetenskaplig skicklighet och ej med pedagogisk skicklighet. *SACO/SR* anser att utredningen är oklar på denna punkt.

Högskolan i Gävle/Sandviken, som är positiv till förslagen, anser att utredningen inte klarlagt förhållandena för inom lärarutbildningen väsentliga ämnen som bild och form, gymnastik, metodik och musik. Inom dessa ämnen bör pedagogiskt utvecklingsarbete jämföras med vetenskapligt arbete.

KRO tillstyrker utredningens förslag att konstnärlig skicklighet skall ersätta vetenskaplig skicklighet som bedömningsgrund för vissa tjänster inom de konstnärliga utbildningarna.

7.2 Tillsättningsordning

Utredningen har föreslagit att ordinarie och extra ordinarie tjänster som professor oförändrat skall tillsättas av regeringen samt att övriga tjänster skall tillsättas av högskolestyrelsen.

Detta förslag tillstyrks av *UHÄ* och ett flertal *högskolemyndigheter*, bl. a. *universitetet i Stockholm*.

SACO/SR menar däremot att ordinarie och extra ordinarie tjänster som

docent/biträdande professor bör tillsättas av UHÄ i likhet med vad som fallet är idag vad gäller ordinarie universitetslektorat. Annars föreligger på sikt risk för att det utvecklas olika praxis vid skilda högskolor, speciellt vad gäller sammanvägningen av pedagogisk och vetenskaplig skicklighet till en helhetsbedömning. Enligt SACO/SR motverkar ett centralt tillsättningsförfarande även risken för provinsialism vid tjänstetillsättningar.

CS-STF anser att alla ordinarie lärartjänster bör tillsättas centralt.

7.3 Tjänsteförslagsnämndens kompetensområde

Utredningen föreslår att tjänsteförslagsnämnd skall bereda ärenden om tillsättning av ordinarie tjänst som professor samt sådana tjänster som docent/biträdande professor som inrättas av regeringen, tjänster som överläkare och biträdande överläkare vid de statliga och de kommunala undervisningssjukhusen samt tjänster som lärare i odontologiskt ämne och tjänster som övertandläkare och biträdande övertandläkare.

Högskolestyrelse skall även kunna hänskjuta andra tillsättningsärenden till nämnden. Övriga tillsättningsärenden skall beredas av institutionsstyrelsen, alternativt prefekten. Utredningen föreslår slutligen att fråga om befordran till biträdande professor resp. högskolelektor skall beredas av tjänsteförslagsnämnd.

Förslagen tillstyrks av UHÄ samt av Svenska kommunförbundet. SACO/SR anser i motsats till utredningen att alla tillsättningar av lärartjänst för vilka krävs doktorsexamen eller motsvarande vetenskaplig kompetens skall beredas av tjänsteförslagsnämnd. Utredningens argument för att tillsättning av icke ordinarie lärartjänster inte skall behandlas av tjänsteförslagsnämnd anser SACO/SR inte övertygande. Liknande synpunkter har framförts av universitetet i Stockholm, KTH och CTH. TCO förutsätter att tjänsteförslagsnämnd skall vara beredningsorgan vid tillsättning av i princip alla lärar/forskartjänster.

Högskolan för lärarutbildning i Stockholm är kritisk till den föreslagna ökningen av tjänsteförslagsnämndens verksamhet.

7.4 Tjänsteförslagsnämndens sammansättning

SPF kan acceptera förslaget att tjänsteförslagsnämndens sammansättning görs mera enhetlig men endast under förutsättning att det modifieras. Föreningen kan inte tillstyrka den utökning till 10 ledamöter (mot nuvarande 9 eller 7 vid tillsättning av tjänst som professor resp. universitetslektor) som föreslås. Antalet fasta ledamöter i nämnden bör vara 6. Av dessa bör fakultets/sektionsnämnden utse 2 ledamöter som är särskilt förtrogna med forskningens och forskarutbildningens krav och högskolestyrelsen utse 1 ledamot som är särskilt förtrogen med grundutbildningens krav.

Utredningen har föreslagit att tjänsteförslagsnämndens sammansättning breddas och görs mer enhetlig.

Sveriges industriförbund tillstyrker förslaget men betonar att förslagsnämnden måste ha en majoritet av vetenskapligt sakkunniga såväl vid tillsättning av professorer som docenter/biträdande professorer.

UHÄ tillstyrker förslaget, dock med den modifieringen som även uttrycks av flera högskolemyndigheter, att minst en av de särskilt utsedda ledamöterna alltid hämtas utanför den institution till vilken berörd lärartjänst hör. *Andréns utredning* anser att de särskilda ledamöterna normalt bör väljas från andra högskoleorter och inte från den egna institutionen. Det senare bör bara förekomma i undantagsfall. Utredningen anser att särskilda ledamöter också behövs vid ärenden som rör befordran till biträdande professorer.

SACO/SR anser att ytterligare fasthet i tillsättningsförfarandet för docent/biträdande professor bör skapas genom att för de ledamöter som utses för varje särskilt ärende föreskriva att det skall vara minst en och högst tre och att minst en av de utsedda skall komma från institution som ej berörs av tillsättningsärendet.

Vidare framhåller *SACO/SR* att utredningen ej synes ha beaktat att bedömningen av vetenskapliga meriter kommer att spela en mycket större roll för tjänsten som docent/biträdande professor än vad som idag är fallet för universitetslektorat. De ledamöter som fakultets/sektionsnämnd har att utse skall vara särskilt förtrogna med forskningen och forskarutbildningens krav. Med denna precisering tillstyrker *SACO/SR* utredningens förslag.

Lantbruksuniversitetet och *TCO* tillstyrker förslaget om tjänsteförslagsnämnds sammansättning. *TCO* förutsätter därvid liksom utredningen att särskilda tjänsteförslagsnämnder kommer att behövas för tjänster t. ex. inom sektorn för utbildning för undervisningsyrken och för tjänster där konstnärligt utvecklingsarbete ingår.

Register	sid.
Inledning	50
1. Allmänna synpunkter	51
2. Internationell utblick	54
3. Verksamheten inom högskolan	55
4. Tjänsteorganisationen i den statliga högskolan	56
4.1 Allmänna utgångspunkter	56
4.1.1 Forskningens villkor	57
4.2 Tjänsteorganisationen	59
4.2.1 Behörighet till tjänst som lärare	59
4.2.2 Högskolelärare/högskolelektor	61
4.2.3 Tjänster som docent/biträdande professor	62
4.2.4 Tjänster som professor	64
4.3 Rörlig resurs för forskning	65
4.4 Tidsbegränsade förordnanden, behov och användning	67
4.4.1 Tjänster för forskning	68
4.4.2 Tillfälliga förordnanden vid bortfall av arbetskraft på institution	68
4.4.3 Lärare vid konstnärliga utbildningar	69
4.4.4 Lärare i tolkutbildning, i fackspråklig utbildning, lärare i hemspråkslärarutbildning och gästföreläsare/forskare ..	69
4.5 Forskningsanknytning	70
4.6 Högskolans anslagssystem	71
5. Ledningsfunktioner i forsknings- och utvecklingsverksamheten inom den statliga högskolan	72
5.1 Lärares skyldighet att åtaga sig uppdrag	72
5.2 Institutioner	72
5.2.1 Uppgifter för prefekt och studierektor	73
5.2.2 Forskarkollegium	74
5.2.3 Ledningsfunktioner ovanför institutionsnivån	74
5.2.4 Vissa särskilda tjänster	75
6. Arbetsorganisationen inom den statliga högskolan	75
6.1 Lärares arbetstid	75
6.2 Bemanningsplanering och arbetsfördelning	77
6.3 Samordning av budgetarbete och bemanningsplanering	78
6.4 Underlag för lärares tjänstgöring	78
7. Tillsättningsgrunder och tillsättningsordning	79
7.1 Tillsättningsgrunder	79
7.2 Tillsättningsordning	80
7.3 Tjänsteförslagsnämndens kompetensområde	81
7.4 Tjänsteförslagsnämndens sammansättning	81

Bilaga 3

Utdrag ur

Statens arbetsgivarverks cirkulär A 26 1984 SAV

AVTAL OM LÖNER 1984–85 FÖR STATSTJÄNSTEMÄN M.FL.(ALS 1984–85)

SAV samt SACO/SR, SF och TCO-S har den 21 maj slutit rubricerade avtal. Avtalet, som från SAVs sida slutits under förbehåll om regeringens godkännande, har den 30 maj godkänts av regeringen.

Avtalet återges i detta cirkulär.

Bilaga IV

5. *Särskilda åtgärder 1985-01-01*

5.1 För dessa ändamål är utrymmena för TFUs delområden följande med beaktande av punkterna 2.2 och 3:

- lärare i ungdomsskolan m.m. 280 milj. kr., varav 7,5 milj. kr. avser tillsynslärare
- skolledare 17 milj. kr.
- lärare i högskolan 45 milj. kr.

Inom dessa utrymmen kan vissa C-frågor behandlas.

5.4 För lärare i högskolan sammanförs det för denna grupp avdelade AB-utrymmet med utrymmet för särskilda åtgärder och används med den inriktning som framgår av underbilaga C.

6. *Särskilda åtgärder 1985-07-01*

6.1 För i första hand åtgärder fr.o.m. lönegrad L 16 och högre disponeras 10 milj. kr.

6.2 Det kvarstående utrymmet används till en enhetlig procentuell höjning av ålderstilläggen.

7. *Fortsatta förhandlingar*

Fortsatta förhandlingar sker under fredsplikt.

Underbilaga C

Statlig högskola

Som ett led i 1984 års lönerörelse och i de s.k. "LÄTU-förhandlingarna" föreslås följande. LÄTU-förhandlingarna förs bl.a. på grundval av två inom utbildningsdepartementet upprättade promemorior (1982-06-10 resp. 1984-01-16)

1. Alla tjänstemän på löneplan L överförs fr.o.m. den 1 januari 1985 till löneplan F. Tjänsteman får den tillämpade lönegraden och tt-klassen på löneplan F med utgångspunkt i den för tjänstemannen gällande lönegraden och ålderstilläggsklassen på löneplan L. Förslag framgår av den till denna underbilaga bifogade överföringstabellen. Kostnaden beräknas till ca 39 milj. kr. Parterna disponerar återstående utrymme för fortsatt arbete med överföringen.

Protokollsanteckning:

SAV är berett att diskutera frågan om ett eventuellt överförande från löneplan L till löneplan SK av tjänst vid medicinsk fakultet, vars innehavare är leg. läkare, då de organisatoriska förutsättningarna för en tjänstereform vid fakulteten redovisats.

2. Parterna enas om att fr.o.m. den senare tidpunkt, då en ny tjänsteorganisation beslutats att genomföras, skall lärartjänsterna inplaceras i följande lönefält, här uttryckt i lönegrader på löneplan F.

- professor F 27–F 33
- högskolelektor F 20–F 27
- högskoleadjunkt F 14–F 21

Forskarassistent placeras i lönefält enligt förslag som överlämnas senare.

Lönegradsplacering av tjänst som adjungerad professor, utländsk lektor, nordisk lektor m.fl. andra tjänster på nuvarande löneplan L behandlas särskilt. Dessa tjänster förutsätts inte inordnas i ovanstående lönefält.

För tjänsteman som inordnas i lönefält enas parterna om införandet av systemet med lokala förhandlingar enligt principerna i L-ATF samt tidpunkten härför. SAV utgår ifrån att gränserna för resp. lönefält bestäms i centralt avtal.

Vissa ändringar i de s.k. doktorandavtalet görs enligt förslag som överlämnas senare. Ändringarna syftar till ett införande av lönefält för assistenttjänst och doktorandtjänst samt att bestämmelserna i L-ATF blir tillämpliga på dessa tjänster.

3. SAV är berett att diskutera under vilka särskilda former lönesättningen för professorstjänster i vissa fall skall kunna behandlas.
4. Parterna är ense om följande åtgärder.
 - 4.1 Parterna är ense om att under avtalsperioden gemensamt kartlägga högskoleenheternas personalförsörjningssituation.

För avtalsperioden avstås 3 milj. kr. för åtgärder inom högskolan.

De avsatta medlen disponeras för speciella selektiva åtgärder motiverade av svårigheten att rekrytera eller bibehålla kvalificerade forskare och lärare i syfte att vidmakthålla myndighetens kompetens.

Högskoleenhet som har behov av speciella selektiva åtgärder anmäler detta till SAV. Av anmälan skall framgå vilka åtgärder högskoleenheten anser erforderliga exempelvis att löneplanstillägg skall utgå till vissa tjänstemän.

Högskoleenhetens framställning behandlas vid förhandling mellan parterna i detta avtal.

4.2 Om överenskommelse ej nås vid förhandlingar som avses i punkt

4.1 skall genom arbetsgivarens beslut uppkomna kostnader ej avräknas från de av parterna avsatta medlen.

5. Tjänst i lönegrad L 12 vars innehavare huvudsakligen utför arbetsuppgifter som studievägledare vid insitution (motsvarande) överförs den 1 januari 1985 till lönegrad F 14. Om arbetstagaren därvid placeras i tjänstetidsklass med lägre månadslönebelopp än i den ålderstilläggs-klass i vilken han var placerad omedelbart före överförandet äger han uppbära personlig lönefyllnad motsvarande skillnaden mellan de angivna lönebeloppen.

Erhåller arbetstagaren efter den 1 januari 1985 tjänst i högre tillämpad lönegrad än F 14, skall den personliga lönefyllnaden minskas med belopp motsvarande den genom uppflyttning i tjänstetidsklass erhållna löneförhöjningen.

Personlig lönefyllnad utgår inte för tid då arbetstagaren vidkänns helt C-avdrag på lönen.

6. I fråga om arbetstid för högskolelärare är parterna ense om att netto 1757 timmar per år skall gälla för heltidstjänstgörande tjänsteman. Fördelningen av arbetstiden på skilda arbetsuppgifter förutsätts ske med beaktande av den lokalt fastställda verksamhets- och bemanningsplanen och de centralt utformade anvisningar som kan meddelas. Den nya arbetstidsregleringen förutsätter att nuvarande partiella reglering i avtalet upphör att gälla.

Undervisningsuttaget för den enskilde läraren blir, inom ramen för den "takkonstruktion" som skisserats, beroende av lokala bedömningar av utbildningens behov av undervisning jämfört med behovet av insatser av annat slag. Detta innebär att innehavare av lärartjänst, inrättad på angivna grunder, i princip inte åläggs mer undervisning än vad som ryms under resp. tak. Konstruktionen innebär dock att taket kan komma att överskridas exempelvis vid undervisning med repetitiva inslag.

7. Bestämmelser om arvode till timanställda lärare ses över. Inriktningen bör vara förenkling av bestämmelserna och ökat lokalt inflytande vid fastställandet av arvodesnivån för de timanställda. Dessa nya bestämmelser föreslås träda i kraft samtidigt som den nya tjänsteorganisationen.

8. I övrigt vidtas senare bl.a. följande åtgärder.

8.1 Tjänsterna inplaceras i resp. lönefält.

8.2 För tjänster, som inte inordnas i lönefälten, bestäms slutlig löneställning. Beträffande vissa tjänster inom odontologisk fakultet ävensom inom den konstnärliga sektorn sker detta sedan de organisatoriska förutsättningarna redovisats.

8.3 Parterna enas om de särskilda regler i L-ATF som bör gälla för lärare/forskare inom högskolan.

8.4 Utarbetande av avtalsbestämmelser om arbetstid sker med utgångspunkt i vad som sägs därom i detta förslag och med beaktande av vad som sägs i utbildningsdepartementets PM 1982-06-10 och 1984-01-16.

8.5 SAV är berett att diskutera dels övergångsbestämmelser för äldre lärares arbetstid ävensom arbets- och anställningsvillkor för lärare som ej övergår till den nya tjänsteorganisationen, dels erforderliga övergångsbestämmelser i övrigt.

